

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Tsiviilõiguse õppetool

Gethe Rudissaar

**EESTI PÄRIMISTUNNISTUS *VERSUS* EUROOPA PÄRIMISTUNNISTUS: MÕISTE,
SISU JA VÄLJAANDMISE MENETLUS**

Magistritöö

Juhendaja
mag iur Urve Liin

Tartu
2015

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1 PÄRIMISTUNNISTUSE OLEMUS JA LIIGID	8
1.1 Pärimistunnistuse mõiste ja õiguslik tähendus	8
1.1.1 Pärimistunnistuse mõiste	8
1.1.2 Pärimistunnistuse õiguslik tähendus.....	11
1.2 Pärimistunnistuse liigid.....	16
1.2.1 Pärimistunnistus pärimisõiguse kohta	16
1.2.2 Testamenditäitja tunnistus	20
1.2.3 Annakusaaja tunnistus	24
1.2.4 Sundosa saaja tunnistus	29
1.2.5 Pärandi hooldaja tunnistus.....	32
1.2.6 Omandiõiguse tunnistus	35
2 PÄRIMISTUNNISTUSE SISU.....	39
2.1 Andmed pärandaja ja pärandvara kohta.....	39
2.2 Andmed pärija ja teiste puudutatud isikute kohta.....	46
2.3 Märked tunnistusel mainitud isikute õiguste ja nende piirangute kohta.....	51
3 PÄRIMISTUNNISTUSE VÄLJAANDMISE MENETLUS	56
3.1 Pärimistunnistuse väljaandja.....	56
3.2 Pärimistunnistuse väljaandmise eelduste kontroll	58
3.3 Pärimistunnistuse väljastamise tähtaeg.....	62
KOKKUVÕTE	67
ESTONIAN CERTIFICATE OF SUCCESSION VERSUS EUROPEAN CERTIFICATE OF SUCCESSION: CONCEPT, SUBSTANCE AND PROCEDURE OF ISSUING.....	73
KASUTATUD KIRJANDUS	79
KASUTATUD KOHTULAHENDID	81
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	81
KASUTATUD MUU MATERJAL.....	83

SISSEJUHATUS

Pärimisõigus tähendab M. Ernitsa sõnul isiku õigust pärandada oma vara isikule, kellele ta soovib, ning pärijate õigust saada selle vara omanikuks.¹ Kuigi pärijaks saamine toimub seaduse alusel automaatselt, on pärijatel oma õiguste tõendamiseks kolmandate isikute ees vajalik esitada pärimistunnistus ja algatada selleks notari juures pärimismenetlus. T. Mikk on hästi ja lühidalt kokku võtnud pärimismenetluse eesmärgi, öeldes, et pärimismenetluse käigus selgitab notar välja pärijad ja tõestab pärimistunnistuse, millega pärija saab oma pärijaks olemist tõendada.²

Saksa õiguskirjanduse kohaselt on pärimisõiguse tunnistus pärit Preisi maaõigusest, kus alates 1783. aastast nõuti sealse hüpoteegikorra kohaselt pärimisõiguse tõendamiseks pärimiskohtu kinnitust.³ Eestis reguleerib pärimistunnistuse väljastamist pärimisseadus⁴ (edaspidi PärS) ja justiitsministri 18.12.2008 määrus nr 53 „Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord“⁵ (edaspidi PärSKord). Pärast 17. augustit 2015 kohaldatakse Eestis Euroopa pärimismäärust⁶ (edaspidi EPM), mille alusel hakatakse välja andma Euroopa pärimistunnistusi. Eesti on teavitanud Euroopa Komisjoni, et Euroopa pärimistunnistusi hakkavad Eestis väljastama notarid.⁷ EPM laieneb üksnes piiriülestele pärimisasjadele ning määrust kohaldatakse üksnes nende isikute pärimiste suhtes, kes surevad pärast 17. augustit 2015.

Käesoleva magistritöö eesmärk on uurida ning kindlaks teha, mille poolest sarnanevad ja erinevad Eesti ja Euroopa pärimistunnistused. Seega on käesoleva töö eesmärk anda nimetatud pärimistunnistustele hinnang nende sisu kui ka olemuse osas ning leida vastus küsimisele, kas Eesti õiguse kohaselt väljastatav pärimistunnistus ja selle väljaandmine on võrreldes Euroopa pärimistunnistusega piisavalt hästi reguleeritud. Teisisõnu uuritakse, kas Eesti õiguskord vajaks uuendusi või täiendusi seoses Euroopa pärimistunnistuse

¹ M. Ernits. § 32 komm 9. – Ü. Madise jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 3. vlj. Tallinn: Juura 2012.

² T. Mikk. Pärimisõigus. 2.tr. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2012, lk 13.

³ H. Lange, K. Kuchinke. Lehrbuch des Erbrechts. 4.Aufl. München: Beck 1995, § 39 I 2.

⁴ Pärimisseadus. – RT I 2008, 7, 52...RT I, 29.06.2014, 9.

⁵ Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord. JMm 18.12.2008 nr 53. – RTL 2008, 101, 1435...RT I, 07.02.2014, 11.

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. – ELT L 201, 27.07.2012, lk 107–134.

⁷ Justiitsministeeriumi vastus selgitustaotlusele 20.04.2015 (kiri autori valduses).

menetlemisega ning kas Euroopa pärimistunnistuse eeskujul oleks vajalik muuta või täiendada Eesti pärimistunnistust puudutavat regulatsiooni.

Autor on püstitanud hüpoteesi, et Euroopa pärimistunnistus tuleks Eesti pärimistunnistusele eeskujuks võtta. Eesti pärimistunnistus vajab muutmist selliselt, et tunnistusele kantavaid andmeid peaks olema vähem kui PärS ning selle alusel kehtestatud PärSKord ette näeb.

Sagedased on olukorrad, mil pärandaja on surnud enne 01.01.2009. Et PärS § 180 kohaselt kohaldatakse pärimisele pärandi avanemise ajal kehtinud õigust, on materiaalsoiguslikult küllaltki aktuaalne praegusel hetkel muuhulgas 1996. aasta pärimisseadus⁸ (edaspidi 1996 PärS). Seetõttu on ajaloolise järjepidevuse huvides teatud juhtudel magistritöös võrdluseks võetud 1996 PärS, kuid ka nõukogude õiguses kehtinud Eesti NSV Tsiviilkoodeks⁹ (edaspidi ENSV TsK). Varem kehtinud pärimisseaduse, samuti veelgi varasema nõukogude pärimisõiguse võrdlemine hetkel kehtiva PärS-ga võimaldab kindlaks teha, millised on olnud muutused pärimistunnistuse sisus.

Samuti võrdleb autor PärS-s pärimistunnistuse kohta käivat regulatsiooni Eesti seadustele eeskujuks olnud välisriikide seaduste regulatsioonidega. Pärimisseaduse eelnõu seletuskirjas on seaduse eelnõu väljatöötanud töögrupp viidanud, et seaduse eelnõu väljatöötamisel analüüsiti samasuguse õiguskorraga riikide pärimisõiguse regulatsioone ning võrreldi neid kehtinud pärimisseadusega. Eelkõige võrreldi Austria, Hollandi, Saksamaa ja Šveitsi pärimisõiguslikke normistikke.¹⁰ Seetõttu on pärimistunnistuse olemuse ja sisu väljatoomisel kasutatud Austria ja Saksamaa vastavaid pärimisõiguslikke regulatsioone ja nende õigusteaduslikke käsitusi. Muuhulgas on võrdlemiseks toodud Leedu pärimisõiguse regulatsioon. Võrdlus teiste riikide pärimisõiguse regulatsioonidega annab vastuse küsimusele, kas nimetatud riikides väljastatakse sarnaselt Eestile pärimistunnistusi ning millised on nende erinevused. Sellest tulenevalt saab vastuse anda küsimusele, kas EPM alusel väljastatav Euroopa pärimistunnistus on alati vajalik.

Magistritöös on uurimisülesandest lähtuvalt kasutatud nii grammatilist, süstemaatilist, ajaloolist kui ka võrdlevat uurimismeetodit.

⁸ Pärimisseadus. – RT I 1996,38, 752...RT I 2007, 67, 413.

⁹ ENSV tsiviilkoodeks. – Ametlik tekst muudatuste ja täiendustega seisuga 1. jaanuar 1988. Tallinn: Eesti Raamat 1988.

¹⁰ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri. 21.09.2005, lk 29. Arvutivõrgus: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#zPAV3yiy> (03.02.2015).

Magistritöö aktuaalsus seisneb selles, et alates 17.08.2015 peavad Euroopa Komisjonile esitatud teabe kohaselt Eesti notarid hakkama välja andma Euroopa pärimistunnistusi. Kuna tegemist on uue instituudiga, mis toob notaritele kaasa täiendava kohustuse, on oluline teada, millised on peamised erinevused Eestis väljaantaval pärimistunnistusel ning Euroopa pärimistunnistusel, sh milline on tunnistuste vahetõrge. Samuti on vajalik pärijatel ja teistel pärimismenetluses puudutatud isikutel nagu annakusaajal, sundosa saajal, testamenditäitjal ja pärandi hooldajal teada, kuidas nad peaksid käituma alates eelnimetatud kuupäevast, kui nimetatud isikud peavad teostama oma õigusi teises liikmesriigis. Eesti pärimistunnistuse ja Euroopa pärimistunnistuse sisu avamisel ja võrdlemisel tuleb keskenduda pärimistunnistuse erinevatele liikidele ning neist erisustest tulenevale tunnistuste väljaandmise menetlusele. Teisisõnu on põhiküsimuseks, millal väljastada teatud liiki pärimistunnistust ja millal mitte, ning kui aktuaalsed on käesoleval ajal nimetatud pärimistunnistused.

Magistritöös leiavad käsitlemist mitmed notarite praktikas üles kerkinud küsimused, mis puudutavad eeskätt pärimismenetlust. Kuna pärimismenetluse tulemusest sõltub pärimistunnistuse sisu, on oluline, et menetlus oleks läbi viidud korrektselt ning puudutatud isikute õigusi ei oleks kahjustatud. Seetõttu keskendub magistritöö küsimustele, mis seonduvad pärija pärimisõiguse tõendamise ja ehk laiemalt analüüsitakse seda, kuidas välja selgitada pärijad, kelle kohta antakse välja pärimistunnistus. Oluline on saada ühene vastus, kas pärija peab näitama üles aktiivsust, et ta märgitaks pärimistunnistusele pärandaja üldõigusjärglasena.

Töö on üles ehitatud deduktiivsel meetodil ehk kõigepealt käsitleb autor pärimistunnistust üldisemas plaanis nii Eesti kui ka teiste riikide õiguses ning seejärel keskendutakse pärimistunnistuse sisule ning selle väljaandmise eeldustele. Magistritöö jaguneb kolmeks peatükiks.

Esimeses peatükis selgitab autor välja pärimistunnistuse olemuse, seetõttu on esimene peatükk keskendunud pärimistunnistuse mõistele ning selle liikidele. Enne kui asuda analüüsima Eesti pärimistunnistuse ja Euroopa pärimistunnistuse sisu, tuleb kindlaks teha, mis on pärimistunnistus ning selle õiguslik olemus. Pärimistunnistuse olemuse kindlakstegemisel on uuritud välisriikide regulatsioone. Seega tuleb esmajoones määratleda pärimistunnistuse mõiste ja eesmärk.

Pärimistunnistuse analüüsi käigus uurib autor, millised on pärimistunnistuse liigid. Eesti kehtivas õiguses saab pärimismenetluse tulemusena väljastada tunnistusi lisaks pärijale veel annakusaajale, sundosa saajale ning testamenditäitjale. Tuginedes asjaolule, et tegemist on tõenditega, mis väljastatakse pärimismenetluse raames, saab antud isikutele väljastatud tunnistusi samamoodi pidada pärimistunnistusteks. Lisaks eeltoodule on pärimistunnistuse liikideks pärandi hooldaja tunnistus ning Euroopa pärimistunnistus oma liikidega. Pärimistunnistuse kõrval antakse teatud juhtudel välja ka omandiõiguse tunnistus. Pärimistunnistuse liikide puhul mõtestatakse lahti, mis on nende eesmärk ning millistel juhtudel on tunnistusi vaja. Samas on eesmärk välja selgitada, kuidas suhestuvad Eesti pärimistunnistuse ja Euroopa pärimistunnistuse liigid omavahel.

Seega esimeses peatükis käsitletakse järgmisi põhiprobleeme: milline on pärimistunnistuse mõiste ja õiguslik tähendus; millal tuleks teatud liiki pärimistunnistust taotleda; miks on omandiõiguse tunnistuse väljastamise praktikas erinevused ning kuidas saaks praktikat ühtlustada.

Teise peatüki eesmärk on võrrelda Eesti pärimistunnistuse ja pärandi hooldaja nimetamise määruse sisu Euroopa pärimistunnistuse sisuga. Sellest tulenevalt uuritakse, milliseid andmed peavad tunnistuses sisalduma kehtivate regulatsioonide kohaselt, mis on andmete kajastamise eesmärk, ja sellest johtuvalt, kas konkreetsete andmete märkimine tunnistuses on vajalik.

Esmajärjekorras analüüsitakse pärimistunnistuses sisalduvaid andmeid, mis puudutavad pärandajat – andmed pärandaja ja pärandvara kohta. Siinkohal on küsimuseks asjaolu, kas notaril on õigus või kohustus pärandvara tunnistusele märkida. Et pärimistunnistus peab andma vastuse küsimusele, kes on pärija, keskendub teine alapeatükk pärimistunnistuse sisule osas, mis puudutab pärijat. Kuna lisaks pärijale on pärimismenetluse käigus puudutatud kolmandate isikute huvid ja õigused, analüüsitakse seda, milliseid andmeid peab regulatsioonide kohaselt tunnistus sisaldama puudutatud isikute kohta, mis on konkreetsete andmete märkimise eesmärk, ning kas neid andmeid peaks tunnistusel kajastama või mitte. Teine alapeatükk lõpeb analüüsiga, milliseid märkeid peaks pärimistunnistus sisaldama seoses tunnistusel märgitud isikute õiguste ja piirangutega.

Kolmas peatükk on pühendatud pärimistunnistuse väljaandmise menetlusele. Selleks, et notar saaks välja anda pärimistunnistuse, peavad selle väljastamiseks olema täidetud teatud eeldused. Pärimistunnistuse väljastamisele eelneb pärimismenetlus, mille käigus tehakse

kindlaks, kes on pärija. Et pärimistunnistuse väljastamiseks on ette nähtud vastav menetluskord, on menetluses olulised tähtajad, millega kaasnevad õiguslikud tagajärjed. Seega on magistritöö kolmas peatükk keskendunud menetlustähtaegadele ning nende määramisega seotud praktikas üles kerkinud probleemidele. Kolmanda peatüki põhiprobleemid puudutavad järgmisi olukordi: kes on pädev pärimistunnistusi väljastama; mis on pärimistunnistuse väljastamise eeldused; millal saab öelda, et pärimisõigus ja selle ulatus on piisavalt tõendatud.

Töö eesmärgi saavutamiseks on autor uurinud nii Eesti õiguskirjandust kui ka analüüsi haaratud riikide erinevaid kirjalikke allikaid ja pärimisõiguse regulatsioone. Olulisimad allikad on eelpool nimetatud õigusaktid: PärS, PärSKord, EPM, kuid ka Euroopa Komisjoni rakendusmäärus¹¹ (edaspidi RM), milles on esitatud Euroopa pärimistunnistuse väljastamise taotluse ja Euroopa pärimistunnistuse vormid. Samuti on olulised notarite täiendkoolituse materjalid ja praktika, kuid ka PärS ja PärSKord eelnõu seletuskirjad, mille kaudu autor keskendub akti andja tahte, mõtte ja eesmärgi väljaselgitamisele.

¹¹ Euroopa Komisjoni 09.01.2014.a rakendusmäärus (EL) nr 1329/2014, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. – ELT L 359, 16.12.2014, lk 30-84.

1 PÄRIMISTUNNISTUSE OLEMUS JA LIIGID

1.1 Pärimistunnistuse mõiste ja õiguslik tähendus

1.1.1 Pärimistunnistuse mõiste

Pärimine on isiku surma korral tema vara üleminek teisele isikule (PärS § 1 lg 1). Isiku surmaga tema õigusvõime lõpeb, ta ei saa enam olla õiguste ja kohustuste kandjaks (tsiviilseadustiku üldosa seadus¹² (edaspidi TsÜS) § 7 lg 2). Reeglina õigused ja kohustused surmaga ei lõpe, vaid lähevad üle uuele õigussubjektile – pärijale.¹³

Nii seadusjärgsed kui ka pärandaja viimse tahte alusel pärima õigustatud isikud on sageli raskustes, kuidas tõendada, et just nemad on need õiged pärijad. Pärimise korral tuleb pärijal kõigepealt teistele tsiviilkäibes osalejatele tõendada, et just tema on pärandaja õigusjärglane ja teiste kaaspärijate olemasolul veel ka seda, milline on tema pärimisõiguse ulatus.¹⁴ Selliseks universaalseks tõendiks on pärimistunnistus.

PärS-s pärimistunnistuse definitsiooni otseselt välja toodud ei ole. T. Mikk on oma 2012. aastal ilmunud pärimisõiguse õpikus avanud pärimistunnistuse mõiste järgmiselt: pärimistunnistus on pädeva ametniku (notari) poolt väljastatud tõend pärandi vastuvõtnud pärija isiku, tema pärimisõiguse aluse ja ulatuse ning tema õiguste piiratuse või piiramatuses kohta. Pärimistunnistusega tõendatakse üldõigusjärglust, s.t pärijaks olemist.¹⁵ Sarnaselt on täheldanud V. Murumets, kes on märkinud, et Eesti kehtivas õiguses väljastatakse pärimistunnistus ainult pärijale ja see tõendab, et tunnistusel nimetatud isiku(te)le on üldõigusjärgluse teel üle läinud kõik pärandaja õigused ja kohustused.¹⁶

PärS § 171 lg 1 sätestab, et notar tõestab pärimistunnistuse, kui pärija pärimisõigus ja selle ulatus on piisavalt tõendatud, kuid mitte enne ühe kuu möödumist pärimismenetluse algatamise teate avaldamisest. PärS § 171 lg 2 kohaselt tuleb pärimistunnistuses märkida iga pärija pärandiosa suurus ning sama paragrahvi lõike kolm kohaselt, kui pärimistunnistus tõestatakse eelpärija kohta, kehtivad eelpärija suhtes seaduses sätestatud kitsendused ja kohustused. Kui pärandaja on testamendiga määranud testamenditäitja, tuleb nimetatud

¹² Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216...RT I, 13.03.2014, 103.

¹³ T. Mikk (viide 2), lk 9.

¹⁴ U. Liin. Pärimisõigus. Tallinn: Ilo 2005, lk 211.

¹⁵ T. Mikk (viide 2), lk 113.

¹⁶ V. Murumets. Uus pärimisseadus: vastuvõtusüsteem vs loobumissüsteem – muinasajast tänapäeva. – Õiguskeel 2008, nr 2, lk 4.

asjaolu samuti pärimistunnistuses kajastada (PärS § 171 lg 4). Seega saab nõustuda T. Mikk ja V. Murumets poolt antud pärimistunnistuse mõiste sisuga, s.t PärS kohaselt on pärimistunnistuse puhul tegemist tõendiga isiku pärimisõiguse kohta ning sellest tulenevalt on pärimistunnistuse peamine funktsioon üldõigusjärgluse tõendamine.

R. Joamets toob välja, et pärimistunnistuse väljaandmine ei põhine tunnistamisel, kuigi dokumendi nimetusest võiks seda justkui eeldada. Tegemist on antud juhul tõendamisega ja lihttõendi kui dokumendi liigiga. Erinevalt tunnistusdokumendist on tõend dokument, mis sisaldab pädeva ametiisiku õiguslikku otsustust, hinnangut ja/või järeldusi.¹⁷

Saksa õiguskirjanduses on antud pärimistunnistusele järgmine definitsioon “Pärimistunnistus on ametlik tõend, mis antakse pärandikohtu poolt avalduse alusel ja mis näitab pärija õiguste seaduslikkust ja nende õiguste ulatust ning piiranguid”.¹⁸ Leedu tsiviilkoodeksi¹⁹ art 4.255 p 5 ja art 5.66 lg 1 kohaselt on pärimistunnistus avalduse alusel väljastatud dokument, millega saab tõendada, et juriidilised faktid on aset leidnud. Pärimistunnistus on ametlik tunnistus, millega tõendatakse pärimisõigust.²⁰ Austria õiguse kohaselt algatatakse pärimismenetlus koheselt, kui kohus on saanud teada isiku surmast (Ausserstreitgesetz²¹ § 142 lg 1). Austrias on pärandavara üleandmiseks pärijatele vajalik kohtu korraldus ning kui kohtu korraldus on jõustunud, saavad pärijad omandada pärandvara (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch²² (edaspidi ABGB) § 547). Pärimismenetluse lõpus väljastatav kohtu korraldus on nn pärandi jaotuskava kinnitav määrus, milles nimetatakse pärija või pärijad ning pärandiosad.²³

Seega tuntakse kõikides võrreldavates õiguskordades pärimistunnistust. Võrreldes Eesti, Saksa, Leedu ja Austria pärimistunnistuse määratlusi, saab öelda, et pärimistunnistuse all mõistetakse ametlikku tõendit, mis näitab isiku pärimisõigust ja selle ulatust. Pärimistunnistuse mõiste sisu erineb eelpool mainitud riikide õiguses selle poolest, kelle

¹⁷ R. Joamets. Tõestamisest tõestamiseseaduses. – Juridica 2001, nr 10, lk 680.

¹⁸ D. Berter. Die internationale Erbschaftsverwaltung bei schweizerisch-deutschen, österreichischen und englischen Erbfällen. Dissertation zur Erlangung der Würde eines Doktors beider Rechte, vorgelegt der Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität der Freiburg in der Schweiz. Zürich 2001, lk 119; U. Tschichoflos. Erbrecht in der anwaltlichen Beratung, 1.Aufl. Neuwied, Kriftel: Luchterhand 1999, äärenr 882.

¹⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Arvutivõrgus: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=404614&p_tr2=2 (03.02.2015).

²⁰ R. Süß. Erbrecht in Europa. 2.Aufl. Angelbachtal: Zerb 2008, Lituanen äärenr 60.

²¹ Ausserstreitgesetz. Arvutivõrgus: <https://www.ris.bka.gv.at/> (30.03.2015).

²² Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch. Arvutivõrgus: [http://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_\(ABGB\)_Langversion.html](http://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_(ABGB)_Langversion.html) (03.02.2015).

²³ C. Beer. Ülevaade määruse juurutamisest ja sellega seonduvatest probleemidest Austria pilgu läbi. Euroopa pärimismääruse teemaline seminar Riias 09.05.2014 (materjal autori valduses).

pädevuses on antud tõendi väljastamine ning kas tunnistuse väljastamiseks on vajalik eraldi avalduse esitamine.

Eesti õiguses tuntakse pärimistunnistuse nimetuse all notariaalse pärimismenetluse käigus välja antavat ametlikku tõendit pärimisõiguse kohta. Kui notari menetluses on pärimisasi ning tõendatud on pärija pärimisõigus, väljastab notar pärimistunnistuse ilma avalduseta ehk algatatud pärimismenetlus toob automaatselt kaasa pärimistunnistuse väljastamise. Pärimismenetluse enda algatamine on vabatahtlik. Järelikult on pärijale välja antav pärimistunnistus Eesti õiguse kohaselt otseselt seotud pärimismenetluse algatamisega ning see on ühtlasi pärimismenetluse lõppu kajastav dokument. Saksa ning Leedu õiguse järgi on pärimistunnistus üksnes vastavasisulise avalduse alusel väljastatav dokument. Erinev regulatsioon on Austria õiguses, sest pärimismenetlus algatakse automaatselt, mistõttu kohtu korraldus pärija pärimisõiguse kinnituse kohta väljastatakse kohustuslikus korras ilma eraldi avalduseta. Järelikult Eesti pärimistunnistuse väljastamiskord on pisut erinev Saksa ja Leedu õigusest, kuid on sarnasem Austria omale, s.t eraldi avaldust pärimistunnistuse enda väljastamiseks ei ole vaja, vaid piisab, kui on menetlus algatatud.

EPM reguleerib Euroopa pärimistunnistuse väljastamist. Õiguskirjanduses on iseloomustatud Euroopa pärimistunnistust kui standardvormil tunnistust, mis on välja töötatud selleks, et võimaldada pärijatel, annakusaajatel, testamenditäitjatel või pärandi hooldajatel tõendada oma õiguslikku seisundit ja/või õigusi.²⁴ EPM kohaselt väljastatakse Euroopa pärimistunnistus taotluse alusel pärijale, pärandile vahetut õigust omavale annakusaajale, testamenditäitjale ja pärandi hooldajale kasutamiseks teises liikmesriigis (v.a Ühendkuningriigis, Iirimaa, Taanis). Järelikult on Euroopa pärimistunnistus mittekohustuslik, tunnistuse saamiseks tuleb esitada eraldi taotlus ning Euroopa pärimistunnistuse korral ei pruugi olla alati tegemist tõendiga isiku pärimisõiguse kohta.

Sarnaselt EPM-le väljastatakse Eesti õiguse kohaselt pärimismenetluse raames tunnistusi veel annakusaajale (PärS § 172 lg 1), testamenditäitjale (PärS § 87 lg 1), kuid ka sundosa saajale (PärS § 173 lg 1). Nimetatud tunnistused on samamoodi Euroopa pärimistunnistusega mittekohustuslikud. Samas üheks pärimismenetlusega seotud dokumendiks on ka kohtu poolt

²⁴ B. Hess, C. Mariottini, C. Camara. Euroopa Parlament. Õigusküsimused. 2012. aasta juuli määrus (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning ametlike dokumentide tunnustamist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. Kokkuvõte. 2012, lk 4. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201301/20130110ATT58883/20130110ATT58883ET.pdf> (03.02.2015).

antav määrus pärandi hooldaja nimetamise kohta (tsiviilkohtumenetluse seadustik²⁵ (edaspidi TsMS) § 586). Kuna pärimismenetluse käigus saab välja anda mitmesuguseid tunnistusi isiku õigusliku seisundi kohta, saab pärimistunnistust kui mõistet sisustada laias tähenduses tunnistusena, mis väljastatakse pärimismenetluse käigus isiku õigusliku staatuse tõendamiseks. Sellest tulenevalt saab pärimistunnistuse alaliikidena käsitleda pärimistunnistust pärimisõiguse kohta, testamenditäitja tunnistust, annakusaaja tunnistust, sundosa saaja tunnistust, nn pärandi hooldaja tunnistust ja Euroopa pärimistunnistust. Ühtlasi saab pärimistunnistust kitsamas tähenduses (nagu teeb seda PärS ja ka teised käesolevas magistritöös võrreldavad õigused) mõista kui tunnistust, mis tähistab vaid pärija pärimisõigust ja selle ulatust tõendavat dokumenti.

Seega on pärimistunnistus üldmõistena vastava menetluse tulemusena pädeva asutuse või isiku poolt väljastatav ametlik dokument tõendamaks pärija, annakusaaja, sundosa saaja, testamenditäitja või pärandi hooldaja õigusliku seisundit ja/või õigusi. Kui Eesti kehtiva õiguse kohaselt on igale pärimistunnistuse liigile antud eraldi nimetused, siis Euroopa pärimistunnistuse nimetuse all antakse tunnistus ühtemoodi pärijale, pärandile vahetat õigust omavale annakusaajale, testamenditäitjale ja pärandi hooldajale.

1.1.2 Pärimistunnistuse õiguslik tähendus

Kehtiva PärS kohaselt loetakse pärand pärijale üle läinuks, kui pärija ei ole kolme kuu jooksul pärandaja surmast ja oma pärimisõigusest teadasaamisest pärandist loobunud. Sellest tulenevalt on Riigikohus võtnud pärimistunnistuse olemuse kokku järgmiselt: pärimistunnistus ei muuda õiguslikku olukorda – pärimistunnistus ei lõpeta ega tekita omandiõigust, vaid sellega tõendatakse õigust, mis pärijal juba olemas on.²⁶ Seega pärimisõiguse tunnistuse puudumine ei tee õiguse üleminekut pärandvarale olematuks, kui on aset leidnud vajalikud juriidilised faktid.

Sama põhimõtte kehtis nõukogude õiguses²⁷ ning võib öelda, et nimetatud põhimõtte kehtib Euroopa pärimistunnistuse puhul. Järelikult puudub Eesti õiguses pärimistunnistusel

²⁵ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197...RT I, 31.12.2014, 5.

²⁶ RKTko 3-2-1-12-03.

²⁷ K. Plutus. Eesti NSV TsK § 561/1. – J. Ananjeva, P. Kask, E. Laasik (toim). Eesti NSV Tsiviilkoodeks. Komm vlj. Tallinn: Eesti Raamat 1969.

õigustloov funktsioon, mis tähendab, et pärima õigustatud isik, kes tunnistuselt ei nähtu, ei kaota oma pärimisõigust ainuüksi seetõttu, et teda tunnistusel nimetatud ei ole.²⁸

Saksa ning Leedu õiguses ei ole pärimistunnistusel samuti õigustloovat funktsiooni. Saksa õiguskirjanduse järgi peab pärimistunnistus vaid kergendama pärija õigusjärgluse tõendamist.²⁹ Leedu õiguskirjanduses tuuakse välja, et pärija, kes on pärandi vastu võtnud, saab pärijaks sõltumata sellest, kas pärimistunnistus on väljastatud või mitte.³⁰ Erinevalt kõikidest eelpoolnimetatud õiguskordades väljaantavatest pärimistunnistustest on õigustloov funktsioon Austria kohtu poolt väljastataval korraldusel, sest üksnes kohtuotsuse alusel saab pärija pärandvara omanikuks (ABGB § 547). Seega viimasel juhul siseriikliku ja Euroopa pärimistunnistuse õiguslikud toimed erinevad.

EPM kohaselt on Euroopa pärimistunnistus eelduslikku ja tõendavat toimet omav tunnistus, mis väljastatakse kasutamiseks teises liikmesriigis. EPM art 69 lg 1-2 kohaselt eeldatakse, et tunnistuses märgitud asjaolud vastavad tegelikkusele ning isikul, kes on tunnistuses märgitud pärija, annakusaaja, testamenditäitja või pärandi hooldajana, on tunnistuses nimetatud õiguslik seisund ja/või tunnistuses märgitud õigused, ilma ühegi piiranguta peale tunnistuses märgitu. Eesti ja Saksa pärimistunnistusel on samasugune eelduslik ja tõendav toime kui Euroopa pärimistunnistusel. Saksa pärimisõiguse tunnistuse puhul eeldatakse tunnistuse sisu õigsust ja täielikkust (Bürgerliches Gesetzbuch³¹ (edaspidi BGB) § 2365). Erinevalt Saksa õiguskorrast, ei ole Eesti õiguses pärimistunnistuse õigsuse eeldust loovat tähendust PärS-i otsesõnu kirja pandud, kuid eeldusliku toime annab pärimistunnistusele kui notariaalaktile tõestamisseaduse³² (edaspidi TõS) § 1 lg 5, mille kohaselt pädevuse piires koostatud ja vorminõuetele vastava notariaalakti õigsust eeldatakse. Seepärast rõhutatakse ka Eesti õiguskirjanduses, et pärimistunnistus loob üksnes õigusliku eelduse, et tunnistusel nimetatud isik on pärija, kelle õigused pärandvarale on piiratud üksnes tunnistusel toodud ulatuses.³³

Saksa õiguskirjanduses on märgitud, et pärimisõiguse tunnistuse avaliku usaldatavuse alusel kaitstakse heauskseid kolmandaid isikuid, kes sõlmivad käsutustehinguid pärimisõiguse tunnistust esitatavate isikutega (BGB § 2366-2367). Heauskne toime on ka Euroopa

²⁸ T. Mikk. Pärimisõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2004, lk 60.

²⁹ D. Berter, lk 119; I. Scheer. Der Erbschein, Erteilung, Einziehung und Änderung. Berlin: Duncker & Humblot 1988, lk 31.

³⁰ R. Süß. Lituanen äärenr 63.

³¹ Bürgerliches Gesetzbuch. Arvutivõrgus: www.gesetze-im-internet.de (03.02.2015).

³² Tõestamisseadus. – RT I 2001, 93, 564...RT I, 09.10.2013, 12.

³³ T. Mikk (viide 2), lk 115.

pärimistunnistusel (EPM art 69 lg 3-4). EPM kohaselt ei saa aga heausksele toimele tugineda, kui Euroopa pärimistunnistuses märgitud isikuga õigussuhetesse astuv isik teab, et tunnistuse sisu ei vasta tegelikkusele või ta ei teadnud selle mittevastavusest raske hooletuse tõttu. Eestis PärS heauskuse toime küsimust ei reguleeri. Kui avaliku usaldatavuse toimet jaatada, saab pärimistunnistusele tuginenud pärija lepingupartner lähtuda eeldusest, et tunnistusel märgitud pärija on pärija ja et tema käsutusõigus on piiratud üksnes tunnistusel märgitud ulatuses, samuti saab võlausaldaja kohustuse täitmisel pärimistunnistusele märgitud pärijale lähtuda sellest, et kohustus on täidetud õigele isikule.³⁴ Kui heausket toimet eitada, ei saa võlausaldaja lähtuda eeldusest, et kohustus on täidetud õigele isikule. Sellisel juhul on tegemist kohustuse rikkumisega võlaõigusseaduse³⁵ tähenduses ehk pärimistunnistuse alusel ei saa kaitsta kolmandaid isikuid, kes sõlmivad käsustehinguid tunnistusel nimetatud pärijatega. Autori hinnangul on pärimistunnistuse heauskne toime oluline asjaolu, mida seetõttu tuleks ka seaduses otsesõnu reguleerida.

Euroopa pärimistunnistuse mõte sarnaselt PärS alusel väljastatava pärimistunnistuse eesmärgile on tõendada isiku õiguslikku seisundit. Õigusliku seisundi tõendamine on aga erinevalt siseriiklikust pärimistunnistusest Euroopa pärimistunnistuse puhul ajaliselt piiratud. Nimelt kehtivad välja antud Euroopa pärimistunnistuse koopiad kuus kuud (EPM art 70 lg 3). Koopiate piiratud kehtivusaja põhjusena tuuakse kirjanduses välja õiguskäibe huvide kaitsmist. Kui tunnistus peaks osutuma ebaõigeks, piiratakse kahju, mida ringluses olevad kinnitatud koopiad võivad tekitada.³⁶ Samas tuleb tõdeda, et piiratud kehtivusaeg ei pruugi takistada oluliselt vale tunnistuse pahausklikku kasutamist ning kõige kindlam viis kahju piiramiseks on siiski ebaõige tunnistuse tagasikutsumine.

EPM art 63 kohaselt saavad pärija, pärandile vahetut õigust omav annakusaaja, testamenditäitja või pärandi hooldaja ühes liikmesriigis välja antud Euroopa pärimistunnistust kasutada selleks, et tõendada teistes liikmesriikides, milline on Euroopa pärimistunnistuses märgitud pärija või annakusaaja õiguslik seisund ja/või õigused ning tema pärandiosa või millised on pärimistunnistuses märgitud isiku volitused testamenti täita või pärandit hooldada. Samas tuuakse välja, et Euroopa pärimistunnistuse puhul ei ole tegemist lõpliku õiguslikku

³⁴ T. Mikk (viide 2), lk 115-116.

³⁵ Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487...RT I, 11.04.2014, 13.

³⁶ C. Dorsel. Euroopa pärimismääruse teemaline seminar Riias 09.05.2013 (materjal autori valduses).

jõudu omava otsusega pärimise kohta, vaid tõendiga, mida kasutatakse piiriüleselt registritesse kannete tegemiseks.³⁷

Ka Eesti õiguse kohaselt kasutatakse pärimistunnistust tõendina registrikannete parandamisel. Nimelt peab Eestis kinnistusraamatut alates 01.01.2015 Tartu Maakohtu kinnistusosakond (kinnistusraamatuseadus³⁸ (edaspidi KRS) § 2), kes nõuab kinnistu omaniku kande parandamiseks kinnistusraamatus kinnistusraamatuvälise omandiõiguse ülemineku korral pärimistunnistust ja sellele lisaks veel notariaalselt kinnitatud või digitaalselt allkirjastatud kinnistamisavaldust (KRS § 34 lg 2¹, § 36¹ lg 3, § 65¹ lg 1). Nagu Eesti õiguse puhul, nii ka Leedu õiguse kohaselt on pärimistunnistus aluseks avalike registrite kannete muutmisele.³⁹ Samuti järgneb Austria õiguse kohaselt pärast pärimisõigust kinnitava kohtumääruse jõustumist kinnisvara puhul pärijate omandiõiguse kandmine kinnistusraamatusse.⁴⁰ Saksa õiguses kehtiva Grundbuchordnung⁴¹ § 35 järgi võib pärija pärimisõiguse tõendamine toimuda pärimisõiguse tunnistuse või muu dokumendi, mis näitab teistsugust pärijate ringi ja/või pärandiosi, alusel (nt pärandikohtu poolt kinnitatud ja avalikustatud testament, pärimisleping). Arvestades asjaolu, et riigiti erinevad nõuded, mil viisil saab isik pärija staatust tõendada kolmandate isikute ees, lihtsustab Euroopa pärimistunnistus teises liikmesriigis õiguste ja staatuse tõendamist, seejuures registrikannete parandamist.

Eeltoodule tuginedes saab öelda, et pärijale välja antav pärimistunnistus on formaalse tähendusega tõenduslikku jõudu omav dokument, mille alusel saab pärija registreerimisele kuuluva pärandvara enda nimele vormistada.⁴² Kuna Eesti notarid on PärS §-st 167 ja PärSKord-st tulenevalt kohustatud igakülgsest välja selgitama pärimisel tähtsust omavad asjaolud ja panema tuvastatud asjaolud väljastatavale tõendile kirja, on pärimismenetluse läbiviimise tulemusel väljastatav tunnistus sobiv alus kannete tegemiseks riiklikesse registritesse. Pärimistunnistuse usaldusväärsuse tagab seaduse kohaselt läbi viidud pärimismenetlus ning menetluse tulemusi õigesti kajastav pärimistunnistus.

³⁷ Euroopa Parlamendi õiguskomisjoni ettepanek võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste ja ametlike dokumentide tunnustamist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist (KOM(2009)0154 – C7 0236/2009 – 2009/0157(COD)), 23.02.2011, lk 58 Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0254+0+DOC+XML+V0//ET> (03.02.2015).

³⁸ Kinnistusraamatuseadus. – RT I 1993, 65, 922...RT I, 21.06.2014, 33.

³⁹ R. Süß. Lituanen äärenr 63.

⁴⁰ C. Beer.

⁴¹ Grundbuchordnung. Arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/gbo/index.html> (31.03.1015).

⁴² E. Grünberg. Pärandi vastuvõtmine ja selle vormistamine. – Juridica 2001, nr 10, lk 705.

Kui pärija soovib, et talle väljastataks pärimistunnistus, muudab pärimistunnistus üleliigseks igal üksikjuhul pärija üldõigusjärgluse uuesti kontrollimise ja tuvastamise, mis ongi pärimistunnistuse väljaandmise eesmärgiks.⁴³ Samamoodi peaks E. Pötteri ja M. Torga järgi Euroopa pärimistunnistuse instituut hõlbustama pärimismenetluses osalejatel oma nõudeid teistes Euroopa Liidu liikmesriikides maksmata panna.⁴⁴ Tunnistuse kasutamine EL-s on tagatud EPM art-s 69 ette nähtud ühtse õigusliku toimega kõigis liikmesriikides ilma ühegi erimenetluseta, mis on ühtlasi Euroopa pärimistunnistuse olulisim eesmärk.

A. Fötschl on toonud välja, et Euroopa pärimistunnistus antakse välja vaid siis, kui pärimine on seotud välisriigiga. Kui tegemist on siseriikliku pärimisega, siis piisab pärimisjärgluseks tõenditest, mida näeb ette siseriiklik õigus. Kui pärimisasja on pädev lahendama EL liikmesriik, siis jätab EPM alles võimaluse anda Euroopa pärimistunnistuse kõrval välja siseriiklik pärimistõend.⁴⁵ Samas saab Euroopa pärimistunnistust kasutada liikmesriigis, kus Euroopa pärimistunnistus on välja antud. Seega kui Euroopa pärimistunnistuse väljastamise eeldused on täidetud, saab nimetatud dokumenti mh kasutada siseriiklikult.

C. Dorsel on seisukohal, et Euroopa pärimistunnistusest tekib selle kasutajale praktiline lisandväärtus juhtudel, mil siseriiklikku pärimistõendit ei saa kasutada liikmesriigis, kus tal seda vaja läheb. Selline vajadus tekib aga üsna sageli, sest paljud EL liikmesriigid ei tunne siseriiklikku pärimistõendit sellisel kujul, nagu näeb seda ette eeskätt Saksa õigus.⁴⁶

EPM kohaselt ei ole Euroopa pärimistunnistus ainuke võimalus isiku õigusliku staatuse tõendamiseks teises liikmesriigis. Nimelt saab pärimisasjaga seoses välja antud siseriiklikku dokumenti isiku õiguste ja õiguste piirangute kohta kasutada ametliku dokumendina EPM art 3 lg 1 (i) tähenduses, sest Eesti pärimistunnistused laias tähenduses on pärimisasja käsitlevad dokumendid, mis koostatakse ametlikult ning millel olevad allkirjad ja tunnistuste sisu on autentsed. Ametliku dokumendina käsitlemiseks tuleb siiski dokumendi autentsust kinnitada dokumendi väljastanud riigi pädeva asutuse poolt. Ametlikul dokumendil on EPM art 59 lg 1 kohaselt sama tõendusjõud nagu dokumendi välja andnud riigis ning EPM-ga on tagatud pärimisasjades ametlike dokumentide vastuvõtmine ja täidetavus kõikides

⁴³ H. Brox. Pärimisõigus. Tallinn: Juura 2003, äärenr 612; W. Schlüter. Erbrecht. 14.Aufl. München: Beck 2000, äärenr 557.

⁴⁴ E. Pötter, M. Torga. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. – Juridica 2013, nr 7, lk 525.

⁴⁵ A. Fötschl. The relationship of the European Certificate to National Certificates. – European Review of Private Law 2010, nr 6, lk 1264.

⁴⁶ C. Dorsel.

liikmesriikides. Järelikult saab isik valida, kas taotleda Euroopa pärimistunnistust või kasutada siseriiklikku tõendit ametliku dokumendina.

Võrreldes PärS alusel välja antavat pärimistunnistust EPM alusel välja antava Euroopa pärimistunnistusega, siis Euroopa pärimistunnistuse eesmärk sarnaselt siseriikliku pärimistunnistuse eesmärgile on tõendada tunnistuses nimetatud isiku õigusliku seisundit ja/või õigusi. Kui Eesti ja Euroopa pärimistunnistusel on eelduslik ja tõendav toime, kusjuures tunnistustel puudub õigustloov funktsioon, on Euroopa pärimistunnistuse puhul otsesõnu sätestatud ka heauskne õiguslik toime. Eesti ja Euroopa pärimistunnistused on ühtemoodi mittekohustuslikud ja need on aluseks registrikannete muutmisel. Samas on lahknevus tunnistuste koopiate kehtivuse tähtajas. Euroopa pärimistunnistuse koopia kehtivusaeg on piiratud, siseriiklik pärimistunnistuse ära kirja kehtivusajale piiranguid seatud ei ole.

Euroopa pärimistunnistus on ette nähtud kasutamiseks teises liikmesriigis, kuid seda saab kasutada ka tunnistuse välja andnud riigis. Euroopa pärimistunnistuse järele puudub vajadus juhul, kui pärimine ei ole seotud EL liikmesriigiga või kui siseriiklikult on olemas tõendid isiku õigusliku seisundi tõendamiseks, sest nimetatud tunnistusi saab kasutada ametliku dokumendina EPM tähenduses. Euroopa pärimistunnistust on vaja taotleda juhul, kui siseriiklikult ei väljastata pärimismenetluse raames tunnistusi, kuid isikul on vaja tõendada oma õigusi teises liikmesriigis.

1.2 Pärimistunnistuse liigid

1.2.1 Pärimistunnistus pärimisõiguse kohta

Nagu eelmises alapeatükis välja toodud, on Euroopa pärimistunnistus ette nähtud kasutamiseks pärijatele, kes peavad teises liikmesriigis tõendama oma õiguslikku seisundit, ning Eesti õiguses mõistetakse pärimistunnistuse all ennekõike notariaalse pärimismenetluse käigus kohustuslikus korras välja antavat ametlikku tõendit pärimisõiguse kohta. Seetõttu saab pärijale välja antavat tunnistust nimetada pärimisõiguse tunnistuseks.

Pärijale välja antavat pärimisõiguse tunnistust kui pärimistunnistuse üht liiki on võimalik omakorda liigitada pärimise aluse järgi seadusjärgseks, testamendijärgseks ning pärimislepingujärgseks tunnistuseks. Selline liigitus kehtib nii Eesti, Saksa, Austria kui ka Leedu õiguse kohaselt. Pärimisõiguse tunnistuse liikidena on Saksa õiguskirjanduses välja

toodud mh ainupärija ja ühine pärimisõiguse tunnistus.⁴⁷ Arvestades asjaolu, et pärijaid võib olla üks või mitu, omavad nimetatud alaliigid seeläbi tähendust ka teistes õiguskordades.

ENSV TsK §-st 561 tulenevalt väljastati pärijale tunnistus pärimisõiguse kohta. PärS kohaselt väljastatakse pärijale pärimistunnistus. Järelikult on pärijale välja antava tunnistuse nimetuse osas erinevus. Nõukogude õiguses viitas tunnistuse nimetus otseselt, et tegemist on tõendiga pärimisõiguse kohta, kehtiva õiguse kohaselt võib aga pärimistunnistuse alla liigitada lisaks pärimisõiguse tunnistusele muud pärimismenetluse käigus väljastatavad tõendid.

Pärijale välja antava tunnistuse nimetus oli „pärimistunnistus“ juba 1996 PärS-s, mille 10.11.1999 täiendusena lisatud § 140¹ lg 1 nägi ette, et notar väljastab pärija või annakusaaja nõudel pärimistunnistuse pärandi vastu võtnud pärijale või annakusaajale. Arvestades asjaolu, et 1996 PärS § 65 kohaselt oli annaku puhul tegemist nõudega ehk annakusaaja oli üksikõigusjärglane ning pärijale kuulus pärimisõigus ehk pärija oli üldõigusjärglane, võib öelda, et sama nimetusega tunnistuse väljastamine annakusaajale ja pärijale võis olla eksitav ning segadusttekitav. Sama saab öelda Euroopa pärimistunnistuse puhul, sest ka see väljastakse sama nimetuse all ühtemoodi pärijale, annakusaajale, testamenditäitjale ja pärandi hooldajale, mistõttu tunnistuse olemusest teadasaamiseks tuleb süveneda selle sisusse, mitte nimetusse. Seega Eesti õiguses ei ole pärimistunnistuse nimetuse all olev tõend kui eelkõige kinnitus pärimisõiguse kohta olnud alati dokument, mida väljastatakse üksnes pärijale.

Lisaks sellele, et 1996 PärS kohaselt väljastati sama nimetusega tunnistus pärijale ja annakusaajale, on pärimisõiguse tunnistust saada õigustatud isikuks olnud sundosa saaja. ENSV TsK § 540 ning 1996 PärS § 104 kohaselt olid pärijaks ka isikud, kellel oli õigus sundosale pärandis. Sama põhimõte kehtib Leedu õiguses (Leedu tsiviilkoodeks art 5.20). Kehtiva PärS kohaselt on Eesti sundosa saaja nõudeõiguse omaja, mitte pärandaja üldõigusjärglane. Samamoodi on nõudeõigus sundosa saajal Saksa õiguses (BGB § 2303) ja Austria õiguses⁴⁸. Seega Eesti NSV-s ja 1996 PärS-s oli pärija mõiste teine kui on kehtivas PärS-s.

ENSV TsK § 561 kohaselt võisid pärimisele kutsutud isikud paluda notariaalkontorilt nende pärimisõigust tõendava tunnistuse väljaandmist. Sarnaselt ENSV TsK-le tuli 1996 PärS järgi pärimistunnistuse saamiseks esitada vastav avaldus. Sellest järeldub, et isegi kui oli algatatud

⁴⁷ H. Brox, W. Walker. Erbrecht. 23.Aufl. Carl Heymanns Verlag 2009, äärenr 614.

⁴⁸ C. Beer.

pärimismenetlus, ei olnud pärijatel kohustust pärimistunnistust taotleda. Pärandi vastuvõtmise avalduse esitamine ei tähendanud veel seda, et tegelikult tunnistust saada taheti. Pärandi vastuvõtmise avalduse esitamisega võidi soovida tagada, et neid maha ei vaikitaks.

Kui notari menetluses on pärimisasi ning pärija pärimisõigus ja selle ulatus on tõendatud, väljastab notar PärS § 171 lg 1 kohaselt pärijale tunnistuse pärimisõiguse ja selle ulatuse kohta. ENSV TsK, 1996 PärS ning kehtiva PärS regulatsioone võrreldes järeldub, et erinevus on pärimisõiguse tunnistuse väljastamise kohustuslikkuses – kui varasemalt oli tunnistuse väljastamiseks vajalik eraldi taotluse esitamine, siis kehtiva PärS kohaselt väljastab notar tõendi ilma eraldiseisva avalduseta, kui notari menetluses on pärimisasi ja notar on isiku pärimisõiguse ja selle ulatuse välja selgitanud. Seega on kehtiva PärS kohaselt pärimisõiguse tunnistus pärimismenetluse lõppu kajastav dokument.

PärS § 171 lg 7 annab võimaluse pärimisõiguse tuvastamise muuseas kohtulahendis, mis asendab pärimistunnistust. Järelikult on pärimisõiguse tuvastamine võimalik hagimenetluses (TsMS § 96 lg 1). Kui PärS kohaselt väljastab pärimisõiguse tunnistuse notar, kes on kohustatud igakülgsest välja selgitama pärimisel tähtsust omavad asjaolud, siis antud juhul kohtul sellist kohustust ei ole. A. Kangur on rõhutanud, et hagimenetluses kehtib eelkõige võistlevuse põhimõte, kuid uurimisprintsip, mis paneks kohustuse kohtul endal tõendeid koguda ja asjaolusid selgitada, puudub.⁴⁹

Nagu uurimistöö punktis 1.1.2. leitud, on pärimisõiguse tunnistus dokument, mille alusel saab pärija registreerimisele kuuluva pärandvara enda nimele vormistada. Et KRS § 36¹ lg 3 kohaselt tõendatakse pärimisjärglust pärimistunnistusega ning PärS § 171 lg 1 järgi asendab pärimistunnistust vastav kohtulahend, võib öelda, et pärimisõigust tuvastav kohtulahend on samuti sobivaks aluseks registrikande parandamisel. Seega on Eestis kinnistusraamatu kande parandamisel pärimisjärglust tõendavaks dokumendiks lisaks notari poolt väljastatavale pärimistunnistusele kohtulahend, mis asendab pärimistunnistust.

Isikul on võimalik pöörduda kohtusse oma õiguste kaitseks tunnustamaks end pärandaja üldõigusjärglasena olukorras, kus notar keeldub isikule pärimisõiguse tunnistust väljastamast, s.t isiku pärimisõigus ja selle ulatus ei ole tõendatud. Järelikult kui üldjuhul menetleb

⁴⁹ E. Kergandberg jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse. Eesti kohtumenetluse võrdluspilt. Tallinn: Juura 2008, lk 348.

pärimisasja ning pärijad selgitab välja notar, kuid kui isikul tekib vajadus oma õigusi kaitsta ja tõendada, et just tema on pärija, saab seda teha kohtu kaudu.

Teine regulatsioon kehtib Leedu õiguses. Leedu õiguse kohaselt kui pärija ei ole tähtaegselt pärandit notariaalses korras vastu võtnud, saab ta kinnitada pärandi vastuvõtmist üksnes kohtu kaudu. Kohus peab selleks kindlaks tegema, et pärija on pärandi kolme kuu jooksul peale pärandaja surma vastu võtnud ja pärija haldab aktiivselt pärandit.⁵⁰ Seega Leedu õiguse järgi ei ole kohtusse vajalik pöörduda üksnes vaidluse olemasolul, vaid ka juhul, kui pärand on pärijale üle läinud, kuid pärimisõigus on tähtaegselt ametlikult vormistamata. Sõltumata sellest, et Leedu õiguse järgi tuleb ettenähtud tähtaja möödumisel pärimisõiguse kinnitamiseks pöörduda kohtu poole, kasutab eelpool analüüsitud riikidest üksnes Leedu sarnaselt Eesti pärimisõigusele pärijaks kui pärandaja üldõigusjärglaseks saamise ja olemise tõendamiseks notari poolt välja antavat pärimistunnistust.

Eesti õiguses kehtis vastuvõtusüsteem 1996 PärS-s. 1996 PärS § 117 lg 1 kohaselt tuli sarnaselt Leedu õigusele esitada tähtaegselt pärandi vastuvõtmise avaldus. Kui pärija on pärimismenetlusse kaasamata, kuid 1996 PärS-s kehtinud vastuvõtusüsteemi kohaselt isik valdab, kasutab või käsutab pärandit, ei kaota ta oma pärimisõigust ning pärija saab tõendada pärandi vastuvõtu fakti notarile. Sarnaselt ei mõjuta pärimisõiguse olemasolu kehtiva PärS kohaselt see, kas isik on pärimismenetlusse kaasatud – oma pärimisõigusest isik ilma ei jää ning pärimisõigust saab samamoodi kinnitada notari kaudu.

Arvestades asjaolu, et pärimisõiguse tunnistusel puudub õigustloov funktsioon, saab nõustuda E. Grünbergi seisukohaga, et kui pärandvara hulka ei kuulu kinnisasju, registreerimisele kuuluvaid vallasasju, varalisi õigusi või kui pärijal ei ole nende kasutamiseks või realiseerimiseks vaja pärimist ametlikult vormistada, võib pärija põhimõtteliselt jätta notarile pärimisavalduse esitamata, sest õiguslikult on ta niigi juba pärandaja surmahetkest alates kas kogu pärandvara või (kaaspärijate olemasolu korral) selle murdosa omanik.⁵¹

⁵⁰ R. Süss, Lituanen äärenr 63-64.

⁵¹ E. Grünberg, lk 703.

1.2.2 Testamenditäitja tunnistus

Eesti õiguse kohaselt on testamenditäitjale võimalik väljastada testamenditäitja tunnistus. EPM art 63 lg 1 järgi on Euroopa pärimistunnistus ette nähtud kasutamiseks mh testamenditäitjale, kes peab teises liikmesriigis kasutama oma õiguslikku seisundit või teostama oma volitusi. Seega on Eestis eraldi antud nimetus testamenditäitjale väljastatava tunnistuse märgistamiseks, kuid EPM ei tee nimetuse juures vahet, kellele konkreetselt on tunnistus antud.

Sarnaselt PärS-le tuleb BGB § 2368 kohaselt pärandikohtu poolt väljastada testamenditäitjale testamenditäitja tunnistus. Austria õiguse osas on C. Beer rõhutanud, et pärast pärandi avanemist tekib lamav pärand (*hereditas iacens*), mille hooldamine on pärijate kohustus kohe, kui kogu pärandi kohta on esitatud pärandi vastuvõtmise avaldused. Selleks ajaks saab välja anda pärimistunnistuse.⁵² Leedu tsiviilkoodeksi art 5.37 sätestab küll võimaluse testamendi täitmiseks testamenditäitja poolt, kuid see ei reguleeri testamenditäitjale vastava tunnistuse väljastamist.

Järelikult magistritöös käsitletavatest välisriikidest ei tunta testamenditäitjat Austrias; Leedu õiguses tuntakse testamenditäitjat, kuid temale tunnistust ei väljastata. Sõltumata sellest, et siseriikliku õiguse kohaselt Leedu testamenditäitjale siseriiklikku tunnistust ei väljastata, on võimalik väljastada talle Euroopa pärimistunnistus, kui testamenditäitjal tekib vajadus teostada oma volitusi teises EL liikmesriigis. Vaatamata sellele, et Austrias ei tunta testamenditäitjat, tuleb Austrias väljastada isikule vastava taotluse alusel Euroopa pärimistunnistus, kui testamenditäitja olemasolu näeb ette pärimisele kohaldatav õigus.

Nagu tunnistuse nimetusest selgub on testamenditäitja tunnistuse puhul tegemist dokumendiga, mis väljastatakse testamenditäitjale. PärS § 78 sätestab, et testamenditäitja on isik, kelle on testaator testamendis määranud selle täitjaks.

PärS § 133 kohaselt on testamendis või pärimislepingus tehtud korralduse täitmine kõigile pärandi võtnud pärijatele kohustuslik. U. Liin on rõhutanud, et vahel aga soovitakse panna kohustus oma surma puhuks tehtud korralduste elluviimise eest ühele või mõnele konkreetsele pärijale või koguni pärijaks mitteolevale usaldusisikule. Sellest tulenevalt on

⁵² C. Beer.

U. Liin defineerinud testamenditäitjat kui isikut, kellele pärandaja teeb oma surma puhuks tehtava korraldusega ülesandeks tagada kogu testamendi täitmine.⁵³

T. Mikk nimetab testamenditäitjat viimse tahte elluviijaks. Testamenditäitja peab hea seisma selle eest, et testaatori tahe saaks võimalikult täpselt ellu viidud. Testamenditäitja õiguste ja kohustuste sisu sõltub eelkõige pärandaja tahtest.⁵⁴ Kui pärandaja testamenditäitja õigusi ja kohustusi määranud ei ole, täidab testamenditäitja seadusest tulenevaid kohustusi (PärS § 81 lg 1).

U. Liin on rõhutanud, et testamenditäitja kontrollib pärijate tegevust ning otsustusi, olles teatud mõttes ka nendevaheliste vaidluste lahendajaks.⁵⁵ Eesti esimese pärimisseaduse eelnõu väljatöötaja I. Mahhov on toonud välja, et testamenditäitja ei tegele üldjuhul pärandvara valitsemisega – tema ülesandeks on jälgida, et testaatori tahe ellu viidaks.⁵⁶ I. Mahhovi väitega saab nõustuda 1996 PärS kontekstis, sest 1996 PärS § 80 lg 4 kohaselt oli pärandi valitsemise kohustus testamenditäitjal üksnes olukorras, kui pärija ei ole pärandit vastu võtnud ning pärandi hooldajat ei ole määratud. I. Mahhov seisukoht ei leia kinnitust kehtiva PärS-ga seoses, sest PärS § 81 lg 5 sätestab testamenditäitja kohustuse valitseda oma ülesannete täitmiseks vajalikku pärandvara heaperemehelikult ja tagada selle säilimine.

T. Mikk on rõhutanud, et testamenditäitja määramine toob kaasa automaatse pärija käsutusõiguse piirangu pärandvara hulka kuuluvate esemete üle ja seda nii kaua, kuni testamenditäitja neid oma kohustuste täitmiseks vajab. See tähendab, et nende esemete osas ei ole pärijal vaatamata omaniku staatusele õigust anda üle omandit ega neid koormata. T. Mikk on põhjendanud käsutuspiirangut sellega, et pärandvara hulka kuuluvate esemete võõrandamine pärijate poolt on ohuks pärandvara säilimisele.⁵⁷ Seega kui see on testaatori viimse tahte täitmiseks vajalik, on testamenditäitja kohustatud võtma pärandvara hulka kuuluvad esemed enda valdusesse või tagama muul viisil nende eraldamise pärandvarast, eesmärgiga vältida võõrandamist ja heauskset omandamist (PärS § 81 lg 6).

Eeltoodut kokku võttes on testamenditäitja tunnistuse ja testamenditäitjale väljastatava Euroopa pärimistunnistuse puhul tegemist tõenditega, mis väljastatakse isikule, kelle testaator on testamendis määranud selle täitjaks. Testamenditäitja on viimse tahte elluviija, kuid mh

⁵³ U. Liin, lk 152.

⁵⁴ T. Mikk (viide 2), lk 62, 64.

⁵⁵ U. Liin, lk 24.

⁵⁶ I. Mahhov. Pärimise käik uues pärimisseaduse eelnõus. – Juridica 1995, nr 7, lk 289.

⁵⁷ T. Mikk (viide 2), lk 62-63, 65.

pärijate vaheliste vaidluste lahendaja, kelle ülesandeks on tagada kogu testamendi täitmine. Testamenditäitja määramine toob endaga kaasa automaatse pärija käsutuspriirangu nende pärandvara hulka kuuluvate esemete osas, mis on testamenditäitjale vajalikud tema ülesannete täitmiseks.

T. Mikk on seisukohal, et testamenditäitja ja pärija vahel on seadusest tulenev võlasuhe, mis enim sarnaneb käsundiga.⁵⁸ Sellest tulenevalt on testamenditäitja tunnistuse eesmärk tõendada testamenditäitja kui kohustatud isiku ehk võlgniku staatust võlasuhtes.

PärS eelnõu seletuskirja kohaselt on testamenditäitja tunnistus ametlik tõend isiku testamenditäitjaks määramise ja tema õiguste ning kohustuste kohta.⁵⁹ Samamoodi on märkinud H. Brox Saksa õiguse puhul, et testamenditäitja tunnistus on ametlik tunnistus testamenditäitjaks nimetanud isiku õigusliku positsiooni kohta.⁶⁰ PärS § 87 lg 1 kohaselt tõestab notar testamenditäitja tunnistuse testamenditäitja soovil. Seega on testamenditäitjal õigus taotleda oma õiguste tõendamiseks usaldusväärsel viisil testamenditäitja tunnistust.⁶¹

Eesti õiguse järgi võib testamenditäitja ametisse asuda kohe peale pärandaja surma ning hoolitseda nii pärandvara säilimise kui ka pärijate väljaselgitamise eest.⁶² Kui testamenditäitjal on õigus täita testamenti koheselt pärast pärandaja surma, siis kohustus tagada testaatori viimse tahte elluviimine tekib tal alates testamenditäitja kohustuse vastuvõtmisest (PärS § 80 lg 1). Seega testamenditäitja kohustuse täitmise nõudmiseks on vajalik testamenditäitja ülesande vastuvõtmine, mitte vastava tunnistuse väljastamine. Sarnaselt Eesti õigusele ei ole testamenditäitja tunnistus ameti alguse või ametitegevuse eelduseks Saksa õiguse kohaselt⁶³.

Testamenditäitja ülesande täitmine on vabatahtlik,⁶⁴ seega ei ole keegi testamenditäitja ametit kohustatud vastu võtma. Erandi sätestab PärS § 80 lg 2, mille kohaselt kui testaator on testamenditäitjaks nimetanud pärija või annakusaaja ja see isik on pärandi või annaku vastu võtnud, ei või ta testamenditäitja ülesande täitmisest keelduda, kui testamendis ei ole määratud teisiti. Kui isik testamenditäitja ülesandest või selle vastuvõtmisest loobub või kui

⁵⁸ T. Mikk (viide 2), lk 63.

⁵⁹ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 16.

⁶⁰ H. Brox (viide 43), äärenr 625.

⁶¹ T. Mikk (viide 2), lk 64.

⁶² U. Liin, lk 152.

⁶³ H. Brox (viide 43), äärenr 390.

⁶⁴ T. Mikk (viide 2), lk 62.

testaator on testamendis jätanud testamenditäitja isiku kindlaks määramata, kuid testamendist nähtub tema tahe testamenditäitja määramise kohta, määrab notar testamenditäitjaks advokaadi või muu isiku, kes nõustub testamenditäitja ülesandeid täitma (PärS § 80 lg 4). Kui notar on määranud testamenditäitja, teeb ta selle kohta otsuse, kus ta märgib testamenditäitja nime, isikukoodi, kontaktandmed ja andmed testamendi kohta. Seejärel saadab notar testamenditäitja määramise otsuse testamenditäitjale, pärimismenetluse algatajale, teadaolevatele pärijatele ja annakusaajatele ning teavitab neid testamenditäitja ülesannetest ja testamenditäitja kulutuste hüvitamise ning tasustamise korrast (PärSKord § 24).

Nagu magistritöös tõdetud on Euroopa pärimistunnistuse väljastamine vajalik eelkõige olukorras, kus testamenditäitja peab tõendama volitust testamenti täita teises liikmesriigis ja siseriikliku õiguse kohaselt testamenditäitjale ametlikku dokumenti ei väljastata. Siseriikliku testamenditäitja tunnistuse väljastamine on Eestis vajalik juhul, kui testamendis nimetatud testamenditäitja peab siseriiklikult tõendama oma õigusi testamenti täita isikute ees, kes ei ole pärijad. Pelgalt pärijatega suhtlemiseks testamenditäitja tunnistus siseriiklikult kasutamiseks üldjuhul vajalik ei ole. Seda eelkõige põhjusel, et PärS § 171 lg 4 kohaselt märgitakse pärimistunnistusele testamenditäitja nimi ja isikukood, kui testaator on määranud testamenditäitja. Antud andmete märkimine pärimisõiguse tunnistusel on piisav teavitamiseks pärijat testamenditäitja isikust. Asjaolu, kas testamenditäitja on ülesande vastu võtnud, saab tõendada vastava avaldusega.

Eraldi siseriikliku tunnistuse väljastamise järgi puudub vajadus mh juhul, kui notar on määranud testamenditäitja otsusega, sest testamenditäitja tunnistuse funktsiooni täidab vastav otsus. Seega saab testamenditäitja Eestis oma ülesandeid täita ilma tunnistust väljastamata. Kui pärijaid on vähe ning testamenditäitja on pärijatele teadaolev isik, siis võib öelda, et suheldes pärijatega ei ole vaja testamenditäitja tunnistust, v.a vaidluse olemasolul.

Saksa õiguse kohaselt teostavad mitu testamenditäitjat oma ametit reeglina nii sise- kui ka välissuhtes ühiselt. Pärandaja võib aga igale mitmest testamenditäitjast määrata eraldi ülesanded, mida lahendama on iga testamenditäitja pädev üksinda (eraldi testamenditäitjad).⁶⁵ Ka Eesti õiguse kohaselt ei ole välistatud olukord, kus testaator on nimetanud mitu testamenditäitjat. Seega kui mitu testamenditäitjat asuvad oma kohustusi täitma, on vajalik teada, kas neil on ühine tegutsemisõigus. Pelgalt testamenditäitja ülesande vastuvõtmise avalduse ärakirja esitamine ei ole piisav tõendamaks testamenditäitja õigust testamenti täita,

⁶⁵ H. Brox (viide 43), äärenr 399.

sest ühine esindusõigus avaldusest ei nähtu. Mitme testamenditäitja puhul ei piisa oma õiguste tõendamiseks samamoodi pärimisõiguse tunnistusel kajastatavatele andmetele tuginemisest, sest ühist tegutsemisõigust ei kajastata ka seal. Testamenditäitja tunnistuse väljastamine on siinkohal oluline pärijate huvides, et nad saaksid näiteks olla kindlad, kelle poole vaidluse korral pöörduda ning kes peavad vaieldava õigussuhte lahendama.

Võttes kokku testamenditäitja tunnistuse olemuse, saab öelda, et kuna testamenditäitja tunnistuse väljastab Eesti õiguse kohaselt notar, on sarnaselt pärimisõiguse tunnistusele antud tunnistuse puhul tegemist ametliku tunnistuse (tõendiga). Testamenditäitja tunnistuse ja testamenditäitjale väljastatava Euroopa pärimistunnistuse eesmärk on testamenditäitja ülesannete täitmiseks vajaliku pädevuse tõendamine kolmandate isikute ees. Et testamenditäitjal on laialdased volitused, on tunnistus vajalik selleks, et tõendada kolmandatele isikutele, et tunnistuses nimetatud isikul on õigus ja kohustus täita testamenti ning teha sellega seoses vajalikke toiminguid.

Arvestades asjaolu, et notar tõestab testamenditäitja tunnistuse testamenditäitja soovil ning EPM kohaselt väljastatakse Euroopa pärimistunnistus testamenditäitjale taotluse alusel, ei ole testamenditäitjale antav tunnistus kohustuslik. Kui testaator on määranud testamenditäitja ning viimane võtab ülesande täitmise vastu, ei ole tal kohustust taotleda tunnistuse väljastamist, kuid oma ülesannete täitmiseks, eriti piiriüleses situatsioonis, võib see olla paratamatult vajalik. Liikmesriigid, kes kehtiva õiguse kohaselt ei väljasta testamenditäitjale tõendit testamenditäitja volituste kohta, peavad seega EPM kohaselt alates 17.08.2015 väljastama testamenditäitja taotluse esitamisel Euroopa pärimistunnistuse, kui testamenditäitja peab oma õigusi teostama teises liikmesriigis.

1.2.3 Annakusaaja tunnistus

EPM ja PärS järgi saab annakusaajale väljastada annakusaaja tunnistuse. PärS § 172 lg 1 kohaselt tõestab notar pärija, testamenditäitja või annakusaaja notariaalselt tõestatud avalduse alusel tunnistuse annakust tuleneva nõude kohta ning EPM art 63 lg 1 sätestab, et Euroopa pärimistunnistus antakse välja annakusaajale, kellel on vahetu õigus pärandile.

C. Beer on seisukohal, et Euroopa pärimistunnistus on ette nähtud vaid vindikatsioonilegataarile.⁶⁶ Samamoodi on rõhutanud L. Leszay, et EPM kohaselt antakse Euroopa pärimistunnistus üksnes annakusaajale, kellel on omandiõigus annakuks määratud esemele.⁶⁷ Nimetatud seisukohtadega saab nõustuda, sest ka EPM preambuli p-s 47 on rõhutatud, et annakusaajate seisund ei ole riikide õiguses kehtestatud ühtemoodi, sest mõne riigi õiguse kohaselt võib annakusaaja saada otseselt pärandiosa, samas võib teiste riikide õiguse kohaselt annakusaaja omandada üksnes nõude pärijate vastu. Seega omab magistritöö autori seisukohast vahetut õigust pärandile EPM kohaselt üksnes annakusaaja, kes võib saada pärandiosa, s.t omandiõiguse konkreetsele esemele.

Eesti kehtivas õiguses on annak testaatori korraldus, millega ta määrab ühele või mitmele isikule üksnes teatud varalise hüve oma varast, ilma et ta hüve saajat enda õigusjärglaseks peaks (PärS § 56 lg 1 ls 1). Annakuks võib olla asi, rahasumma, õigus, nõue, kohustusest vabastamine või muu üleantav hüve (PärS § 56 lg 2).

T. Mikk iseloomustab annakut kui pärimisõiguslikku instituuti, mille kaudu on võimalik saavutada üksiku hüve üleminek silmaspeetud isikule, kuid seda ilma teda pärijaks nimetamata, rõhutades, et Eesti õiguses ei ole annaku sisuks mitte omandiõigus nagu see on vindikatsioonilegaadi puhul, vaid võlaõiguslik nõue ehk damnatsioonilegaat. Pärandi avanemisega ei omanda annakusaaja mitte omandiõigust annakuks määratud asjale, vaid õiguse nõuda omandiõiguse üleandmist. See nõue tuleb aga aktiivselt maksma panna.⁶⁸

Kuna annakusaaja ei ole Eesti õiguse kohaselt pärija ning seetõttu ei muutu annakusaaja talle määratud eseme omanikuks vahetult pärandi avanemisega, omandab ta üksnes õiguse nõuda pärijalt annakuks määratud eset. Annakuks määratud ese läheb koos muu pärandvaraga seaduse alusel üldõigusjärgluse korras pärija(te) omandisse. Pärandi avanemisega tekib annakusaaja ja pärija vahel seadusest tulenev võlasuhe, mille sisuks on pärija kohustus anda annakusaajale üle annakuks määratud ese ja võimaldada omandiõiguse üleminek vastavalt testamendile või pärimislepingule, kui pärandvara koosseis seda võimaldab. Annakusaaja

⁶⁶ C. Beer.

⁶⁷ L. Leszay. Content and effects of the European Certificate of succession as proposed in the Proposal for a Regulation on Succession and Wills. Note. European Parliament, Brussels 2010, lk 17. Arvutivõrgus: http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-JURI_NT%282010%29432734 (01.04.2015).

⁶⁸ T. Mikk (viide 2), lk 54-55.

omandiõiguse tekkimiseks annakuks määratud esemele on vajalik tehing pärija (või pärijate) ja annakusaaja vahel.⁶⁹ Järelikult Eesti annakusaajal puudub vahetu õigus pärandile.

Sõltumata sellest, et Eesti kehtiv õigus ei tunne vindikatsiooniannakut, vaid annakusaajal on nõudeõigus annakuks määratud eseme omandi üleandmiseks, ning EPM alusel ei saa Eesti annakusaajale Euroopa pärimistunnistust väljastada, saab Eesti notari poolt väljastatavat annakusaaja tunnistust kasutada ametliku dokumendiga EPM art 3 lg 1 (i) tähenduses. Ametliku dokumendina saab nimetatud tõendit käsitleda seetõttu, et antud dokument on pärimisasja käsitlev, kusjuures sellel olev notari allkiri ja dokumendi sisu on autentsed.

Sama lähenemine annaku korraldusele on Saksa õiguses. Saksa õiguse kohaselt omandab annakusaaja nõude annakutäitja vastu. Annakusaaja ei omanda annakueset vahetult, vaid alles läbi nõude rahuldamise. BGB kohaselt on annak ainult võlaõigusliku toimega, mitte asjaõiguslik õigusjärglus.⁷⁰ Ka Austria ja Leedu õiguses loob annaku korraldus võlaõigusliku nõude kohustatud isiku vastu. Austrias omandavad annakusaajad kinnisvara omandiõiguse vaid siis, kui nende omandiõigus on kantud kinnistusraamatusse.⁷¹ Leedu tsiviilkoodeksi art 5.23 lg 1 sätestab, et testamendiga määratud annak annab selleks õigustatud isikule üksnes õiguse nõuda testamendist tuleneva korralduse täitmist.

Järelikult kõikides võrreldavates õiguskordades tuntakse annakut kui võlaõiguslikku nõudeõigust, mistõttu antud riikide pärimisõiguse kohaldamisel annakusaajale Euroopa pärimistunnistust ei väljastata. Teisiti tuleks olukorda hinnata siis, kui pärandaja õiguse valiku alusel tuleb pädeva liikmesriigi kohtul või muul pädeval organil kohaldada niisuguse riigi õigust, kus vindikatsioonilegaati tuntakse. Sõltumata sellest, et magistritöös võrreldavad õiguskorrad tunnevad annakut, ei tunta kõikides riikides annakusaaja tunnistust. Annakusaajale antakse tõend nõudeõiguse kohta Eestis ja Austrias. Austria õiguse kohaselt annab annakusaajale tema nõude kohta nn ametliku kinnituse kohus.⁷² Leedu ja Saksa kehtivate regulatsioonide järgi annakusaajale tunnistust ei väljastata.

T. Mikk on seisukohal, et nagu pärimistunnistuski, tõendab notari poolt väljastatud annakusaaja tunnistus pärandaja surma tõttu tekkinud õiguslikku olukorda, antud juhul pärija

⁶⁹ T. Mikk (viide 2), lk 55-56.

⁷⁰ W. Marotzke. § 1939 komm 2. – von J. Staudingers. Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Fünftes Buch, Erbrecht: Einleitung; [Paragraphen] 1922-1966, Berlin: Sellier de Gruyter 2000.

⁷¹ C. Beer.

⁷² *Ibid.*

vastu suunatud annaku nõude tekkimist.⁷³ I. Mahhov on lisanud, et annakusaajale väljastatav tunnistus ei tõenda, et kohustus on täidetud või et annakusaaja on annakuks määratud eseme omanikuks saanud. Annakusaaja tunnistuse alusel ei saa teha õigustoiminguid (näiteks registrisse kandmist) ja selle alusel ei saa ka pärijalt annakut nõuda (selline nõue on esitatav testamendi ja seaduse alusel).⁷⁴

Siiski on antud Eesti õiguses annakusaaja tunnistusele õiguslik tähendus seoses kinnistusraamatusse eelmärke kandmisega. Annakusaaja saab vastavalt asjaõigusseaduse⁷⁵ (edaspidi AÕS) § 63 lg 1 p-le 1 annakusaaja nõuet pärast pärandi avanemist tagada eelmärkega. Eelmärke tagab nõuet kinnistusraamatust nähtuva õigusliku olukorra muutmiseks.⁷⁶ Asjaõiguse käsutamine pärast eelmärke kandmist kinnistusraamatusse on tühine osas, milles see eelmärkega tagatud nõuet kahjustab või piirab (AÕS § 63 lg 3). Kui annakusaaja esitab kinnistusosakonnale avalduse eelmärke sissekandmiseks kinnistusraamatusse kinnisasjaõiguse üleandmise tagamiseks, on vajalik kinnistusraamatuseaduse (edaspidi KRS) § 34¹ lg 7 p 5 kohaselt kinnistamisavaldusele lisada annakusaaja tunnistus. Eelmärke seadmist saab lugeda kinnisasja või piiratud asjaõiguse koormamiseks ja seega käsutamiseks.⁷⁷ Järelikult on annakusaaja tunnistuse alusel võimalik käsutada kinnisasja ilma kinnisasja omaniku nõusolekuta.

Kui annakusaajal ei ole annakusaaja tunnistust, on võimalik kanda eelmärke kinnistusraamatusse ka hoiumeetmete rakendamise kaudu. Näiteks kui pärija ei ole teada või esinevad muud hoiumeetmete rakendamise aluseks olevad asjaolud, on alternatiivne võimalus taotleda kohtult TsMS § 378 lg 1 p 10 alusel eelmärke kandmist kinnistusraamatusse. Seega on annakusaaja tunnistus üheks alternatiivseks aluseks annakust tuleneva nõude tagamiseks ning nõude nähtavakstegemiseks kolmandatele isikutele kinnistusraamatu kaudu.

I. Mahhov on väljendanud arvamust, et annakusaaja tunnistusel pole pärija informeerimise tähendust, sest on mõeldamatu, et pärijat poleks juba pärimismenetluses testamendi sisust teavitatud.⁷⁸ Antud väitega saab nõustuda. Et annaku vastuvõtmisele ja sellest loobumisele kohaldatakse PärS § 64 lg 2 kohaselt pärandi vastuvõtmise ja sellest loobumise kohta käivaid

⁷³ T. Mikk. Annak pärandvarast eseme omandamise alusena. Magistritöö. Tartu 2010, lk 129.

⁷⁴ I. Mahhov. Notari koht uuenevas pärimismenetluses. – Juridica 2008, nr 7, lk 483.

⁷⁵ Asjaõigusseadus. – RT I 1993, 39, 590...RT I, 08.07.2014, 7.

⁷⁶ V. Kõve § 63 kumm 3.3.2. – P. Varul jt (koost). Asjaõigusseadus. I, 1.-3. osa (§-d 1-167). Komm vlj. Tallinn: Juura 2014.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ I. Mahhov (viide 74), lk 483.

sätteid, on analoogiliselt PärS § 170 lg-ga 1 pärijal õigus saada pärimismenetluse ajal infot selle kohta, kes on annaku vastu võtnud või sellest loobunud. Sõltumata sellest, et PärS seda otsesõnu ei sätesta, on pärimisasja menetlevad notarid kohustatud samamoodi teavitama pärijat pärast pärimismenetluse lõppu annaku vastuvõtmisest või sellest loobumisest tuginedes Eesti notarite eetikakoodeksi⁷⁹ §-le 7, mis sätestab notari kohustuse tagada toiminguosaliste seaduslike huvide kaitse.

Kui notar on väljastanud pärimistunnistuse, kusjuures pärandaja on teinud testamentaarse korralduse määrates annaku, võib notar märkida nimetatud asjaolu pärimistunnistusele (PärSKord § 19 lg 5). Tegemist on olulise teabega, mida tuleks kajastada pärimistunnistusel, mh on tegemist informatsiooniga pärija õiguste piiratuse kohta. Kui pärimistunnistusel on märgitud, et pärandaja on testamendiga määranud annaku, võib annakusaaja õigussuhtes pärijaga ka pärimistunnistusel märgitule tugineda. Siiski ei saa annakusaaja pärimistunnistusel kajastatavate andmete põhjal esitada avaldust kinnistusosakonnale eelmärke sissekandmiseks. Pärimisõiguse tunnistus on kinnitus isiku pärimisõiguse kohta, kuid annakusaaja tunnistus on tõend nõudeõiguse kohta. Sellest tulenevalt ei ole pärimistunnistus üldõigusjärglust kinnitava dokumendina sobiv alus eelmärke sissekandmiseks KRS kohaselt.

Lähtudes eeltoodust ei ole Eesti annakusaajale väljastatav tunnistus enamikel juhtudel praktikas vajalik. Eestis saab pärija annakueseme anda üle ilma annakusaaja tunnistuseta, kuid ilma tunnistuseta ei saa annakusaaja esitada kinnistusosakonnale avaldust eelmärke sissekandmiseks. Samuti võib annakusaaja tunnistus olla vajalik tõendamaks oma õigusi kolmandate isikute ees teises liikmesriigis.

Eeltoodut kokku võttes on Eesti õiguse kohaselt annakusaaja tunnistuse eesmärk tõendada, et annakusaajal on õigus annakutäitjalt annaku täitmist nõuda, s.t on tõendatud, et testamentaarne korraldus on kehtiv, tegemist on annaku määramise korraldusega ning annakusaaja on annaku vastu võtnud. Seevastu annakusaajale väljastava Euroopa pärimistunnistuse eesmärk on teises liikmesriigis tõendada pärandile vahetut õigust omava annakusaaja õiguslikku seisundit ehk annakusaaja vahetut õigust pärandile. Et KRS § 36¹ lg 3 ja § 65¹ lg 1 kohaselt saab omanikukannet parandada üksnes pärimistunnistuse alusel, kusjuures Euroopa pärimistunnistus on sarnaselt pärimisõiguse tunnistusele tõend õiguse ülemineku kohta, on magistritöö autor arvamusel, et annakusaajale mõnes EL liikmesriigis välja antud Euroopa pärimistunnistus on samuti sobivaks aluseks Eesti kinnistusraamatu

⁷⁹ Eesti notarite eetikakoodeks. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.notar.ee/5948> (01.04.2015).

kande parandamisel, kui pärimisele kohaldatava õiguse kohaselt just vastavaid piiranguid ei ole ette nähtud. Kui Euroopa pärimistunnistus on üldjuhul aluseks registrikannete muutmisel, siis Eesti annakusaaja tunnistus on aluseks üksnes eelmärke sissekandmisel kinnistusraamatusse kinnisasjaõiguse üleandmise tagamiseks.

1.2.4 Sundosa saaja tunnistus

Pärimismenetluse käigus väljastab notar teatud juhtudel lisaks pärimisõiguse tunnistusele sundosa saaja tunnistuse. Notar tõestab PärS § 173 lg 1 kohaselt pärija, testamenditäitja või sundosa saamiseks õigustatud isiku notariaalselt tõestatud avalduse alusel tunnistuse sundosast tuleneva nõude kohta.

PärS § 104 lg-st 1 tulenevalt kui pärandaja on testamendi või pärimislepinguga jätnud seaduse järgi pärima õigustatud alaneja sugulase, oma vanemad või abikaasa, kelle suhtes pärandajal oli surma hetkel perekonnaseadusest⁸⁰ (edaspidi PKS) tulenev kehtiv ülalpidamiskohustus, pärandist ilma või on nende pärandiosi vähendanud võrreldes sellega, mille nad oleksid saanud seadusjärgse pärimise korral, on neil õigus nõuda pärijatelt sundosa, kusjuures lõike viis kohaselt on sundosa nõue suunatud raha maksmisele. Seega tekib sundosa nõue juhul, kui pärandaja on teinud korralduse surma korraks ning ülalpidamist saama õigustatud isiku õigusi on seetõttu kahjustatud.

Antud juhul sekkub pärandaja testeerimisvabadusse perekonnapärimisõiguse põhimõte, mille kohaselt perekond, s.o abikaasa ja lähisugulased saavad teatud eeldustel pärandvarast osa ka siis, kui testaator on vara perekonnavälisele isikule pärandanud. Sundosaõigus ongi testeerimisvabaduse põhiline piirang, seades pärandaja vaba tahte väljendamise õigusele piirid ulatuses, mis vastavad ühiskonnas tunnustatud väärtushinnangutele.⁸¹

Millise õiguse sundosaõigus õigustatud isikule annab, on eri maade õigustes lahendatud erinevalt. Ühe lahenduse kohaselt tekib sundosa saajal samasugune pärimisõigus nagu pärijal. Teise lahenduse kohaselt tekib sundosa saamiseks õigustatud isikul õigus nõuda seadusjärgse pärimisõiguse väärtusele vastava osa hüvitamist rahas.⁸² Nagu punktis 1.2.1. välja toodud, on Saksa ja Austria õiguse kohaselt sundosa saajal nõudeõigus ning Leedu õiguse järgi on sundosa saaja pärija. Sarnaselt Austria ja Saksa õigusele on Eesti õiguse kohaselt sundosa

⁸⁰ Perekonnaseadus. – RT I 2009, 60, 395...RT I, 29.06.2014, 104.

⁸¹ T. Mikk (viide 2), lk 142.

⁸² *Ibid*, lk 143.

saajal võlaõiguslik nõue pärijate vastu ning nõue seisneb selles, et sundosa saada õigustatud isik võib nõuda pärandvara väärtusest lähtuvalt sundosa suuruse rahasumma maksmist.⁸³

1996 PärS § 104 kohaselt oli sundosa saaja pärija. Praktiliselt tähendab see, et sundosa saaja(te) võrra oli pärijaid rohkem kui viimse tahte avalduses ette nähtud.⁸⁴ Kehtiva PärS-ga muutus sundosa saaja materiaaõiguslik seisund. Vana seaduse kohaselt on sundosa saaja pärija, uue seaduse kohaselt nõudeõiguse omaja. Kehtiva PärS § 104 pealkirjaks on siiski „Sundosa pärimine“. Pärimine tähendab PärS § 1 lg 1 järgi isiku surma korral tema vara üleminekut teisele isikule. Sundosa puhul ei toimu aga vara üleminekut pärandaja surma korral, vaid tekib nõudeõigus. Et paragrahvi pealkiri peab olema lühike ja täpne ning sellisena peab see avama paragrahvi sisu,⁸⁵ on antud paragrahvi sisu iseloomustav pealkiri eksitav, sest kehtiva õiguse kohaselt ei ole võimalik sundosa pärida.

Kui pärimisele kohaldatakse Eesti õigust, kuid pärimisasja menetletakse teises liikmesriigis, tuleb tõdeda PärS § 104 vale pealkirja tõttu võib jääda Eesti õigust vähem tundvale isikule märkamata, et Eestis ei ole sundosaõigus minimaalne pärandiosa, vaid nõudeõigus. EPM jõustumisega võib eeldada, et Eesti õigust hakatakse senisest enam kohaldama mõne muu EL liikmesriigi pärimisasju menetleva isiku poolt. Seega omandab korrektne paragrahvi pealkiri palju olulisema tähenduse ega ole enam üksnes meie siseriiklik probleem.

Sundosa saajale väljastatava tunnistuse nimetus ja sisu sõltub järelikult sellest, milline on sundosa saaja õiguslik seisund – kui ta on pärija, saab ta pärimistunnistuse pärimisõiguse kohta, kui ta ei ole pärija, vaid nõudeõiguse omaja, on tal rahaline nõue ning sellisel juhul saab ta soovi korral tunnistuse rahalise nõude kohta. Kui Eesti õiguse kohaselt on sundosa saajal õigus saada nõuet tõendav dokument, siis Austria ja Saksa õiguse järgi sundosa saajale kui nõudeõiguse omajale tunnistuse väljaandmise kohta regulatsioon puudub.

Eesti sundosa saaja ja pärija vahel on seadusest tulenev võlasuhe, mille alusel on sundosa saajal õigus nõuda rahasumma üleandmist pärijalt, mitme kaaspärija puhul kõigilt kaaspärijatelt. Sarnaselt annaku regulatsioonile on võlaõigusliku sundosa nõude täitmiseks vaja pärija(te) ja sundosa saaja asjaõiguslikku täitmistehingut, ehk kokkulepet raha omandiõiguse ülemineku kohta.⁸⁶

⁸³ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri.

⁸⁴ RKTko 3-2-1-13-05, p 11.

⁸⁵ R. Sõlg jt (koost). Normitehnika käsiraamat. Tallinn: Juura 2003, lk 29.

⁸⁶ T. Mikk (viide 2), lk 144.

Õigus sundosale tekib seaduse alusel ja selle suuruse määramise aluse sätestab PärS § 105. Sundosa on õigus nõuda pärandaja abikaasal, alanejal sugulasel või vanemal, kui tal oleks seaduse järgi õigus pärida ja kui tal oli õigus nõuda pärandajalt ülalpidamist.⁸⁷ Sundosa on pool pärandiosa väärtusest ja see arvutatakse pärandi hulka kuuluva vara väärtusest rahas (PärS § 105 lg 1, § 106 lg 1). Praktikas tuleks sundosa õiguse maksmapaneku korral kogu pärandvara hinnata ning sellest väärtusest lähtuvalt konkreetse rahasumma suurus arvestada.⁸⁸

Sundosa saajale kui nõudeõiguse omajale ei väljastata EPM kohaselt Euroopa pärimistunnistust. Küll saab väljastada Euroopa pärimistunnistuse Leedu sundosa saajale, sest Leedu sundosa saaja on pärija. Eesti sundosa saaja tunnistust saab siiski lugeda ametlikuks dokumendiks EPM tähenduses, sest sundosa saaja tunnistus on pärimisasja käsitlev ning tunnistusel olev notari allkiri ja dokumendi sisu on autentsed. Arvestades asjaolu, Eesti sundosa saaja tunnistus on kasutatav ametliku dokumendina teises liikmesriigis, kusjuures PärS § 173 lg 3 kohaselt märgitakse sundosa saaja tunnistusele sundosa suurus mõttelise osana pärandist, mitte aga sellele vastav rahalise nõude suurus, võib see tekitada riigis, kus sundosa saaja on pärija, palju segadust. Eesti õigusest ei tulene otseselt, et sundosa on üksnes nõudeõigus pärija vastu, ja seda eelkõige seetõttu, et PärS § 104 pealkiri sarnaneb enam Leedu õigusele, kus sundosa saaja on pärija, kui näiteks Saksa või Austria õigusele.

Sundosa saaja tunnistuse saamiseks tuleb esitada notariaalselt tõestatud avaldus. Järelikult on tegemist tunnistusega, mis ei ole kohustuslik, kuid tuleb tõdeda, et tunnistus võib olla vajalik selleks, et kinnitada sundosa saamise õigust ning seda, kui suur on sundosa suurus mõttelise osana pärandist. Seega on sundosa saaja tunnistus avalduse alusel väljastatud tõend selle kohta, et tunnistusel märgitud isikul on õigus nõuda rahasumma üleandmist. I. Mahhov on siinkohal õigustatult märkinud, et sundosa saaja tunnistusega tavalises õiguskäibes midagi ette võtta ei saa, näiteks minna pankla pärandaja arvelt raha võtma. See, kas sundosa saaja oma sundosa tegelikult kätte saab või mitte, ei sõltu mitte notari välja antud tunnistusest, vaid eelkõige sellest, kas pärija seda õigust tunnistab või mitte.⁸⁹

Eeltoodust nähtub, et Eesti õiguse kohaselt on sundosa saaja tunnistus ametlik tõend selle kohta, et tunnistuses märgitud isikul on sundosast tulenev nõue, mis seisneb raha maksmises. EPM järgi ei ole Eesti sundosa saajale võimalik väljastada Euroopa pärimistunnistust, kuid

⁸⁷ T. Mikk (viide 2), lk 145.

⁸⁸ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri.

⁸⁹ I. Mahhov (viide 74), lk 484.

siseriiklikku tõendit saab kasutada ametliku dokumendina EPM tähenduses. Kuigi tunnistuse eesmärk on tõendada sundosa saaja nõude olemasolu, kusjuures näidata, milline on sundosa suurus, ei ole tunnistusega õiguskäibes midagi ette võtta. Tunnistus kinnitab üksnes nõude olemasolu, mis tuleb aktiivselt maksmata panna.

1.2.5 Pärandi hooldaja tunnistus

EPM art 63 lg 1 sätestab, et Euroopa pärimistunnistus on ette nähtud kasutamiseks mh pärandi hooldajatele, kes peavad teises liikmesriigis kasutama oma õiguslikku seisundit või teostama pärandi hooldaja volitusi. Pärandi hooldaja määramist reguleerib Eesti õiguses TsMS, mistõttu pärandi hooldajale antakse Eesti õiguse järgi tunnistus välja menetlusõiguse raames.

TsMS kohaselt rakendab kohus pärandvara hoiumeetmeid hagita menetluse korras. TsMS §-le 586 ja §-le 756 tuginedes teeb kohus hoiumeetmete rakendamise ja pärandi hooldaja määramise kohta määruse. Nagu märgib T. Mikk, ei lähe pärandvara hoiumeetmete rakendamisega pärimisasja lahendamine üle notaritelt kohtule, vaid määratakse isik, kes pärandvara seaduse ja kohtu seatud piirides ajutiselt pärijate huvides valitseb.⁹⁰ Järelikult siseriikliku pärandi hooldaja tunnistuse väljastab kohus, kuid tuginedes asjaolule, et Eesti on Euroopa Komisjoni teavitanud, et Euroopa pärimistunnistuste väljastamine antakse Eestis notarite pädevusse, väljastab pärandi hooldajale Euroopa pärimistunnistuse tõenäoliselt samamoodi notar.⁹¹ Kuna nimetatud teavet on võimalik muuta, saab lõpliku seisukoha notari pädevuse osas öelda hetkel, mil Euroopa Komisjon on teabe avalikult teatavaks teinud (EPM art 78 lg 3).

Sarnaselt Eesti õigusele peab Saksa õiguse järgi pärandikohus kuni pärandi vastuvõtmiseni võtma tarvitusele pärandvara hoiumeetmeid, kui selleks on vajadus (BGB § 1960 lg 1 ls 1). Pärandikohus määrab pärandile hooldaja, kellele antakse ametisse nimetamise kohta dokument (BGB § 1962, § 1915 lg 1, § 1789, § 1791). Austria õiguse kohaselt tekib pärandi avanemise ja pärimisõigust kinnitava kohtumääruse vahel lamav pärand, mis on juriidiline isik ning mille hooldamist alustab pärija hetkel, kui ta on esitanud pärandi vastuvõtmise avalduse.⁹² Leedu tsiviilkoodeksi art-d 5.26 ja 5.37 sätestavad sarnaselt Eesti ja Saksa õigusele pärandi hooldaja nimetamise kohtu poolt, kui selleks on vastav alus. Järelikult

⁹⁰ T. Mikk (viide 2), lk 88.

⁹¹ Justiitsministeeriumi vastus selgitustaotlusele 20.04.2015.

⁹² C. Beer.

magistritöös võrreldavatest õiguskordadest nimetatakse pärandile hooldaja Saksa ja Leedu õiguse kohaselt, kusjuures Saksa õiguse järgi antakse pärandi hooldaja nimetamise kohta eraldi dokument. Sellest tulenevalt on võimalik Eesti, Saksa ja Leedu pärandi hooldajatele väljastada Euroopa pärimistunnistus tõendamaks pärandi hooldaja volitusi teises liikmesriigis.

Teisalt ei ole välistatud olukord, kus pärimismenetlus viiakse läbi ühes liikmesriigis, kuid teises liikmesriigis asuva pärandvara osas taotletakse ajutiste kaitsemeetmete rakendamist määrates seal pärandile hooldaja. EPM art 19 annab liikmesriigis kaitsemeetmete kehtestamise õiguse ka juhul, kui teise liikmesriigi kohtud on EPM kohaselt pädevad asja sisuliseks arutamiseks. Seepärast võivad pärandi hooldaja tunnistusi väljastada samaaegselt erinevad liikmesriigid.

Isiku surmaga lõpeb küll tema õigus- ja teovõime, kuid reeglina jäävad tema õigused ja kohustused püsima ning vajavad sageli kiiret ja asjatundlikku valitsemist. Sellest tulenevalt on T. Mikk järgi pärandvara hoiumeetmete eesmärk tagada pärandvara säilimine ja selle eesmärgipärane valitsemine kohtu järelevalve all.⁹³ Pärandvara suhtes hoiumeetmete rakendamine kaitseb nii pärijate kui ka võlausaldajate huve ning võimaldab vältida hilisemaid vaidlusi pärandvara suhtes.⁹⁴ Teisiti öeldes on pärandvara hoiumeetmete rakendamise eesmärk rakendada ajutisi meetmeid pärandvara säilimise tagamiseks seni, kuni kõrvaldatakse need tõkked, mis takistavad pärijatel endil pärandi säilimise eest hoolitsemist.⁹⁵

Pärandvara hoiumeetmete rakendamise alused on sätestatud PärS §-s 110, kusjuures pärandvara hoiumeetmed on pärandvara valitsemise korraldamine ja TsMS-s sätestatud hagi tagamise abinõude rakendamine. Pärandvara hoiumeetmete rakendamise võib kohus otsustada pärandaja võlausaldaja, annakusaaja või muu pärandvara suhtes nõuet omava isiku taotlusel, kuid seda üksnes juhul, kui hoiumeetmete rakendamata jätmine võiks ohustada nimetatud isikule kuuluva nõude rahuldamist pärandvara arvel (PärS § 111 lg 3).

Kui pärandvara hoiumeetmed on pärandvara valitsemise korraldamine, siis selleks nimetab kohus pärandi hooldaja. Riigikohus on rõhutanud, et hooldaja tegutseb pärija(te) esindajana.⁹⁶

⁹³ T. Mikk (viide 2), lk 88.

⁹⁴ VMKm 2-14-53421, p 6.

⁹⁵ TlnRnKm 2-14-16667, p 7.

⁹⁶ RKTko 3-2-1-120-07, p 12.

Analoogiliselt testamenditäitjaga võivad sõltuvalt konkreetsest pärimisasjast olla pärandi hooldajal väga ulatuslikud õigused ja kohustused. PärS § 112 lg 3 sätestab pärandi hooldaja kohustused, mille täitmiseks on hooldajale antud pärandvara hulka kuuluvate esemete käsutamise õigus (PärS § 112 lg 4). Hooldaja käsutusõigus ei ole siiski piiramatu. Hooldaja võib pärandvara käsutada üksnes oma kohustuste täitmiseks ja pärandvara valitsemisega seonduvate kulude katmiseks. Kohus võib anda pärandi hooldajale korraldusi vara valdamiseks, kasutamiseks ja käsutamiseks, kusjuures kinnisasja võib ta käsutada vaid kohtu loal (PärS § 112 lg-d 1, 4, TsMS § 589). Seega peab pärandi hooldaja täitma seadusest tulenevaid kohustusi, kuid ka ülesandeid, mille annab talle kohus, ning mis peavad seetõttu kajastuma pärandi hooldaja tunnistusel.

Pärijal ei ole õigust käsutada pärandvara, mis on antud hooldaja valitseda (PärS § 112 lg 5). Seepärast on T. Mikk pidanud vajalikuks rõhutada, et analoogiliselt testamenditäitja kohta käiva regulatsiooniga tähendab pärandvara valitsemine pärija jaoks olulist käsutusõiguse piirangut. Samuti on T. Mikk iseloomustanud pärandi hooldaja ja pärija või võlausaldaja vahelist õigussuhet seadusest tuleneva võlasuhtena.⁹⁷

Kui testamenditäitja saab oma ülesandeid täita ilma sellekohase tõendita ja tunnistus väljastatakse talle tema avalduse alusel, siis pärandi hooldaja saab Eestis ametisse asuda üksnes vastava määruse jõustumise järgselt. Seega on siseriiklik pärandi hooldaja tunnistus kohustuslikus korras väljastatav, kui kohus on otsustanud pärandvara hoiumeetmena rakendada pärandvara valitsemist.

Kohus lõpetab pärandvara valitsemise, kui hoiumeetmete rakendamise alus on ära langenud või kui pärandvara ei ole piisav valitsemisega seotud kulutuste hüvitamiseks ja kohtu määratud tähtaja jooksul ei tasuta kohtu deposiiti summat, mis eelduslikult vastab valitsemise käigus tekkivatele kulutustele (PärS § 115). Järelikult on pärandi hooldaja tunnistuse puhul tegemist tõendiga, mis kehtib seni kuni lõpetatakse pärandvara valitsemine.

Pärandi hooldaja tunnistus on vajalik näiteks tõendamaks kolmandatele isikutele õigust võtta pärandi hulka kuuluv ese enda valdusesse, samuti on tunnistus oluline tõendamaks kinnistusosakonnale pärandi hooldaja õigust kinnisasja käsutada. Seega kui mõnes EL liikmesriigis asub pärandvara hulka kuuluv ese, mille Eesti pärandi hooldaja peab enda valdusesse võtma või mida ta peab käsutama, on võimalik Eesti pärandi hooldajale väljastada

⁹⁷ T. Mikk (viide 2), lk 92.

Euroopa pärimistunnistus. Samas saab Eesti pärandi hooldajale siseriiklikult väljastatud kohtumäärust kasutada ametliku dokumendina EPM tähenduses.

Lähtudes üaltoodust on pärandi hooldaja tunnistusel kõige enam ühist testamenditäitja tunnistusega. Pärandi hooldaja tunnistus ja Euroopa pärimistunnistus väljastatakse kasutamiseks pärandi hooldajale ning see on vajalik pärandi hooldaja õiguste ja volituste tõendamiseks usaldusväärsel viisil. Seepärast on pärandi hooldaja tunnistuse eesmärk tõendada seaduses sätestatud ja kohtu poolt antud ülesannete täitmiseks vajalikku pädevust.

1.2.6 Omandiõiguse tunnistus

Pärimistunnistuse kõrval annab Eesti notar ühe abikaasa surma korral teatud juhtudel välja ka omandiõiguse tunnistuse. Järelikult on lisaks eelpool nimetatud pärimistunnistuse liikidele oluline tähendus omandiõiguse tunnistusel, millel on otsene seos pärimisasjaga. Omandiõiguse tunnistuse väljastamise osas ei ole notarite praktikas kindlat seisukohta, millal tuleks omandiõiguse tunnistus väljastada, mistõttu tuleb kindlaks teha, mis on omandiõiguse tunnistus, millal tuleks esitada avaldus omandiõiguse tunnistuse väljastamiseks ning millest on tingitud erinev praktika omandiõiguse tunnistuse väljastamise osas.

Pärimistunnistus ja muud pärimismenetluses koostatavad notariaalaktid tõestatakse TõS tähenduses. TõS kehtestab notari pädevuses olevate tõestamistoimingute tegemise korra ning TõS § 37² reguleerib omandiõiguse tunnistuse tõestamist.

Õigusaktides ei ole otseselt sätestatud omandiõiguse tunnistuse legaalseaduse definitsiooni. TõS § 37² lg 1 annab meile kaude omandiõiguse tunnistuse mõiste, mille kohaselt on tegemist notari poolt tõestatud tunnistusega selle kohta, et ese kuulub abikaasade ühisvara hulka. TõS § 37² lg 3 kui erisäte lõigetest 1 ja 2 annab pärimisasjaga seotud omandiõiguse tunnistuse mõiste selliselt, et tegemist on notari poolt tõestatud tunnistusega selle kohta, et ese kuulus surnud abikaasa lahusvara hulka. Nimetatud definitsioon kehtib eeldusel, et abielu on lõppenud ühe abikaasa surma tõttu ja abikaasade varaliste suhete liigiks oli varaühisus. Seega kui abielu kestel tõestatakse omandiõiguse tunnistus või juhul kui abielu on lõppenud muul moel kui ühe abikaasa surma tõttu, on omandiõiguse tunnistuse puhul tegemist tunnistusega eseme kuulumise kohta abikaasade ühisvara hulka. Kui abielu on lõppenud ühe abikaasa surma tõttu ja abikaasade varalistele suhetele kohaldatakse ühisvara režiimi, on omandiõiguse tunnistuse puhul tegemist tõendiga eseme kuulumisega surnud abikaasa lahusvara hulka.

25.01.2002 vastu võetud ning kuni 07.07.2002 kehtinud notariaadimäärustiku⁹⁸ § 27 kohaselt sai ühe abikaasa surma tõttu välja anda omandiõiguse tunnistuse ühisvara kohta. Kehtiv TõS omandiõiguse tunnistuse väljastamist ühe abikaasa surma korral ühisvara kohta ette ei näe, kuid sõltumata sellest nõuab seda KRS.

KRS § 65¹ lg 5 reguleerib sarnaselt TõS-ga, et kui asjaõigus on üle läinud pärijale ja pärimistunnistuse kohaselt oli abikaasade varalise suhte liigiks ühisvarasuhe, kuid asjaõigus kuulus pärandaja lahusvara hulka, tuleb kande parandamiseks kinnistamisavaldusele lisada omandiõiguse tunnistus, mis tõendab asjaõiguse kuulumist pärandaja lahusvara hulka. Niisiis KRS § 65¹ lg 5 ning TõS § 37² lg 3 reguleerivad omandiõiguse tunnistuse väljastamist eseme kuulumise lahusvara kohta.

Segadust tekitab KRS § 65¹ lg 4, mis sätestab, et kui asjaõigus on üle läinud pärijale ja pärimistunnistuse kohaselt oli abikaasade varalise suhte liigiks ühisvarasuhe, kohaldatakse kinnistusraamatu kande parandamisele vastavalt ka KRS § 63¹ 3. lõikes sätestatut.

KRS § 63¹ lg 3 kohaselt kui asjaõigus kuulub abikaasade ühisvara hulka, kuid kinnistusraamatusse on ebaõige kandemääruse alusel selle omajana kantud ainult üks abikaasa, tuleb kande parandamiseks kinnistamisavaldusele lisada omandiõiguse tunnistus, mis tõendab asjaõiguse kuulumist abikaasade ühisvara hulka. Niisiis on KRS kohaselt vajalik kande parandamiseks esitada ning notaril tõestada omandiõiguse tunnistus ühisvara kohta, mida TõS aga ette ei näe. Arvestades asjaolu, et pärimistunnistus ja muud pärimismenetluses koostatavad notariaalaktid tõestatakse TõS tähenduses,⁹⁹ kuid TõS omandiõiguse tunnistuse väljastamist ühe abikaasa surma tõttu ühisvarale ette ei näe, on TõS ja KRS vahel vastuolu. Võib öelda, et olemasolev regulatsioon vajab korrastamist, sest kui tugineda KRS-le, tuleb omandiõiguse tunnistus välja anda nii ühis- kui lahusvara kohta, TõS korral aga üksnes lahusvara kohta. Omandiõiguse tunnistust ühisvara kohta TõS järgi tõestada ei ole võimalik.

Kinnistusraamatu kande parandamine võib toimuda ka muul alusel. PärS § 171 lg 5 sätestab, et kui pärandaja oli surma hetkel abielus või kui pärandaja oli surma hetkel lahutatud, kuid abikaasade ühisvara oli jäänud jagamata, tuleb pärimistunnistusele märkida abikaasade varalistele suhetele kehtinud varasuhte liik. Kui pärimistunnistusel on märgitud asjaolu, et

⁹⁸ Notariaadimäärustik. JMm 25.01.2002 nr 5. – RTL 2002, 19, 245.

⁹⁹ Kinnistusraamatuseaduse, pärimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 15.03.2010. Arvutivõrgus: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#pNNeVGik> (03.02.2015).

abikaasade varasuhetele kohaldatai ühisvara režiimi, kehtib nimetatud asjaolu (varaühisus) eelduslikult kogu vara osas, mis on abikaasade poolt abielu kestel omandatud. TõS kohaselt on eeldust võimalik ümber lükata omandiõiguse tunnistusega lahusvara kohta.

Lause puhul, mis märgitakse pärimistunnistusele abikaasade ühisvara varasuhete kohta, võib olla samuti omandiõiguse tunnistuseks. Ühisvara režiimi märkimine pärimistunnistusel on notari kohustus ning sellest tulenevalt ei ole vaja esitada eraldi avaldust omandiõiguse tunnistuse tõestamiseks ühisvara kohta. Kinnistusraamatu kande parandamine toimub PärS § 171 lg 5 alusel kantavate andmete alusel ning seega võib öelda, et kuna TõS ei näe ette omandiõiguse tunnistuse tõestamist ühisvara kohta, kui üks abikaasadest on surnud, võib lugeda abikaasade varasuhete kohta kajastatud andmeid piisavaks kinnistusraamatu kande parandamiseks ning omandiõiguse tunnistust ühisvara kohta TõS tähenduses ei ole vaja kinnistusosakonnale esitada. Pärimistunnistusel kajastatavad andmed abikaasade ühisvara režiimi kohta tuleks võrdsustada omandiõiguse tunnistusega ühisvara kohta KRS tähenduses.

Abikaasade poolt abielu kestel omandatud vara suhtes tekivad abikaasadel seadusest tulenevalt ühised õigused (ühisomand), ühise omandi tekkimist eeldatakse.¹⁰⁰ Üleelanud abikaasa osa ühisvarast kuulub temale perekonnaõiguse alusel.¹⁰¹ Võib öelda, et nagu pärimistunnistus nii ka omandiõiguse tunnistus ei lõpeta ega tekita omandiõigust, see on vaid tõend vara kuuluvuse kohta. TõS § 37² lg 3 kohaselt on niisuguse tõendi väljastamiseks pärimisasjas, kus abikaasade varaliste suhete liigiks oli ühisvarasuhe ning ese kuulub surnud abikaasa lahusvara hulka, vajalik esitada surnud abikaasa pärija poolt vastav avaldus.

Nimetatud sätte tõlgendamisel selgub, et omandiõiguse tunnistuse tõestamiseks lahusvara kohta piisab üksnes surnud abikaasa pärija avaldusest. Vara, mille suhtes taotletakse omandiõiguse tunnistuse väljastamist, võib olla abikaasade ühisvara, kuid seadus üleelanud abikaasa nõusolekut ega avaldust ei eelda. Antud sättega võidakse kahjustada pärandvara suhtes õigusi omava isiku – pärandaja üleelanud abikaasa – huve ning omandiõiguse tunnistuse väljastamise eelduseks peaks olema ka üleelanud abikaasa avaldus või nõusolek, sest üleelanud abikaasa on puudutatud isik KRS § 34¹ lg 1 tähenduses.

Omandiõiguse tunnistusega kui tõendiga peaks olema tegu alati, kui notar on andnud tunnistuse ehk kinnituse abikaasade vara kuuluvuse kohta. Euroopa pärimistunnistuse välja

¹⁰⁰ P. Kama, K. Kullerkupp. Vabaabieliu *versus* abielu: varalised suhted muutuvate kooseluvormide kontekstis. – Juridica 2002, nr 6, lk 364.

¹⁰¹ T. Mikk (viide 2), lk 36.

andmise eesmärgi täitmiseks tuleb tunnistuse väljaandjal sarnaselt Eesti pärimisõiguse tunnistusele märkida teave abikaasade varasuhte, igale pärijale kuuluva vara ning pärija õiguste piirangute kohta (EPM art 68 (h)(1)(n)). Kui notar märgib Euroopa pärimistunnistuses eelnimetatud andmed, on Euroopa pärimistunnistus omandiõiguse tunnistuseks nii ühis- kui lahusvara kohta.

Et notarid ning kohtunikuabid rakendavad omandiõiguse tunnistuse osas seadust erinevalt, mis võib olla tingitud eelkõige KRS ja TõS vastuolust, on vajalik regulatsiooni korrastada, sest seadused peavad olema süsteemsed. Süsteemsus tähendab, et vastav seadus ei tohi olla vastuolus teiste sama õigusinstituudi ja õigusharu sätetega.¹⁰² Seadusandja eesmärki korrastada seaduse abil ühiskonda on demokraatias võimalik saavutada vaid sel eeldusel, et ühiskonna liikmed, kelle tegevuse suunamiseks või käitumise mõjutamiseks üks või teine seadus on koostatud, on seaduse olemasolust teadlikud ja saavad sellest aru. Arusaadavus on seaduse mõttekuse eeldus.¹⁰³

¹⁰² K. Merusk. Õigusriigi printsiip ja normitehnika. Tartu: Eesti Õiguskeskus 1999, lk 15, 17.

¹⁰³ M. Meri. Keel ja õigus. – Õiguskeel 2001, nr 1, lk 14-15.

2 PÄRIMISTUNNISTUSE SISU

2.1 Andmed pärandaja ja pärandvara kohta

Eestis annab PärS pärimismenetluse läbiviimise üldised alused ning sätestab minimaalse andmete loetelu, mida pärimismenetluses koostatavad notariaalaktid peavad sisaldama. Täpsemalt reguleerib pärimistunnistustele andmete märkimist PärSKord. TsMS §-d 465 ja 516 sätestavad pärandi hooldaja nimetamise kohta tehtud kohtumääruse sisu. EPM art-s 68 ja RM 5. lisa 5. vormis on märgitud teave, mida peab sisaldama Euroopa pärimistunnistus.

PärSKord § 19 lg 1 p 1, § 21 lg 2 p 1, § 22 lg 2 p 1, § 25 lg 2 p 1 ning EPM art 68 (f) ja RM kohaselt märgitakse tunnistusele pärandaja ees- ja perekonnanimi. Tuginedes TsMS § 586 lg-le 1 ja § 516 lg-le 3 peab pärandi hooldaja määruks olema märgitud isik, kelle varale hooldus seatakse, seega eeldab see samuti pärandaja ees- ja perekonnanime märkimist tunnistusel. Järelikult on kõigi pärimistunnistuse liikide puhul oluline, kes on surnud isik, ning üheks identifitseerimise aluseks on isiku nimi.

Nimeseaduse¹⁰⁴ § 3 lg 1 järgi on isikunimi isiku ametlik nimi, mis kantakse seadusega sätestatud juhtudel rahvastikuregistrisse, kusjuures isikunimi koosneb eesnimest ja perekonnanimest. Kui nime on vaja kirjutada lepingusse, tõendile, protokollile, ametlikku kutsesse vm dokumenti, sh dokumenti, kus on kirjas ka isikukood, tuleb lähtuda isikule antud või kohaldatud ametlikust nimest.¹⁰⁵ Euroopa Inimõiguste Kohtu otsused asjades *Burghartz vs Šveits*¹⁰⁶ ja *Stjerna vs Soome*¹⁰⁷ viitavad nime kasutamisele kui isiku identifitseerimise või kindla perekonnaga seostamise viisile.

Pärimisõiguse, annakusaaja ja sundosa saaja tunnistuste puhul näeb PärSKord ette pärandaja eelnenud nimede märkimise. Testamenditäitja tunnistuse puhul PärSKord ja pärandi hooldaja puhul TsMS pärandaja eelnenud nimede märkimist ei nõua. EPM art 68 (f) ega RM ei kohusta pärandaja eelnenud perekonna- ega eesnimede märkimist, kuid annavad võimaluse märkida pärandaja sünninime, kui see erineb surma ajal kehtinud nimest. Samas on RM kohaselt võimalik märkida Euroopa pärimistunnistusele muud asjakohast teavet või täiendavaid selgitusi.

¹⁰⁴ Nimeseadus. – RT I 2005, 1, 1...RT I, 29.06.2014, 109.

¹⁰⁵ P. Mõistlik. Isiku ametlik nimi. – Õiguskeel 2007, nr 2, lk 291.

¹⁰⁶ EIKo 22.02.1994, nr 16213/90, *Burghartz vs Šveits*.

¹⁰⁷ EIKo 25.11.1994, nr 18131/91, *Stjerna vs Soome*.

Pärandaja eelmiste ees- ja perekonnanimede märkimise vajadust võib põhjendada asjaoluga, et isikule on seadusega antud võimalus oma nime muuta. Kui pärandaja nimi on muutunud ning ta on lepinguid sõlminud kasutades eelmisi nimesid, kusjuures pärijal on vajalik teostada õigussuhetest tulenevaid õigusi ja kohustusi, võib eelmiste nimede märkimine tunnistusel olla vajalik. Vaatamata sellele, et RM ega EPM otsesõnu kõigi varasemate nimede märkimist ei nõua, võib antud andmete puhul olla tegu olulise teabega, mida tuleb vajadusel Euroopa pärimistunnistusele märkida. Järelikult kui pärandaja eelmisi nimesid Euroopa pärimistunnistusele ei märgita, võib Euroopa pärimistunnistuse eesmärgipärane kasutamine muutuda keerulisemaks, eelkõige juhul, kui registrisse kantud eseme omajana on pärandaja nimeks kantud vahepealne, s.t mitte tema surma aja nimi ega ka sünninimi.

Kuna testamenditäitjal ja pärandi hooldajal on ulatuslikud õigused, võib sarnaselt eeltoodule pärandaja eelmiste nimede märkimine nii siseriiklikul kui Euroopa pärimistunnistusel olla vajalik oma õiguste teostamiseks. Kui pärandaja eelmise nime kehtivuse ajal omandatud pärandvara hulka kuuluv ese on kolmanda isiku valduses, saab vaidluse korral testamenditäitja või pärandi hooldaja tunnistusele tuginedes tõendada eseme kuulumist pärandvara hulka ning tema õigust võtta see enda otsesesse valdusesse. Seega tuleks täiendada PärSKorda, sätestades võimaluse märkida pärandaja eelmised nimed mh testamenditäitja tunnistusele.

PärSKord näeb ette pärandaja sünni- ja surmaaja ning isikukoodi märkimise pärimistunnistusel. EPM art 68 (f) ja RM sätestavad samuti sünni- ja surmakuupäeva märkimise kohustuse, kuid isikukood tuleb märkida juhul, kui see on asjakohane. Ka TsMS reguleerib isikukoodi märkimist määrusele, kui see on eeldatavasti vajalik määruse täitmiseks.

Isikukood on isiku soo ja sünniaja alusel moodustatud isiku üheselt kindlaksmääramist võimaldav arv ning üheteistkümnest numbrist esimene näitab isiku sugu, kuus järgmist isiku sünnikuupäeva, kolm järgmist on järjenumbrid ühel ja samal päeval sündinutele ning viimane on kontrollnumber, mis arvutatakse spetsiaalse valemi abil.¹⁰⁸ U. Mereste on toonud välja, et isikukood täpsustab-täiendab isikunime ning see väldib inimeste identifitseerimisel kõiki mõeldavaid segadusi ja ebaseaduslikkusi.¹⁰⁹ P. Mõistlik on seisukohal, et isiku samasuse tuvastamise aluseks on esmajärjekorras isikukood, sejärel isiku nimi selle rahvastikuregistris

¹⁰⁸ Isikukoodide moodustamise, väljajagamise ja andmise kord. ReMm 07.01.2005 nr 4. – RTL 2005, 13, 115...RT I, 06.03.2012, 1.

¹⁰⁹ U. Mereste. Oskuskeel ja seaduste keeleline rüü. Tallinn 2000, lk 493.

oleval kujul.¹¹⁰

Et nime järgi inimese kuuluvuse tuvastamine sageli ei toimi, sest on hulk laialt kasutatavaid nimesid, saab nõustuda eelneva seisukohaga, et Eestis on esmajärjekorras isiku tuvastamise aluseks isikukood, sest see on igal inimesel individuaalne. Teisalt on võimalik tuvastada isik ainult ametliku nime alusel, sellisel juhul täiendab nime isikukood. Kuna riigiti isiku tunnusnumbrid erinevad, ei pruugi Euroopa pärimistunnistust väljastatav riik tunda isikukoodi. Sellisel juhul saab RM kohaselt märkida pärandaja kohta tunnusnumbrina vastavalt kas sotsiaalkindlustuse, maksukohustuslasena registreerimise, sündinutunnistuse või muu numbri.

Pärandaja sünnikoha märkimise kohustus tuleb PärSKord § 19 lg 1 p-st 2, EPM art-st 68 (f) ja RM-st. Sünnikoht tuleb Eesti õiguse kohaselt märkida üksnes pärimisõiguse tunnistusele. Sõltumata sellest, et teistel pärimistunnistustel sünnikoha märkimise kohustust ei ole, peab Eesti notar testamenditäitjale ja pärandi hooldajale väljastataval Euroopa pärimistunnistusel märkima pärandaja sünnikoha, sest RM kohaselt on tegemist kohustusliku teabega. Samas tuleb nentida, et selle identifitseerimisjõud võrreldes teiste andmetega on väiksem.

Erinevalt siseriiklikust pärimistunnistusest nõuab EPM art 68 (f) ja RM pärandaja surma hetkel kehtinud aadressi ja kodakondsuse märkimise. Pärandaja aadressi ehk elukoha märkimine Euroopa pärimistunnistusel on oluline selleks, et liikmesriik, kellele Euroopa pärimistunnistus esitatakse, saaks kinnituse, milline oli pärandaja põhihuvide kese ehk harilik viibimiskoht, ning sellest tulenevalt, millise riigi õigust pärimisele kohaldatakse. Samamoodi on pärandaja kodakondsuse märkimine oluline olukorras, kus pärandaja on surma puhuks tehtud korraldusega valinud pärimisasjale õiguse. Vastavalt EPM art-le 22 saab isik valida üksnes selle riigi õiguse, mille kodanik ta oli valiku tegemise ajal või surma hetkel.

Mh sätestavad EPM art 68 (f) ja RM kohustuse märkida teavet pärandaja soo kohta. PärSKord kohaselt on vajalik tunnistusele märkida pärandaja isikukood, kusjuures esimene number näitab isiku sugu, seeläbi on samuti tegemist teabega isiku soo kohta. PärSKord isiku soo eraldimärkimist aga ette ei näe. Kuna pärandaja kohta andmete märkimisel tunnistusele on esmane eesmärk isiku segiajamist välistaval viisil märkimine, ei saa olla kindel, et pärandaja soo eraldi märkimine oleks oluline. Et tänapäeval rõhutatakse sooneutraalsust ehk soolist võrdset kohtlemist, on soo märkimise puhul tegemist pigem ajaloolise jäänukiga.

¹¹⁰ P. Möistlik, lk 289.

Kui pärandaja oli pärandi avanemisel abielus, tuleb PärSKord § 19 lg 2 ja PärS § 171 lg 5 kohaselt pärimisõiguse tunnistusele märkida pärandaja üleelanud abikaasa nimi, isikukood, abielu sõlmimise aeg ja abikaasade varaliste suhetele kehtinud varasuhte liik, ning kui pärandaja abielu oli enne pärandi avanemist lõppenud, kuid abikaasade ühisvara oli jäänud jagamata, tuleb lisaks eeltoodule märkida tunnistusele abielu lõppemise aeg ning asjaolu, et endiste abikaasade ühisvara oli jäänud jagamata. EPM art 68 (f)(h) ja RM sätestavad Euroopa pärimistunnistusel pärandaja perekonnaseisu, abieluvaralepingute ning varasuhte kohta andmete märkimise. Järelikult ei ole eelnimetatud sätete eesmärk pärimistunnistusel kõigi pärandaja abielude märkimine, vaid nende andmete märkimine, mis on olulised pärandvara koosseisu osas, s.t andmed abikaasade ühisvara kohta. Kui pärandvara moodustab abielulise ühisvara, on see pärija jaoks oluline piirang. Seetõttu on antud teave vajalik teavitamiseks kolmandaid isikuid, et pärandvara suhtes võivad õigused olla ka pärandaja abikaasal või endisel abikaasal.

Seoses Euroopa pärimistunnistuse väljastamisega ja seal abikaasade varasuhte märkimisega tuleks selgitada tunnistusel lahti abikaasade varasuhte (EPM art 68 (h)). Seejuures nõuab RM varasuhte originaalkeeles kirjutamist ja õigusnormide täpsustamist. Riigis, kus Euroopa pärimistunnistust kasutatakse, ei pruugi vararežiimi sisu ühtida sellega, mis kehtib tunnistuse välja andnud riigis, mistõttu on see vajalik tunnistuse eesmärgi täitmiseks.

Eesti sundosa saajale ning annakusaajale väljastatavale pärimistunnistusele ei pea PärSKord kohaselt märkima andmeid pärandaja varasuhete kohta ning see on seotud asjaoluga, et antud tunnistuste alusel ei saa tunnistuse saajad muuta registrikandeid. Eesti õiguse kohaselt on vahetu õigus pärandile ja seetõttu otsene õigus muuta registrikandeid pärijal, pärandi hooldajal ja testamenditäitjal. Seepärast tuleks sarnaselt pärimisõiguse tunnistusele kajastada andmed pärandaja abielude, vara režiimide ja abieluvaralepingute kohta testamenditäitja ja pärandi hooldaja tunnistusel.

PärS eelnõu seletuskirja kohaselt ei märgi notar pärimistunnistusele pärandvara hulka kuuluvaid esemeid.¹¹¹ Ka Saksa pärimistunnistuse puhul ei pea tunnistuses märkima kindlaksmääratud objekte või rahasummasid.¹¹² Teisalt EPM art 68 (l)(m) kohaselt tuleb tunnistuses märkida vajaduse korral iga pärija ning annakusaaja õiguste ja/või talle kuuluva

¹¹¹ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri.

¹¹² H. Brox. Erbrecht. 17. Aufl. Köln, Berlin, Bonn, München: Carl Heymanns Verlag KG 1998, äärenr 585.

vara nimekiri. RM täpsustab, et pärijast ja annakusaajast taotleja korral tuleb Euroopa pärimistunnistusele märkida vara, mille kohta isik tunnistust taotleb. Euroopa pärimistunnistusel pärandvara märkimisega seoses on L. Leszay leidnud, et Euroopa pärimistunnistusele ei ole vaja märkida vara, mis on seotud tunnistuse välja andnud riigiga.¹¹³ Seetõttu tuleks Euroopa pärimistunnistusel märkida selline pärandvara, mis on tunnistuse taotleja eesmärgi täitmiseks vajalik ning järelikult peab Euroopa pärimistunnistuse taotleja eelnevalt tegema kindlaks, kas ja millise pärandvara kajastamine Euroopa pärimistunnistusel on vajalik tunnistuse väljaandmise eesmärgi täitmiseks.

Pärandvara märgiti Eesti pärimisõiguse tunnistusele nõukogude õiguse kohaselt. Tunnistuses näidati pärandvara koosseis, asukoht ja pärandvara hinne.¹¹⁴ Pärandvara koosseis fikseeriti vastavalt pärijate avaldusele, mõnede varaliikide puhul tuli vara olemasolu tõendada dokumentidega (nt elamud, autod jne).¹¹⁵ Erandjuhtudel võidi pärimisõiguse tunnistus välja anda ilma pärandvara loetlemiseta, seda juhul, kui tunnistuse väljaandmise päevaks polnud vara veel selgunud.¹¹⁶

Enne 1996 PärS jõustumist justiitsministri 03.11.1993 määrus nr 6 „Notariaaltoimingute tegemise kord“¹¹⁷ pärandvara loetlemist pärimisõiguse tunnistusel ei nõudnud. 1996.a justiitsministri määruse nr 34 „Pärimisseadusest tulenevate notariaaltoimingute tegemise kord“¹¹⁸ p 51 kui ka 2002.a justiitsministri määruse nr 4 „Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord“¹¹⁹ § 14 alusel toodi pärijale väljaantavas pärimisõiguse tunnistuses ära ülesantud pärandvara ja selle väärtus. Seega võib öelda, et ENSV TsK ja 1996 PärS kehtivuse ajal nõuti pärandvara märkimist pärimistunnistusel.

Kehtiv PärS ega PärSKord otseselt pärandvara nimetamist pärimistunnistusel ei nõua. Võib öelda, et kui notar peab siiski vajalikuks märkida pärandvara siseriiklikule pärimisõiguse tunnistusele, annab talle selleks aluse PärSKord. Nimelt sätestab PärSKord § 19 lg 5, et pärimisõiguse tunnistusele võib märkida ka muid pärimist kajastavaid olulisi andmeid, mistõttu pärimisõiguse tunnistusel kajastatavate andmete osas on lahtine loetelu.

¹¹³ L. Leszay, lk 17.

¹¹⁴ J. Ananjeva, P. Kask, E. Laasik (toim). Eesti NSV TsK § 561/3.

¹¹⁵ B. Gassmann, E. Silvet. Mida peab teadma pärimisõigusest. Tallinn: Eesti Raamat 1977, lk 47.

¹¹⁶ K. Plutus. Nõukogude pärimisõigus. Tallinn: Eesti Raamat 1965, lk 69.

¹¹⁷ Notariaaltoimingute tegemise kord. JMm 03.11.1993 nr 6. – RTL 1994, 8/9, 243...RTL 2000, 48, 738.

¹¹⁸ Pärimisseadusest tulenevate notariaaltoimingute tegemise kord. JMm 20.12.1996 nr 34. – RTL 1997,10, 68...RTL 2002, 62, 920.

¹¹⁹ Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord. JMm 25.01.2002 nr 4. – RTL 2002, 19, 244...2003, 115, 1820.

Saksa õiguskirjanduses on välja toodud, et pärimistunnistus peab selgeks tegema ainult pärija õiguse pärandile kui tervikule, aga mitte konkreetsele pärandi esemele.¹²⁰ I. Mahhov on väljendanud arvamust, et osa vara konkreetne nimetamine pärimistunnistusel tavaelus segadusi ei tekita ning arvestades asjaolu, et Eestis on efektiivselt nõustav notariaadisüsteem, siis on mõttekas see tavakodanike huvides ka maksimaalselt ära kasutada. Samas on ta rõhutanud, et vara äranäitamine tunnistusel materiaalõiguslikku tähendust ei oma.¹²¹ Järelikult pooldab I. Mahhov pärandvara märkimist Eesti pärimisõiguse tunnistusel.

Magistritöö autor ei nõustu I. Mahhovi väitega, et vara äranäitamisel Eesti pärimisõiguse tunnistusel tavaelus ei teki segadusi. Praktikas on esinenud olukordi, kus isikud, kellele on pärandvara loeteluga pärimistunnistus esitatud, on pöördunud notarite poole saamaks selgitust, mida teha juhul, kui konkreetset eset pärimistunnistusel ei ole märgitud, kuid mille suhtes pärija soovib oma õigusi teostada. Kuna pärimistunnistus on tõend pärimisõiguse kohta ehk selle kohta, et tunnistuses nimetatud isik on pärandaja üldõigusjärglane, seega pärandvara on hoopiski midagi muud, ning tuginedes praktikale, et konkreetse vara äranäitamine võib tekitada segadust, pooldab autor sakslaste seisukohta siseriiklikul pärimisõiguse tunnistusel vara märkimata jätmise kohta.

Samas saab nõustuda I. Mahhovi poolt väljatooduga, et vara äranäitamisel ei ole materiaaõiguslikku tähendust. Kuna Eesti pärimisõiguse tunnistusel puudub õigustloov funktsioon, ei mõjuta pärandaja vara üleminekut asjaolu, kas pärandvara kohta on antud välja pärimistunnistus.¹²² Samuti ei tunta Eesti õiguses vindikatsiooniannakut, mille korral oleks annakusaajal vahetu õigus konkreetsele esemele pärandvarast. Pärijale on vajalik pärimistunnistus ennekõike pärimisõiguse tõendamiseks kolmandate isikute ees. Sellega seoses ei kao notari nõustamis- ja selgitamisfunktsioon pärija suhtes.

Kui PärS kohaselt pärandvara märkimist pärimisõiguse tunnistusel ei nõuta, siis annakusaaja tunnistuse puhul sätestab PärS § 172 lg 2, et annakusaaja tunnistuses märgitakse annakuks määratud ese, kusjuures PärSKord § 21 lg 2 täpsustab, et annakusaaja tunnistusele märgitakse annakust tulenev nõue. Samamoodi tuleb EPM art 68 (m) ja RM kohaselt märkida annakusaajale väljastataval Euroopa pärimistunnistusel iga annakusaaja õiguste ja/või talle

¹²⁰ I. Scheer, lk 32.

¹²¹ I. Mahhov. Pärimistunnistusest aastal 2009. 08.02.2008. Arvutivõrgus: <http://www.ekei.ee/34049> (29.01.2015).

¹²² RKTko 3-2-1-86-08, p 16.

kuuluva vara nimekiri, kui see on pärimistunnistuse eesmärgi täitmiseks vajalik. Sõltumata sellest, et EPM alusel annakusaajale antav Euroopa pärimistunnistus ja PärS alusel antav annakusaaja tunnistus on olemuslikult erinevad, on põhjendatud annakueseme märkimine tunnistusele. Selleks, et Eesti annakusaaja saaks esitada pärija vastu nõude annakueseme üleandmiseks, on vajalik tõendada, millise eseme suhtes on annakusaajal nõudeõigus. Samamoodi on vajalik vahetut õigust omaval annakusaajal kolmandatele isikutele tõendada, et annakusaajal on omandiõigus konkreetsele esemele. Järelikult ilma annakueset täpsustamata ei ole annakusaaja tunnistus eesmärgipäraselt kasutatav.

Testamenditäitja tunnistuse eesmärk on tõendada kolmandatele isikutele, et tunnistuses nimetatud isikul on õigus testamenti täita. Testamenditäitja õigus pärandvara hulka kuuluvat eset vallata, kasutada ja käsutada tuleneb testamendist ning sellest tulenevalt ei ole vajalik testamenditäitjale väljastataval siseriiklikul tunnistusel eraldi pärandvara märkimine. Küll on vara märkimine oluline RM kohaselt Euroopa pärimistunnistusel, et teavitada kolmandaid isikuid, millist pärandvara testamenditäitja volitused hõlmavad pärimisele kohaldatava õiguse järgi.

Isiku õigust pärandvara vallata, kasutada ja käsutada tõendab ka kohtu poolt välja antud määrus pärandi hooldaja nimetamise kohta. Et PärS § 112 lg 1 kohaselt määrab kohus koos pärandi hooldaja nimetamisega inventuuri tegijaks kohtutäituri, kes on PärS § 139 lg 5 järgi kohustatud koostama pärandvara nimekirja, ei ole vajalik kogu teadaoleva pärandvara nimetamine määrukses. Kohtul on õigus määrukses täpsustada pärandvara, kui kohus annab korraldusi pärandvara hulka kuuluvate esemete valdamiseks, kasutamiseks ja käsutamiseks, samuti siis, kui kohus annab pärandi hooldajale õiguse käsutada pärandvara hulka kuuluvat kinnisasja. Euroopa pärimistunnistuse puhul on aga RM pärandvara märkimise tunnistusel ette näinud.

Tuginedes eeltoodule ei ole autori seisukohast siseriiklikule pärimisõiguse ja testamenditäitja tunnistusele otstarbekas märkida pärandvara; annakusaaja tunnistusele on tunnistuse eesmärgi täitmiseks vajalik märkida annakuese; pärandi hooldaja tunnistusele võib teadaolevat pärandvara märkida, kuid see ei ole ilmtingimata vajalik. Kõikidele Euroopa pärimistunnistuse liikidele on tunnistuse eesmärgi täitmiseks ette nähtud sellise pärandvara märkimine tunnistusel, mille kohta Euroopa pärimistunnistust taotleti.

2.2 Andmed pärija ja teiste puudutatud isikute kohta

Kuna pärimistunnistused tõendavad tunnistuses nimetatud isiku õigust, on vajalik märkida, kellele antud õigus kuulub. Et pärijale välja antav pärimistunnistus on tõend isiku pärimisõiguse kohta, on arusaadav, et tunnistusele tuleb märkida andmed isiku kohta, kelle pärimisõigus on tuvastatud. Kui tunnistus väljastatakse annakusaajale, testamenditäitjale, pärandi hooldajale või sundosa saajale, tuleb märkida antud isikute andmed, et tunnistusel oleks identifitseeriv mõju.

H. Brox toob oma õpikus välja, et pärimisõiguse tunnistuses tuleb pärija nimetada nii täpselt, et segiajamine oleks välistatud.¹²³ Pärimisõiguse tunnistuses tuleb PärSKord § 19 lg 1 alusel märkida pärija nimi, isikukood ja elukoht. Oluliselt rohkem andmeid pärija isiku kohta näevad ette EPM art 68 (e) ja RM, mille kohaselt on vajalik märkida tunnistuse väljaandmise eesmärgi täitmiseks taotlejaks oleva pärija nimi (sh sünninimi, kui see on erineb kehtivast nimest), sünniaeg ja -koht, tunnusnumbrina isikukood, sotsiaalkindlustuse, maksukohustuslasena registreerimise, registreerimis- või muu number (kui see on asjakohane) ja aadress. Arvestades andmemahutu, mida taotleja kohta saab EPM kohaselt Euroopa pärimistunnistusele märkida, on identifitseerimisega seotud eksimused viidud võimalikult minimaalseks.

PärSKord nõuab pärijale väljastataval tunnistusel pärija elukoha märkimist. Elukoha märkimise kohustus tuleneb ka RM-st. Pärija elukohast ei sõltu pärandaja pärimisele kohaldatava õiguse valik ega ka see, millises riigis tuleb pärimismenetlus läbi viia. Sellest tulenevalt tekib küsimus, milleks on pärija elukoha märkimine vajalik?

Notar märgib pärimisõiguse tunnistusele pärija kohta andmed, mis nähtuvad rahvastikuregistrist ja mis on notarile teada (TõS § 9 lg 1). Rahvastikuregistri seaduse¹²⁴ § 6 lg 1 kohaselt on rahvastikuregistrisse kantud andmetel informatiivne ja statistiline tähendus. Kuna PärS-ga ei ole antud elukoha andmetele õiguslikku tähendust, siis elukoha andmete puhul ei ole tegemist informatsiooniga, mille eesmärk on isiku identifitseerimine. Sama nimega isikud võivad elada samas haldusüksuses.

¹²³ H. Brox (viide 43), äärenr 613.

¹²⁴ Rahvastikuregistri seadus. – RT I 2000, 50, 317...RT I, 15.03.2014, 42.

Samas peab pärimisõiguse tunnistuse väljastamiseks olema isiku pärimisõigus tõendatud. Kui pärija ei ole pärimismenetluse algataja, edastab notar pärijale teate pärimisõiguse kohta aadressile, mis on notarile avaldatud või mis nähtub rahvastikuregistrist. Kui notar on saanud kinnituse kirja kättesaamise kohta adressaadi poolt, saab ta ühtlasi kinnituse pärija elukoha kohta. Seega on notar kohustatud kindlaks tegema pärija elukoha ning notar kajastab rahvastikuregistrisse kantud elukoha andmed tunnistusele juhul, kui selle kohta on notar saanud kinnituse. Autor on arvamisel, et ainupärija elukoha märkimise järgi pärimisõiguse tunnistusel puudub vajadus. Sõltumata sellest, et notar teeb pärija elukoha kindlaks, ei pruugi elukoha andmed olla piisavad isiku identifitseerimiseks, sest pärija elukoht võib lühikese aja jooksul muutuda. Pärimisõiguse tunnistus on tõend isiku pärimisõiguse kohta ning kui ainupärija esitab pärimisõiguse tunnistuse kolmandale isikule, saab ta vajaduse korral ise avaldada oma kehtivad elukoha andmed.

Tunnistuse väljaandja on ühtlasi isikuandmete töötleja, kellel on kohustus töödelda isikuandmeid vastavuses isikuandmete kaitse seaduse¹²⁵ (edaspidi IKS) §-s 6 loetletud põhimõtetega.¹²⁶ IKS § 6 p 2 sätestab eesmärgikohasuse põhimõtte, IKS § 6 p 3 minimaalsuse põhimõtte ning IKS § 6 p 5 andmete kvaliteedi põhimõtte. Antud juhul saab tõmmata paralleeli nimetatud põhimõtete ja pärimistunnistusel märgitavate andmete vahel. Et elukoha andmed ei ole piisavad isiku identifitseerimiseks ning kuna isiku elukoht võib lühikese aja jooksul muutuda, tuleks kaaluda elukoha märkimise nõudest loobumist pärimisõiguse tunnistusel. Pärimisõiguse tunnistuse puhul võiks eeskujuks võtta TsMS § 465 lg 4, mille kohaselt tuleks märkida pärija elukoht juhul, kui see on vajalik. Vajalik võib see olla juhul, kui notarile on teada, et pärijad ei tunne üksteist või kui pärijad ei ole notari juures aktiivsust üles näidanud, millest tulenevalt ei ole notarile teada, kas pärijad üksteist tunnevad, s.t elukoha märkimine tunnistusel informeerib pärijat teiste pärijate elukohtadest. Euroopa pärimistunnistusele tuleb siiski pärija elukoht märkida, sest teises liikmesriigis võib olla sellel oluline tähendus. Samuti võib EPM-ga seoses olla pärija elukoht määrava tähtsusega, sest EPM art 28 (b) kohaselt saab pärimismenetlust läbi viiv liikmesriik pärija elukohale tuginedes hinnata pärandi vastuvõtmise või sellest loobumise avalduse vormilist kehtivust.

Lisaks eeltoodule tuleb RM kohaselt kohustuslikus korras märkida Euroopa pärimistunnistusele tunnistust taotleva isiku sugu, sünnikoht, kodakondsus ning olemasolu korral sugulus- või hõimlussuhe surnud isikuga. RM järgi saab vajaduse korral märkida ka

¹²⁵ Isikuandmete kaitse seadus. – RT I 2007, 24, 127...RT I, 12.07.2014, 51.

¹²⁶ V. Saarmets. Isikuandmete sulgemine, kustutamine ja hävitamine. – Õiguskeel 2006, nr 3, lk 73.

pärija perekonnaseisu. Nimetatud andmete märkimine Euroopa pärimistunnistusel on oluline, sest on riike, kus registrikannete muutmisel on olulise tähtsusega, kas pärija on abielus või mitte, või maksuõiguslikus mõttes, milline oli pärija sugulus- või hõimlussuhe pärandajaga.

Pärimisõiguse tunnistusele tuleb märkida kõik pärijad. Võimalik on pärimistunnistus väljastada ka nii, et pärija(d) ise mitte ühtegi dokumenti ega avaldust esitanud ei ole. Nimelt on PärS § 118 kohaselt võimalik pärand vastu võtta selliselt, et pärandist loobumise tähtaja jooksul pärija ei loobu pärandist. PärSKord §-st 8 võib tekkida arusaam, et sõltumata sellest, et notar on teinud isiku pärimisõiguse ja selle ulatuse kindlaks, ei saa pärimistunnistusele teatud juhul pärija andmeid märkida sõltumata sellest, et selline kohustus tuleneb PärS-st.

Kui pärimistunnistuse tõestamise kavandatav tähtpäev on märgitud varasemaks kui kolm kuud pärimismenetluse algatamise teate Ametlikes Teadaannetes avaldamisest arvates, sätestab PärSKord § 8 lg 3 notari kohustuse märkida pärimismenetluse algatamise teates, et pärija, kes soovib oma andmete kandmist pärimistunnistusele, peab endast teatama notarile enne pärimistunnistuse tõestamise kavandavat tähtpäeva. Järelikult kui pärimistunnistuse kavandatav tähtpäev on lühem kui kolm kuud, peab iga pärija endast notarile teada andma, rahvastikuregistrist nähtuvate või pärimismenetluse algataja poolt esitatud andmete alusel pärijate leidmine ei ole piisav. Samuti viitab pärija teatamiskohustusele PärSKord § 8 lg 1 p 5, mis sätestab pärimismenetluse algatamise teates tagajärje märkimise selle kohta, mis saab, kui pärija ei anna endast teada enne pärimistunnistuse tõestamist.

PärSKord § 8 lg 1 p 9 kohaselt peab pärimisõiguse tunnistusel pärija märkimiseks olema pärijast notarile teatatud. Tuleb tõdeda, et alati notarile pärijast teatada ei ole võimalik, seda eelkõige pärandist loobumise korral, kui pärandist loobujal ei ole teavet teiste võimalike pärijate kohta. Kui pärandaja abikaasa ja kõik esimese kuni kolmanda järjekorra seadusjärgsed pärijad on pärandist loobunud, ei teata viimane pärandist loobuja, et pärijaks on kohalik omavalitsus või riik, selle teeb kindlaks notar. Kui keegi notarile pärijatest ei teata ja notar teeb ise pärijad kindlaks, kusjuures notari poolt välja selgitatud pärijad temaga ühendust ei võta, ei saaks PärSKord § 8 lg 1 p 9 kohaselt pärija andmeid pärimistunnistusel kajastada, sest pärimistunnistusel pärija märkimise üheks eelduseks on temast notarile teatamine.

Järelikult teave, mida PärSKord § 8 lg 1 ja 3 kohaselt tuleb pärimismenetluse algatamise teates avaldada, tekitab palju segadust. Kui isik endast teada ei anna või keegi temast teatanud ei ole, siis PärSKord § 8 lg 1 ja 3 kohaselt tema nime pärimistunnistusel ei kajastata, s.t

pärimistunnistusel ei märgita isikut pärijana, vaatamata sellele, et notaril võib olla isiku pärimisõigus ja selle ulatus tõendatud. Just pärimisõiguse ja selle ulatuse piisav tõendatus on PärS § 171 kohaselt eelduseks pärimisõiguse tunnistuse väljastamiseks.

Arvestades asjaolu, et Eestis kehtib loobumissüsteem, mille kohaselt peab isik pöörduma notari poole, kui ta soovib pärandist loobuda, siis PärSKord ei järgi loobumissüsteemi põhimõtteid täies ulatuses. Seepärast tuleks vastuolu kõrvaldamiseks tunnistada kehtetuks PärSKord § 8 lg 1 p 5 ja § 8 lg 3. Ühtlasi tuleks muuta PärSKord § 8 lg 1 p 9 järgmiselt: Pärimisseaduse § 168 lõikes 1 nimetatud teade peab sisaldama vähemalt järgmisi andmeid ja teavet: 9) pärimistunnistus tõestatakse pärijate kohta, kelle pärimisõigus ja selle ulatus on piisavalt tõendatud. Sätet selliselt muutes on PärSKord ja PärS kooskõlas ning on üheselt mõistetav, et pärimisõiguse tunnistusse märgitakse ning tuleb märkida kõik pärijad, kelle pärimisõigus ja selle ulatus on tõendatud, sõltumata sellest, kas nad on ise endast teada andnud, keegi teine on nendest teatanud või notar on ise pärijad välja selgitanud.

Lisaks pärija andmetele tuleb Euroopa pärimistunnistuses märkida soodustatud isikute andmed ning siseriiklikule tunnistusele puudutatud isikute andmed. Nii sätestab EPM art 68 (g), mille kohaselt tuleb soodustatud isikute kohta märkida nimi ja isikukood (kui see on asjakohane), kusjuures RM-s on soodustatud isikute andmete jaoks kehtestatud eraldi vorm, ning TsMS § 465 ja § 198 lg 1 p 2 kohaselt tuleb märkida andmed menetlusosaliseks olevate puudutatud isikute kohta.

EPM preambuli p 47 kohaselt peaks pärimisele kohaldatav õigus iga pärimisasja puhul kindlaks määrama, kes on soodustatud isikud. EPM on soodustatud isikutena märkinud pärijad, annakusaajad ja sundosa saajad. Eestis on soodustatud isikute ring reguleeritud TõS §-s 28, mille kohaselt on soodustatud isik testamenditäitja ja isik, kes saab õigushüve. Järelikult võib Eesti õiguse kohaselt soodustatud ning seega puudutatud isikuteks olla pärija, annakusaaja, sundosa saaja, testamenditäitja, pärandi hooldaja ja pärandaja üleelanud abikaasa. Samas võib puudutatud, kuid mitte soodustatud isikuks Eesti õiguse järgi olla pärandaja endine abikaasa. Nagu eelnevas alapunktis tõdetud, on puudutatud isikute kohta andmete märkimine oluline, sest pärija jaoks võib tegemist olla olulise piiranguga.

Pärimisõiguse tunnistuses tuleb PärS § 171 lg 4 kohaselt märkida testamenditäitja nimi ja isikukood. Samamoodi tuleks märkida andmed pärandi hooldaja määramise kohta, kui sellekohane määrus on jõustunud.

Kui pärija oli surma hetkel abielus või kui pärandaja oli lahutatud, kuid endiste abikaasade ühisvara on jagamata, tuleb märkida Eesti pärimistunnistusel PärS § 171 lg 5 järgi andmed pärandaja abikaasa või endise abikaasa (nimi, isikukood) ning abikaasade varasuhte kohta. Samamoodi tuleb pärandaja abielude kohta andmeid märkida EPM art 68 (h) ja RM kohaselt.

Võimalikud on olukorrad, kus pärandvara on esmalt ühe pärija omandis, seejärel teise pärija omandis. Esimesel juhul on tegemist eelpärijaga ning teisel juhul järelpärijaga. PärS § 171 lg 3 sätestab, kui pärimistunnistus tõestatakse eelpärija kohta, tuleb pärimistunnistuses märkida, et pärija on eelpärija, ning nimetada järelpärija ja tingimused, millal pärand läheb järelpärijale üle. Kuna järelpärija on soodustatud isik EPM art 68 (g) tähenduses, saab ka Euroopa pärimistunnistusel järelpärija kohta andmeid märkida.

Et pärimisõiguse tunnistusele võib märkida PärSKord § 19 lg 5 kohaselt muid pärimist kajastavaid olulisi andmeid, siis pärimisõiguse tunnistusele tuleks märkida puudutatud isikuna annakusaaja ja sundosa saaja. Sellisel juhul saavad kolmandad isikud arvestada annakusaaja ja sundosa saaja nõudeõigusega. Annakusaaja ja sundosa saaja on EPM art 68 (g) kohaselt soodustatud isikuteks, mistõttu tuleb nende kohta andmeid märkida ka Euroopa pärimistunnistusele.

PärSKord § 25 lg 2, § 21 lg 2, § 22 lg 2 kohaselt tuleb tunnistusele märkida vastavalt kas testamenditäitja, annakusaaja või sundosa saaja ees- ja perekonnanimi, isikukood ja aadress. TsMS § 465 lg 2 kohaselt märgitakse määrusesse pärandi hooldaja nimi, kuid TsMS § 465 lg-st 4 tulenevalt märgitakse isikukood ja aadress vaid juhul, kui see on eeldatavasti vajalik määruse täitmiseks. Et nimetatud pärimistunnistused on eelkõige tõendid, mis kinnitavad õiguse olemasolu tunnistuses märgitud isikul, puudub sarnaselt eelpool toodule magistritöö autori arvamuse kohaselt vajadus tunnistuse saaja elukoha märkimise järgi.

Testamenditäitja ja pärandi hooldaja tunnistuse puhul võivad puudutatud isikuteks olla pärija, annakusaaja, pärandaja abikaasa ja endine abikaasa. Testamenditäitja tunnistusele nimetatud isikute kohta andmete märkimist PärS ega PärSKord ei nõua. Andmeid pärandi vastu võtnud pärija või annaku vastu võtnud annakusaaja kohta on võimalik saada notarilt või vastavalt tunnistuselt. Siiski tuleks nimetatud tunnistustele sarnaselt pärimisõiguse tunnistusele märkida pärandaja üleelanud ja/või endise abikaasa andmed, sest tegemist on olulise piiranguga, millest kolmandad isikud peaksid teadlikud olema.

Eestis PärS ega PärSKord annakusaaja ega sundosa saaja tunnistusel puudutatud isikute kohta andmete märkimist ette ei näe. Kui PärS alusel väljastatakse isikule annakusaaja tunnistus või sundosa saaja tunnistus, siis pärijate märkimine ei ole vajalik, sest PärSKord § 21 lg 3 ning § 22 lg 3 kohaselt lisatakse tunnistustele pärimistunnistuse kinnitatud ära kiri, kui tunnistused tõestatakse pärast pärimistunnistuse tõestamist. Annakusaaja ning sundosa saaja saavad annaku ning sundosa nõude väljanõudmiseks vajamineva info pärimistunnistuse ära kirjalt. Kui pärimistunnistus veel väljastatud ei ole, saab annakusaaja ning sundosa saaja andmed pärandi vastuvõtnud pärijate kohta notarilt.¹²⁷

Võib öelda, et pärimistunnistused peaksid sisaldama üksnes informatsiooni, mis on vajalik tunnistuses märgitud õiguse ja õigustatud isiku kindlakstegemiseks. Samas ei tohiks märkimata jätta puudutatud isikute andmeid, sest nende kohta andmete märkimine näitab seda, et õigustatud isikul võivad olla piirangud oma õiguse teostamisel. PärS peaks antud juhul eeskujuks võtma EPM art 68 ja TsMS § 465 lg 4, mille kohaselt tuleb andmeid märkida ulatuses, mis on eeldatavasti tunnistuse eesmärgi täitmiseks vajalik, samuti tuleks teiste pärimistunnistuse liikide puhul sätestada võimalus märkida muid olulisi andmeid tunnistusele nagu seda näeb ette PärS pärimisõiguse tunnistuse korral.

2.3 Märked tunnistusel mainitud isikute õiguste ja nende piirangute kohta

Et pärimisõiguse tunnistus on tõend isiku pärimisõiguse ja pärimisõiguse piirangute kohta, on oluline täpsustada tunnistusel isiku õigused ja piirangud, et kolmandad isikud oleksid nendest teadlikud ning puudutatud isikute õigusi ei kahjustataks.

Küllaltki sageli esineb pärimisel olukordi, kus pärandi võtavad vastu mitu pärijat. Sel juhul on nad kaaspärijad ja pärandvara kuulub neile ühiselt (pärandvara ühisus). PärS § 171 lg 2, EPM art 68 (1) ja RM sätestavad kohustuse märkida pärimistunnistusel iga pärija pärandiosa. Nimetatud nõue eksisteerib samuti Saksa õiguses, mille kohaselt peab mitme pärija puhul pärimistunnistuses olema välja toodud pärandiosade suurus murdosadena.¹²⁸ Seega on tegemist andmetega selle kohta, kui suur on iga pärija pärimisõigus.

¹²⁷ Justiitsministri määruse „Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise ja pärimisregistri pidamise kord“ eelnõu seletuskiri. 08.12.2008. Arvutivõrgus: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#SR3ERsqT> (03.02.2015).

¹²⁸ H. Brox (viide 43), äärenr 613.

I. Mahhov on välja toonud, et Saksamaal on osade märkimise põhjus selles, et eelkõige lihtsustab osade suuruste äranimetamine kaaspärijatel pärandi jagamist olukorras, kus pärandiosade väljaarvutamine on sedavõrd keeruline, et võib tavainimesel üle jõu käia.¹²⁹ Antud väitega saab nõustuda, sest kui pärijaid on palju, võib pärandiosade arvutamine olla keeruline. Samuti on oluline pärandiosade äranäitamine pärimistunnistusel selleks, et teada, kui suurt mõttelist osa pärandvara ühisusest on kaaspärijal õigus käsutada (PärS § 148 lg 1). Samas tuleb tähele panna, et PärS § 148 lg 1 kohaselt pärandvara hulka kuuluva eseme käsutamise õigus kaaspärijal puudub. Seega tähendab pärandvara ühisus seda, et ükski kaaspärijatest ei saa konkreetset osa pärandvara hulka kuuluvatest esemetest ega õigustest, vaid osa pärandvara hulka kuuluvate õiguste ja kohustuste kogumist.¹³⁰

EPM art 68 (l) ja RM järgi tuleb Euroopa pärimistunnistusel märkida pärija õigustega seotud tingimused ja pärijale kuuluv vara. Nimetatud andmete märkimine on vajalik Euroopa pärimistunnistusega seonduvalt, sest pärija õiguste ja vara märkimine kergendab teise riigi isikul, kes pärimisele kohaldatavat õigust ei tunne, teha kindlaks, millised on pärija õigused pärimisele kohaldatava õiguse kohaselt ning milline vara on pärijale üle läinud.

Eesti kehtiva õiguse järgi peab pärimisõiguse tunnistusele ning EPM art 68 (n) ja RM kohaselt peab Euroopa pärimistunnistusele olema selgelt märgitud pärija õigustega seotud piirangud. Nagu varasemalt märgitud, on pärimistunnistuses oluline märkida andmed puudutatud isikute kohta. Kuna pärimisõiguse tunnistus ja Euroopa pärimistunnistus on peamised pärimisest tulenevate registrikannete muutmise õigustuse tõendamise vahendid, on kolmandatele isikutele oluline teada, millised on pärija õigused ning piirangud seoses pärimisel tekkivate õiguste teostamisega.

PärS § 87 lg 2, EPM art 68 (o) ja RM sätestavad kohustuse märkida testamenditäitjale väljastataval tunnistusel, millised on testamenditäitja õigused pärandvara valitsemisel ja käsutamisel ning pärandvara suhtes kohustuste võtmisel. Kui testamendist ei tulene teisiti, täidab testamenditäitja PärS § 81 lg 1 kohaselt seadusest tulenevaid ülesandeid. Saksa õiguses tuuakse testamenditäitja õigused ära üksnes osas, milles need erinevad seaduse regulatsioonist ja väljendavad õiguslikku toimet kolmandate isikute suhtes.¹³¹ Võib öelda, et sarnaselt Saksa õigusele ei peaks Eesti siseriiklikul testamenditäitja tunnistusel märkima seadusest tulenevaid

¹²⁹ I. Mahhov (viide 121).

¹³⁰ A. Kiris jt. Õigusõpetus. Õpik. 2. vlj. Tallinn: Külim 2009, lk 290.

¹³¹ H. Brox (viide 43), äärenr 625.

õigusi, vaid testamendist tulenevad õigused. Samas Euroopa pärimistunnistusele tuleb märkida nii seadusest kui ka testamendist tulenevad testamenditäitja volitused, sest see kergendab tunnistuse alusel toimingute tegemist teises liikmesriigis.

Saksa õiguskirjanduses rõhutatakse, et testamenditäitja tunnistuses tuleb ära tuua pärandaja korraldused, mis piiravad testamenditäitja õigusi erinevalt seaduses sätestatud reeglist.¹³² Sarnaselt sätestavad EPM art 68 (o) ja RM testamenditäitja volitustega seotud piirangute märkimise. PärS piirangute äranäitamist ei nõua, kuid siiski tuleks testamendist tulenevad piirangud kajastada testamenditäitja tunnistuses. Piiranguks võib olla näiteks mitme testamenditäitja määramine. Kui ülesanded on mitme testamenditäitja vahel ära jaotatud, kuid teatud ülesandeid saavad nad testaatori korraldusest lähtuvalt täita üksnes ühiselt, on see oluline asjaolu, mida peaks märkima.

Annakusaajale väljastataval tunnistusel tuleb PärSKord § 21 lg 2 p-st 7 tulenevalt märkida annakust tulenev nõue ehk millise eseme suhtes on annakusaajal nõudeõigus. EPM art 68 (m) ja RM järgi tuleb märkida Euroopa pärimistunnistusele annakusaaja õigustega seotud tingimused ja vara, mille kohta tunnistust taotleti. Nagu punktis 2.1 märgitud, on eelnimetatud andmete kajastamine tunnistuses vajalik selle eesmärgipäraseks kasutamiseks.

EPM art 68 (n) ja RM panevad lisaks eeltoodule kohustuse märkida annakusaaja õigustega seotud piirangud, mis tulenevad pärimisele kohaldatavast õigusest ja/või surma puhuks tehtud korraldusest. See tähendab, et kui annakusaaja vahetut õigust on piiratud testamendiga või pärimisele kohaldatav õigus näeb ette muid piiranguid, tuleb see Euroopa pärimistunnistusele märkida. Kuna Eesti annakusaaja tunnistus tõendab üksnes nõudeõigust, sh annaku vastuvõtmist, võiks siseriiklikul tunnistusel piiranguna märkida, milline on nõude aegumistähtaeg.

EPM ei reguleeri Eesti sundosa saajaga seonduvat, kuid seda teeb PärS. PärSKord § 22 lg 2 p-st 7 tulenevalt tuleb sundosa saaja tunnistusele märkida sundosa suurus mõttelise osana pärandist. Seega tuleb sundosa saajale väljastataval tunnistusel märkida, et tunnistuses nimetatud isik on õigustatud sundosa nõudma tunnistuses märgitud suurusel.

PärSKord redaktsioon, mis kehtis kuni 07.01.2010, nägi ette sundosa saaja tunnistusel lisaks sundosa suurusele ka sundosa rahalise väärtuse märkimise, kui pärimismenetluses oli läbi

¹³² H. Brox (viide 43), äärenr 625.

viidud inventuur. Seega tollal kehtinud PärSKord kohaselt oli võimalik tunnistuses täpsustada nõude suurust rahalise väärtuse märkimise kaudu. Rahasumma arvutamise aluseks oli kohtutäituri poolt läbi viidud inventuuri tulemus. Kehtiva PärSKord järgi konkreetset rahalist väärtust märkida ei saa, kuid sõltumata sellest ei ole sundosa saaja olukord keerulisem. Kui pärija on esitanud inventuuri nõude ning kohtutäitur on inventuuri läbiviimise tulemusena koostanud inventuuri akti, saab pärija pärandvara väärtuse hindamise tulemust kinnitada vastava dokumendi alusel. Ilma inventuuri tulemust teadmata on pärandvara väärtuse määramine sundosa saaja ja pärija vaheline kokkulepe. Kokkuleppe tulemusena kindlaks tehtud sundosa väärtuse märkimine tunnistusel ei ole õige, sest sundosa saaja tunnistus kinnitab üksnes sundosa saaja nõudeõigust ning sundosa suurust mõttelise osana pärandist, mitte seda, milline on pärija ja sundosa saaja kokkulepe pärandvara hindamise osas. Järelikult kinnitab sundosa saaja tunnistus sundosa saaja kui võlausaldaja staatust, mitte seda, milline on võlasuhtest tulenev summaarne nõue.

Sundosa saaja tunnistus tõendab ennekõike isiku nõudeõigust, kuid kaaluda võiks sundosa saaja tunnistusele piirangute märkimise näiteks selle kohta, millised on sundosa koormatised (PärS § 107) ning millal aegub sundosa nõue (PärS § 109).

Pärandi hooldaja nimetamise määrukses tuleb märkida, milline on hooldajaks määratud isiku hooldatava vara käsutamise õigus (TsMS § 583 lg 1, § 516 lg 4). Sarnaselt tuleb EPM art 68 (o) ja RM kohaselt märkida pärandi hooldaja volitused kooskõlas pärimisele kohaldatava õiguse ja/või surma puhuks tehtud korraldusega. Pärandi hooldaja täidab seadusest tulenevaid ülesandeid ning ülesandeid, mille kohta on kohus korralduse andnud (PärS § 112). Selleks, et pärandi hooldaja saaks tõendada oma volitusi, peavad kohtu korraldused nähtuma pärandi hooldaja nimetamise määrukest.

Samamoodi tuleb märkida pärandi hooldaja tunnistuses pärandi hooldaja õigustega seotud piirangud. Üheks olulisemaks piiranguks on PärS § 112 lg-s 4 sätestatu, et hooldajal ei ole õigust kohtu loata käsutada pärandvara hulka kuuluvat kinnisasja. Seega kui kohus on andnud nõusoleku pärandi hooldajale pärandvara hulka kuuluva kinnisasja käsutamiseks, peab see olema tõendatud vastava dokumendiga.

Nagu mainitud, ei ole siseriikliku pärimistunnistuse osas vajalik välja tuua tunnistuse saaja seadusest tulenevad õigused, kohustused ja piirangud. Kuigi seadus seda otseselt ette ei näe, on notarid siseriiklikesse tunnistustesse märkinud ka muid tähtsust omavaid selgitusi.

Et notaritel on selgitus- ja nõustamisfunktsioon ning pärimistunnistus väljastatakse konkreetsele isikule ehk kliendile, märgivad notarid praktikas selgitusi pärimisõiguse regulatsiooni kohta. Selgitused on olulised kolmandatele isikutele, kellele tunnistus esitatakse, kuid ka tunnistuse saajale. Näiteks märkides pärimisõiguse tunnistusele, et seoses pärandvara ühisusega ei või kaaspärija iseseisvalt käsutada pärandvara hulka kuuluvat eset, annab see kolmandale isikule ja pärijale olulise informatsiooni selle kohta, kas pärijal on eseme käsutusõigus või mitte. Juhul kui tunnistusel on märgitud mitu pärijat ning pärijal täiendavaid dokumente esitada ei ole, ei saa kolmas isik tugineda ühe pärija käsutusõigusele. Mh võiks pärimisõiguse tunnistusel märkida asjaolu, kas läbi on viidud pärandvara inventuur. See on oluline sundosa saaja ning pärandaja võlausaldajate jaoks. Võlausaldajate jaoks annab see teavet selle kohta, kas pärija vastutus on piiratud või mitte.

Et mitte kopeerida seaduse teksti, tuleks eelnimetatud informatsioon võimalikult lühidalt, kuid selgelt edastada. Notarite koolitusmaterjalides on rõhutatud, et notariaalaktis kajastatud selgitused on kliendile ning seepärast on hea esitada need notariaalakti tekstis lihtsalt, selgelt ja tavakodanikule arusaadavalt. Seaduse ümberkirjutamine tulemust ei anna, sest see on tihti vaid juristile arusaadav. Seega seadusesätte sisu peab olema õigesti ja ühemõtteliselt edasi antud.¹³³ Sama kehtib Euroopa pärimistunnistusel õiguste ja piirangute märkimise kohta.

Kokkuvõttes saab öelda, et kõikidele pärimistunnistuste liikidele tuleb märkida tunnistuse saaja õigused ja piirangud, mis väljendavad õiguslikku toimet kolmandate isikute suhtes. Kuna Eesti annakusaajal on üksnes nõue ning Euroopa pärimistunnistus väljastatakse vahetut õigust omavale annakusaajale, on viimasel juhul vajalik piirangute näitamine teavitamiseks kolmandaid isikuid. Eesti annakusaaja tunnistusel piirangute näitamine on suunatud eelkõige annakusaajale. Et Euroopa pärimistunnistust kasutatakse liikmesriigis, mis ei pruugi tunda pärimisele kohaldatava riigi õigust, on Euroopa pärimistunnistus sisult mahukam kui siseriiklik tunnistus.

¹³³ Notarite Koja koolitus 14.03.2014 (materjal autori valduses).

3 PÄRIMISTUNNISTUSE VÄLJAANDMISE MENETLUS

3.1 Pärimistunnistuse väljaandja

Euroopa pärimistunnistuse annab välja selle liikmesriigi ametiasutus, millele allus pärimisasi EPM sisalduvate kohtualluvuse sätete järgi. Üldreeglina alluvad piiriülesed pärimisasjad EPM art 4 kohaselt selle riigi kohtutele, kus oli pärandaja viimane harilik viibimiskoht. Euroopa pärimistunnistusi väljastavad EPM art 64 kohaselt asutused, millel on riigisisese õiguse kohaselt pädevus pärimisasju menetleda. Eesti on teavitanud Euroopa Komisjoni, et Eestis hakkavad Euroopa pärimistunnistusi välja andma notarid.¹³⁴ Seoses sellega vajab vastust küsimus, milline on õigusnormistik, mis reguleerib Eesti notarite tegevust ning sellest tulenevalt nende õiguste ja kohustuste mahu määrab.

Notariaadiseaduse¹³⁵ (edaspidi NotS) § 2 lg 1 kohaselt on notar avalik-õigusliku ameti kandja, sõltumatu ametiisik, kellele riik on delegeerinud õigussuhete turvalisuse tagamise ja õigusvaidluste ennetamise ülesande. Notari põhiülesandeks on tõestada isikute taotlusel õiguslikku tähendust omavaid asjaolusid. Riik on andnud notariaalselt tõestatud vormile suure tähenduse ja seostanud notari tegevusega need tsiviilkäibe valdkonnad, millelt oodatakse suuremat turvalisust ja mille ebakindlus oleks seotud väga suurte materiaalsete riskidega – eelkõige seega avalike riiklike registritega.¹³⁶

Pärimismenetluse läbiviimist reguleerivad Eestis PärS ja PärSKord. PärS § 165 kohaselt on pärimisasjade menetlemine notari pädevuses. Kõik pärimistunnistuse liigid annab välja notar, v.a pärandi hooldaja tunnistus, mille väljastamine on kohtu pädevuses. Tsiviilasjade menetlemist reguleerib TsMS, mis sätestab, et tsiviilasjade menetlemine on kohtu pädevuses.

Sõltumata sellest, et pärandi hooldaja määramine on kohtu pädevuses, ei lähe pärimisasja menetlemine üle kohtule. Pärimisasju menetlevad kohtud näiteks Austrias ja Saksamaal. Saksamaal lahendavad pärimisasju tsiviilkohtumenetluse korras pärandikohtud.¹³⁷ Austrias on pärimisasju pädev lahendama pärandaja elukohajärgne maakohus, kes omakorda nimetab notari, kes tegutseb kohtu erivolinikuna.¹³⁸

¹³⁴ E. Pötter, M. Torga (viide 44), lk 521, 524.

¹³⁵ Notariaadiseadus. – RT I 2000, 104, 684...RT I, 31.12.2014, 11.

¹³⁶ K. Piirikivi. Lühiülevaade Eesti notariaadi arengust. – Kinnistusraamatu- ja notaripäevad. Ettekanded. Justiitsministeerium. Tallinn 1998, lk 19.

¹³⁷ I. Mahhov (viide 121).

¹³⁸ L. Garb, J. Wood. International Succession. Oxford: Oxford University Press 2010, Austria äärenr 33.5-33.6.

NotS § 29 lg 3 p-de 1-2 kohaselt on notari ametitoimingud tõestamistoiming TõS alusel ja pärimismenetluse läbiviimine. Seega notarite ametitegevust reguleerivad lisaks NotS-le ka TõS, mis kehtestab notari pädevuses olevate tõestamistoimingute tegemise korra, ning samuti NotS alusel välja antud notariaadimäärustik¹³⁹. Pärimisasja lahendamisel notari poolt tehtavad tõestamistoimingud on hõlmatud vastavate ametikohustustega, lisaks nendele lasuvad notaril aga mitmed tehnilisemat laadi ametikohustused pärimisasja menetlemiseks, näiteks teatamiskohustused, pärandi inventuuri määramise otsus, pärimisõiguse tunnistuse väljaandmise käigus tehtavad toimingud jmt.¹⁴⁰ Eelnimetatud ametikohustustele ei kohaldata haldusmenetluse seadust¹⁴¹ (edaspidi HMS) (NotS § 1 lg 3).

Järelikult reguleerivad notari ametitegevust NotS, notariaadimäärustik ja TõS, kusjuures pärimisasjade menetlemise pädevuse annab mh PärS, ning notari ametitegevusele ei kohaldu TsMS ja HMS. Lisaks eeltoodule hakkab notari tegevust reguleerima EPM. Selleks, et notaril tekiks kohustus EPM-d mingis piiriüleses pärimisasjas kohaldada, peab selline pärimisasi langema EPM ajalisse, territoriaalsesse ning sisulisse kohaldamisalasse. Lisaks ei tohi EPM kohaldamine konkreetset menetluses olla välistatud tulenevalt mõnest Eesti Vabariigi välislepingust, mis omab EPM ees prioriteeti.¹⁴²

Kuna kohtualluvust saab EPM kohaselt muuta, on võimalikud olukorrad, kus ühes liikmesriigis viiakse läbi pärimismenetlus, kusjuures pärimisele kohaldatakse teise liikmesriigi õigust. Eesti notari tegevust reguleerivad eelpool nimetatud õigusaktid, mis reguleerivad menetlusõigust (PärS selles osas, mis sisaldab menetlusnorme, PärSKord, TõS, EPM) on kohaldatavad ka juhul, kui Eestis menetletakse pärimisasja, millele kohaldatakse muu EL liikmesriigi õigust. Kui mõnes EL liikmesriigis kohaldatakse pärimisele Eesti materiaalsoigust, kohaldub pärimismenetlusele EPM ja pärimisasja menetleva riigi menetlusõigus. Teisalt võib olla puutumus ka teise liikmesriigi menetlusõigusega seoses pärandi, annaku või sundosa vastuvõtmise või nendest loobumisega vastavalt EPM art-le 13. Seega piiriüleses pärimismenetluses tuleb pärimismenetlust läbi viival organil või isikul kohaldada enamasti oma riigi menetlusõigust, kuid materiaalsoiguse osas tuleb aluseks võtta õigus, mida kohaldatakse pärimisele.

¹³⁹ Notariaadimäärustik. JMm 19.06.2009 nr 23. – RTL 2009, 51, 751...RT I, 11.12.2014, 8.

¹⁴⁰ P. Press. Notari ametikohustused ja vastutus. Magistritöö. Tartu 2006, lk 68.

¹⁴¹ Haldusmenetluse seadus. – RT I 2001, 58, 354...RT I, 23.02.2011, 8.

¹⁴² E. Pötter, M. Torga (viide 44), lk 517, 520.

3.2 Pärimistunnistuse väljaandmise eelduste kontroll

Pärimistunnistuse väljastamine eeldab teatud juriidiliste faktide tõendatuks lugemist. Seega selleks, et koostada selline ametlik dokument, peab notar kõigepealt kontrollima, et oleks täidetud kõik sellise dokumendi koostamiseks seaduses ette nähtud tingimused.¹⁴³ Õiguslike eelduste kinnitamine, mille tõendatuks lugemise järgselt saaks väljastada pärimistunnistuse, eeldab teatava menetluse läbiviimist. Seega tulevad pärimistunnistuse väljastamise eeldused nii menetlus- kui ka materiaalsoigusest.

Pärimisasjale kohaldatakse üldreeglina Eesti õigust, kui pärandaja surma hetkel oli tema harilikuks viibimiskohaks Eesti. PärS kohaselt on Eesti notar pädev pärimisasja menetlema, kui pärandaja viimane elukoht oli Eestis. Elukoht ja harilik viibimiskoht tuvastatakse lähtuvalt faktilisest olukorrast,¹⁴⁴ kusjuures hariliku viibimiskoha mõiste sisustamisel ei saa lähtuda Eesti õigusest (s.t TsÜS § 14)¹⁴⁵ või pelgalt registrikandest. Arvestades asjaolu, et notar ei saa isiklikult faktilist olukorda tuvastada ning rahvastikuregistri andmetel puudub õiguslik tähendus, tuleb antud juhul tugineda sellele, mida avaldab pärimismenetlust algatama tulnud isik või Euroopa pärimistunnistuse taotleja. Siinjuures tuleb rõhutada, et tunnistuse väljaandja vastutab selle eest, et tal ka tõesti oli pädevus anda Euroopa pärimistunnistus välja.¹⁴⁶

PärS § 171 lg 1 kohaselt tõestab notar pärimistunnistuse, kui pärija pärimisõigus ja selle ulatus on piisavalt tõendatud, kuid mitte enne ühe kuu möödumist PärS § 168 lg-s 1 nimetatud teate avaldamisest. EPM art 67 lg 1 järgi annab tunnistust välja andev asutus taotluse alusel tunnistuse teises liikmesriigis kasutamiseks välja viivitamata, kui tõendamist vajavad asjaolud on tõendatud kooskõlas õigusega, mida kohaldatakse pärimisele. Eesti õiguse kohaselt on seega pärimisõiguse tunnistuse väljastamise eeldused peamiselt pärandi avanemine; pärimismenetluse algatamise avalduse esitamine; pärija pärimisõiguse ja selle ulatuse piisav tõendus; vähemalt ühe kuu möödumine PärS § 168 lg-s 1 nimetatud teate avaldamisest. Järelikult pärimistunnistust ei saa väljastada enne, kui notari poolt on läbi viidud pärimismenetlus ning möödunud teatav ajavahemik.

¹⁴³ K. Milva. Notar avaliku ameti kandjana Eesti õiguskorras ja Euroopa Kohtu praktikas. Magistritöö. Tallinn 2013, lk 47.

¹⁴⁴ I. Nurmela jt. Rahvusvaheline eraõigus. Loengud. Tallinn: Juura 2005, lk 85.

¹⁴⁵ E. Pötter, M. Torga (viide 44), lk 521.

¹⁴⁶ E. Pötter. European Succession Certificate. Cross-border activities in the EU. Making life easier for citizens. Workshop for the Juri Comitee 2015. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/committees/et/juri/home.html> (26.04.2015).

Pärimise esimeseks eelduseks on pärandi avanemine. Enne seda ei ole pärijal ega teistel pärandi avanemisega seotud isikutel pärimisõigusest tulenevaid õigusi ega kohustusi.¹⁴⁷ PärS § 3 sätestab, et pärand avaneb isiku surma korral ning pärandi avanemise aeg on pärandaja surmapäev.

Pärimismenetluse algatamiseks tuleb pärijal, pärandaja võlausaldajal, annakusaajal või muul pärandvara suhtes õigusi omaval isikul esitada notarile notariaalselt tõestatud avaldus (PärS § 166 lg 1). EPM kohaselt on taotluse esitajate ring fikseeritud ning lahtist loetelu, nagu PärS-s sätestatud, ei ole. EPM art 65 lg 1 ja art 63 lg 1 alusel saavad taotluse esitada pärija, annakusaaja, kellel on vahetu õigus pärandile, pärandi hooldaja ja testamenditäitja.

Eestis on pärimismenetluse algatamise avalduse esitamine esimene samm, sest sellest saab alguse pärimismenetlus. Sõltumata sellest, et pärand võib olla pärijale üle läinud, on pärimismenetluse eesmärk kinnitada pärimisõigust, mis isikul võib juba olemas olla. Seega peab pärimismenetluse algatamiseks isik ilmutama aktiivsust, sest tulenevalt PärS §-st 166 puudub notaril pädevus algatada pärimisasi omal algatusel. Pärimismenetlus algatatakse küll avalduse alusel, kuid see on ametikohustuse korras toimuv uurimismenetlus¹⁴⁸.

Selleks, et notar saaks väljastada pärimisõiguse kohta tunnistuse, peab PärS kohaselt pärija pärimisõigus ja selle ulatus olema piisavalt tõendatud. Antud juhul on kasutatud määratlemata õigusmõistet. Seega peab notar kui õiguse rakendaja tegema kõigepealt väärtust sisaldava otsustuse,¹⁴⁹ millal on tegemist piisava tõendatusega.

Kui kõik pärijad esitavad pärandi vastuvõtmise avalduse või kui nad pärimismenetluse algatamisel avaldavad, et pärand on neile üle läinud, saab öelda, et isikute pärimisõigus on tõendatud. Samas ei tulene PärS-st nõuet, et kõik pärijad peaksid esitama avalduse pärandi vastuvõtmiseks või pärimismenetluse algatamiseks. PärS § 166 lg 2 kohaselt peab pärimismenetluse algataja avaldama, millal pärija sai oma pärimisõigusest teada ja kas pärija on pärandi vastu võtnud. Kui pärandaja surmast on möödunud enam kui kolm kuud ning notarile avaldatakse, et pärimismenetluse avaldust mitte esitama tulnud pärijad said pärandaja surmast ja oma pärimisõigusest teada pärandaja surma päeval, siis kas eeltoodule tuginedes saaks öelda, et pärijate pärimisõigus ja selle ulatus on piisavalt tõendatud?

¹⁴⁷ T. Mikk (viide 2), lk 86.

¹⁴⁸ H. Brox (viide 43), äärenr 622.

¹⁴⁹ M. Mikiver, T. Roosve. Haldusõigus. Üldosa. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2001, äärenr 132.

Pärimismenetluse eesmärk on pärijate ringi fikseerimine ning selle selgeks tegemine, kas keegi pärijatest pärandist loobub või mitte.¹⁵⁰ Seega PärS annab pärijale võimaluse otsustada, kas pärand vastu võtta või mitte (PärS § 116). Kui pärija kolme kuu jooksul pärandaja surmast ja oma pärimisõigusest teadasaamisest pärandist ei loobu, loetakse pärand pärijale üle läinuks (PärS § 118 lg 1, § 119 lg 1). PärS § 9 lg 1 kohaselt on pärimise aluseks seadus, testament või pärimisleping ning PärS § 10 lg 1 kohaselt päritakse seaduse järgi, kui pärandaja ei ole jätnud kehtivat testamenti või pärimislepingut. Seega on vajalik, et oleks tõendatud pärandi üleminek pärijale kas seaduse või pärandaja viimse tahte kohaselt.

Üheselt mõistetav on hetk, mil isik saab teada pärandaja surmast. Asjaolu, et pärandaja on surnud, aga ei tähenda, et isik on teadlik ka oma pärimisõigusest. Oma pärimisõigusest teadasaamiseks peab isik olema teadlik esmalt sellest, mis alusel ta pärib. Selleks on vaja pärijal teada, kas pärandaja on teinud testamendi või mitte, ning kui on tehtud testament, siis millise sisuga see on. Oma pärimisõigusest teada saamine tähendab, et testamendijärgse pärija jaoks hakkab loobumise tähtaeg kulgema alates hetkest, mil ta saab teada testamendi sisust.¹⁵¹

Seega on vajalik isikul teada, kas ta on üleüldse pärija või mitte. Seda on võimalik teada saada pärimismenetluse käigus, kus notar teeb kindlaks, kas pärandaja on teinud testamente või pärimislepinguid, mis sisuga need on, ning kas need kehtivad. Järelikult pole seadusjärgsel ega testamendijärgsel pärijal alust arvata, et tema midagi pärib. Seega ei saa notar aluseks võtta seda, mida üks isik avaldab teiste pärijate eest, ning kui pärandaja surmast on möödunud rohkem kui kolm kuud, mistõttu võiks eeldada, et pärand on pärijale üle läinud, ei vasta alati tõele.

PärS § 168 lg 1 kohaselt saadab notar talle teada olevatele pärijatele teate pärimismenetluse algatamise kohta. Seetõttu saavad isikud teada oma pärimisõigusest eelkõige vastava teatega notari poolt. PärS ega PärsKord ei reguleeri, millisel viisil tuleb pärijale teade pärimisõiguse kohta edastada. Järelikult on seadusandja andnud notarile valikuvõimaluse otsustamiseks, millisel viisil ta loeb teate kättesaaduks.

TsÜS § 69 jj reguleerivad materiaalsoiguslikult, millal on tahteavaldus kätte saadud. Olulisemalt enam reguleerivad teate kättetoimetamist HMS ja TsMS, kuid nagu eelmises alapeatükis leitud, ei kohaldata nimetatud seadusi notari ametitegevusele. Seega puudub

¹⁵⁰ TlnRnKm 2-14-16667, p 7.

¹⁵¹ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri.

kindel kord, kuidas notar veendub isiku pärimisõiguse piisavas tõendatuses, s.t puudub regulatsioon, mil viisil tuleb teade pärimisõiguse kohta kätte toimetada ning kuidas kättetoimetamine peab olema dokumenteeritud. Antud juhul võib öelda, et kõige kindlam viis teada saada, kas isik on teate kätte saanud, on teate edastamine tähtsaadetisena. Tähtsaadetisena teadet edastades on võimalik kuupäevaliselt kindlaks teha, millal on dokument isikule väljastatud (postiseaduse¹⁵² § 4 lg 7 p 1).

Lisaks pärija pärimisõigusele tuleb tähelepanu pöörata pärimisõiguse ulatusele. Sõltuvalt pärijate arvust ning sugulus- ja hõimlussuhetest oleneb iga pärija pärandiosa. Pärandiosade arvutamise aluseks on PärS §-d 13-16.

Seadusandja pole ette kirjutanud, kuidas veendub notar „ulatuse piisavas tõendatuses“, seega on notariil diskretsiooniõigus. Andmeid on võimalik saada näiteks rahvastikuregistrist, kirikuraamatutest, kodustest dokumentidest, kohtulikust tuvastamisest.¹⁵³ Pärijate pärimisõiguse ja selle ulatuse kindlakstegemiseks võib notar pärijatelt ja teistelt pärandvara suhtes õigusi omavatelt isikutelt nõuda kirjaliku kinnituse pärijate, nende pärandiosade ja pärandit puudutavate asjaolude kohta. Kui avaldustes ja kirjalikes kinnitustes on olulisi erinevusi ja vastuolusid, võib notar isikud esinevate erinevuste ja vastuolude läbiarutamiseks välja kutsuda (PärSKord § 18).

Sarnaselt pärimisõiguse tunnistuse väljastamisele, saab notar väljastada annakusaaja tunnistuse eeldusel, et annakusaaja on annaku vastu võtnud. Lisaks on annakusaaja tunnistuse väljastamise eelduseks pärija, testamenditäitja või annakusaaja notariaalselt tõestatud avalduse esitamine. Taotluse esitamine tunnistuse väljastamiseks on vajalik ka sundosa saaja, testamenditäitja ja Euroopa pärimistunnistuse puhul. Samuti peavad tunnistuse aluseks olevad asjaolud olema tõendatud, s.t et sundosa saaja on õigustatud sundosa saama ning testamenditäitja on ülesande vastu võtnud. Siseriikliku pärandi hooldaja tunnistuse väljastab kohus kohustuslikus korras pärandi hoiumeetmete rakendamise tulemusena ning pärandi hooldajale saab Euroopa pärimistunnistuse väljastada üksnes pärast kohtu poolt tehtud määruse jõustumist. Seega erineb siseriikliku pärandi hooldaja tunnistuse ja pärandi hooldajale Euroopa pärimistunnistuse väljastamine teistest pärimistunnistuste väljastamisest.

¹⁵² Postiseadus. – RT I 2006, 18, 142...RT I, 12.07.2014, 107.

¹⁵³ Notarite Koja koolitus: perekonna- ja pärimisõigus notariaalpraktikas 27.04.2013 (materjal autori valduses).

Arvestades pärimistunnistuse tähendust ja potentsiaalseid tehinguid, mida tunnistusel märgitud isikud pärandvaraga teha võivad, peab tunnistuse tõestamisele eelnema põhjalik ja hoolas asjaolude ja tõendite kontroll. Et notarile on antud õigus otsustamaks, millal on isiku pärimisõigus tõendatud, notaril ei ole võimalik tuvastada pärandaja viimast elu- ega harilikku viibimiskohta, ning kuna pärimisõiguse teate edastamise kord on reguleerimata, ei ole välistatud, et kergesti võivad tekkida vaidlused, kas Eesti notar on pädev pärimisasja lahendama ning kas isik on teate kätte saanud või mitte, s.t kas saab lugeda isiku pärimisõiguse tõendatuks. Viimane viitab asjaolule, et regulatsioon võib vajada täiendamist.

3.3 Pärimistunnistuse väljastamise tähtaeg

PärS § 171 lg 1 sätestab, et notar tõestab pärimistunnistuse, kui pärija pärimisõigus ja selle ulatus on piisavalt tõendatud, kuid mitte enne ühe kuu möödumist PärS § 168 lg-s 1 nimetatud teate avaldamisest. Sellest tulenevalt ei ole võimalik väljastada pärimisõiguse tunnistust koheselt pärast pärandi vastuvõtmise avalduse tõestamist, mille tulemusena on pärija pärimisõigus ja selle ulatus tõendatud, vaid pärijale välja antava tunnistuse puhul on ette nähtud kohustuslik minimaalne menetlustähtaeg. Maksimaalset menetlustähtaega kehtestatud ei ole. Euroopa pärimistunnistuse väljastamise tähtaja osas EPM eriregulatsiooni ei ole kehtestatud – seega Eestis tuleb järgida PärS-s sätestatud korda.

PärS annab notarile valikuvõimaluse otsustamaks, milline on pärimistunnistuse kavandatav tähtpäev. Kui notar on pärimismenetluse alguses veendunud, et pärijate pärimisõigus ja selle ulatus on piisavalt tõendatud, saab ta määrata pärimistunnistuse kavandatavaks tähtpäevaks ühe kuu pärimismenetluse algatamise teate avaldamisest. Kui pärija pärimisõigus ja selle ulatus on tõendamata, peab notar määrama tähtpäeva ajale, mil eelduslikult oleks pärija pärimisõigus ja selle ulatus tõendatud.

PärSKord § 8 kohaselt peab Ametlikes Teadaannetes avaldatav ning notarile teadaolevatele pärijatele edastatav pärimismenetluse algatamise teade sisaldama teavet selle kohta, milline on kuupäevaliselt pärimistunnistuse tõestamise kavandatav tähtpäev. Pärimistunnistuse kavandatava tähtpäeva märkimine teates on oluline selleks, et tagada adressaatide piisav informeeritus enda õigustest ja kohustustest pärimismenetluses. Et teade oleks pärimisõigustatud isikute jaoks selgem, on kehtestatud nõue, et pärimistunnistuse väljastamise kavandatav tähtpäev tuleb teates märkida kuupäevaliselt. Nii saavad ka teadet hilinenult lugenud pärimisõigustatud isikud teada notariga kiiresti ühenduse võtmise tarvidusest. Kuigi

isikul on aega pärandist loobumise avalduse esitamiseks kuni kolm kuud oma pärimisõigusest teadasaamisest arvates, peaks võimalusel püüdma vältida olukorda, et notar jõuab väljastada pärimistunnistuse enne, kui nimetatud isiku suhtes pärandist loobumise tähtaeg saabub.¹⁵⁴

Et pärimismenetluse käiku ei oska notar pärimismenetluse alguses kindlaks teha, ei saa olla kindel, et teates märgitud tähtpäev jääks ka püsima. Õiguspärase ootuse põhimõttest lähtuvalt ei tohiks siiski notar väljastada pärimistunnistust enne kavandatavat tähtpäeva, kuid notaril on õigus väljastada tunnistus kavandatud tähtpäevast hiljem, kui seda õigustab pärimismenetluse käik.

Pärimistunnistuse kavandatav tähtpäev tuleb seada sõltuvusse sellest, millal notar saadab vastavasisulised teated pärijatele ning millal isikud kirja kätte saavad, ning mitte niivõrd sõltuvusse vastava teate avaldamisega väljaandes Ametlikud Teadaanded. Seega kui lisaks pärimismenetluse algatajale on teisigi pärijaid, tuleks pärimistunnistuse kavandatav tähtpäevaks märkida kolm kuud kirja eelduslikust kättesaamisest. Kui kõik pärijad on pärimismenetluse algatamise avalduse esitajad, kusjuures algatamise avalduse esitamisega võtavad pärijad pärandi vastu, võib notar määrata tähtajaks ühe kuu, muudel juhtudel tuleks pärijate huvides määrata pärimistunnistuse väljastamiseks vähemalt kolmekuuline tähtaeg.

Kui notar on teinud kindlaks, et pärija pärimisõigus ja selle ulatus on tõendatud, ning pärimistunnistuse tähtpäev on saabunud, tuleb PärS kohaselt väljastada pärimistunnistus. Pärimistunnistuse tõestamisega lõpeb pärimismenetlus, kusjuures PärS ei nõua pärimistunnistuse väljastamiseks eraldiseisvat pärijate tahteavaldust. Juhul kui pärijad ei soovi pärimistunnistuste väljastamist ja neile järgi ei tule, saab neile saata info pärimistunnistuse tõestamise ja ärakirja kättesaamise võimaluste kohta ning arve. Seega kui pärija tunnistust ei soovi, loetakse tunnistus siiski väljastatuks ning asjaolu, et pärija otseses valduses pärimistunnistuse ärakirja ei ole, ei muuda tunnistust mittekehtivaks. Teisiti on aga Saksa õiguses. Saksa õiguse kohaselt loetakse pärimisõiguse tunnistus väljastatuks selle avalduse esitajale kätteandmisega või kättetoimetamisega¹⁵⁵.

Et PärS kohaselt ei ole pärijale väljastatava tunnistuse väljaandmiseks vajalik pärija heakskiit või taotlus, võib notar väljastada tunnistuse ilma pärija nõusolekuta. Erinev kord oli varem

¹⁵⁴ Justiitsministri määruse „Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise ja pärimisregistri pidamise kord“ eelnõu seletuskiri.

¹⁵⁵ H. Brox (viide 43), äärenr 622.

kehtinud Eesti õiguse järgi. Nimelt nõukogude õiguse¹⁵⁶ ning 25.01.2002 aasta PärSKord § 11 kohaselt oli pärimisõiguse tunnistus vaid avalduse alusel notari poolt väljaantav ametlik tõend. Samuti on vajalik taotluse esitamine Euroopa pärimistunnistuse väljastamiseks (EPM art 65).

Võib öelda, et kui pärimismenetluse tulemusel väljastatakse siseriiklik pärimistõend kohustuslikus korras, siis Euroopa pärimistunnistuse saamiseks tuleb esitada eraldi avaldus. Kui pärija soovib saada üksnes Euroopa pärimistunnistust, väljastab notar kohustuslikus korras ka siseriikliku pärimistunnistuse, mis ei pruugi olla aga pärija eesmärk. Eelnev tähendab ka seda, et kui siseriiklik pärimistõend väljastatakse kohustuslikus korras pärimismenetluse tulemusena, mille eest on ette nähtud notari tasu (notari tasu seaduse¹⁵⁷ § 31 p 32), siis Euroopa pärimistunnistuse saamiseks tuleb tasuda pärijal nii siseriikliku pärimisõiguse tunnistuse kui ka Euroopa pärimistunnistuse eest. Antud hetkel puudub teave Euroopa pärimistunnistuse tasu suuruse kohta.

Eeltoodule tuginedes saab öelda, et kui soovitakse siseriiklikku tõendit või Euroopa pärimistunnistust pärimisõiguse kohta, on minimaalne menetlustähtaeg üks kuu pärimisteate avaldamisest Ametlikes Teadaannetes. Üldiselt sõltub pärimismenetluse läbiviimise tähtaeg pärimisasja keerukusest, mh sellest, mil viisil notar otsustab teated pärijatele edastada, ning maksimaalset tähtaega, mil pärimisasja on võimalik menetleda, ei ole.

Kui testamenditäitja taotleb Euroopa pärimistunnistuse või siseriikliku testamenditäitja tunnistuse väljastamist, on Eestis tunnistuse tähtaeg sõltuvuses sellest, kas testamenditäitja on testamenditäitja ülesande vastu võtnud. Testamenditäitja ülesande vastuvõtmine on PärS § 80 lg 1 kohaselt testamenditäitja tunnistuse väljastamise eelduseks, kusjuures PärS § 80 lg 3 järgi võib notar määrata testamenditäitja ülesande vastuvõtmiseks või sellest loobumiseks mõistliku tähtaja, mis ei või olla pikem kui üks kuu. Et testamenditäitja tunnistus väljastatakse testamenditäitja soovil, saab testamenditäitja tunnistuse väljastada koheselt pärast testamenditäitja ülesande vastuvõtmise avalduse esitamist. Seega erinevalt pärimisõiguse tunnistusest puudub testamenditäitja tunnistuse puhul kohustuslik menetlustähtaeg, kui testamenditäitja on ülesande vastu võtnud. Samuti tulenevalt testamenditäitja tunnistuse mittekohustuslikust väljastamisest saab testamenditäitja Euroopa pärimistunnistuse ilma, et

¹⁵⁶ E. Laasik. Nõukogude tsiviilõigus. Eriosa. Tallinn: Valgus 1975, lk 470.

¹⁵⁷ Notari tasu seadus. – RT I 1996, 23, 456...RT I, 29.06.2014, 48.

eelnevalt peaks väljastama siseriikliku testamenditäitja tunnistuse, mistõttu testamenditäitja täiendavat notari tasu siseriikliku pärimistunnistuse puhul maksuma ei pea.

Et PärS § 64 lg 2 järgi kohaldatakse annaku vastuvõtmise ja sellest loobumise suhtes pärandi vastuvõtmise ja pärandist loobumise kohta käivaid sätteid, kui PärS-st ei tulene teisiti, peab siseriikliku annakusaaja tunnistuse väljastamiseks olema tõendatud, et annakusaaja on annaku vastu võtnud. Kui notarile on esitatud annaku vastuvõtmise ja annakusaaja tunnistuse väljastamise avaldused, saab notar väljastada koheselt pärast nimetatud avalduste tõestamist tunnistuse. Kui annakusaaja annaku vastuvõtmise avaldust ei esita, saab annakusaaja tunnistuse väljastada kolme kuu möödumisel annakust teadasaamisest, sest sellisel juhul loetakse annak annakusaajale üle läinuks (PärS § 64 lg 2, § 118 lg 1, § 119 lg 1). Kui annakusaaja tunnistuse väljastamist taotleb pärija, on annakusaaja tunnistuse väljastamine sõltuvuses pärimisõiguse ja selle ulatuse tõendatusest, ning kui tunnistuse väljastamist taotleb testamenditäitja, on vajalik testamenditäitja ülesande eelnev vastuvõtmine. Sarnane eeldus on ka sundosa saaja tunnistuse väljastamisel.

PärS § 173 lg 1 kohaselt tõestab notar pärija, testamenditäitja või sundosa saamiseks õigustatud isiku notariaalselt tõestatud avalduse alusel tunnistuse sundosast tuleneva nõude kohta ehk sundosa saaja tunnistuse. Kui notar on teinud kindlaks, et isik on õigustatud sundosa saama, s.t et pärandajal oli isiku suhtes PKS-st tulenev kehtiv ülalpidamiskohustus, saab koheselt sundosa saaja poolt tunnistuse väljastamise avalduse tõestamise järgselt väljastada sundosa saaja tunnistuse.

Erinevalt PärS-st ei ole TsMS-s sätestatud konkreetset tähtaega, mil väljastatakse pärandi hooldaja määrus. Pärandi hooldaja määrase väljastamine on seotud näiteks sellega, millal saab ära kuulata isikud, kelle ärakuulamist kohus vajalikuks peab. Seega erinevalt notari poolt tunnistuse väljaandmisest võib kohtu poolt tunnistuse väljastamise menetlus olla ajaliselt lühem, kuid ei pruugi. Samas saab pärandi hooldajale väljastada Euroopa pärimistunnistuse üksnes pärast kohtumääruse jõustumist. Et pärandi hooldaja nimetamise määrus jõustub selle kättetoimetamisega pärandi hooldajale (TsMS § 586 lg 2), ei ole Euroopa pärimistunnistuse väljastamise osas pärandi hooldajale olulisi takistusi.

Eeltoodut kokku võttes saab öelda, et PärS sätestab kohustusliku minimaalse menetlustähtaja üksnes pärimisõiguse tunnistusele. Teiste pärimistunnistuse liikide puhul konkreetset tähtpäeva ette antud ei ole. Kui kõik pärijad on pärimismenetluse algatajad ning ühtlasi

võtavad pärandi vastu või avaldavad, et pärand on neile üle läinud, saab pärimistunnistuse kavandata tähtpäevaks märkida ühe kuu Ametlikes Teadaannetes pärimisteate avaldamisest arvates. Kui kõik pärijad ei ole pärimismenetluse algatajad, tuleb pärimisõiguse tunnistuse kavandata tähtpäev seada sõltuvusse sellest, mil nimetatud pärijad saavad eelduslikult kätte notari poolt edastatud teate pärimise kohta. Pärimisõigust ei saa lugeda tõendatuks lihtsalt selle põhjal, et pärandaja surmast on möödunud rohkem kui kolm kuud.

Kehtiva õiguse seisukohast saab pärijale ja testamenditäitjale väljastada Euroopa pärimistunnistuse samal ajahetkel kui siseriikliku tunnistuse, kuid vaatamata sellele on pärijast tunnistuse taotlejale siiski kulukam Euroopa pärimistunnistuse väljastamine. Kui pärija soovib lisaks siseriiklikule pärimisõiguse tunnistusele Euroopa pärimistunnistust, peab ta arvestama suurema kuluga. Samas kui testamenditäitja soovib teises liikmesriigis kasutamiseks Euroopa pärimistunnistust, siis notari tasu ta siseriikliku pärimistunnistuse puhul maksma ei pea, sest siseriiklik testamenditäitja tunnistus on vabatahtlik tõend. Pärandi hooldajale Euroopa pärimistunnistuse väljastamine on seotud siseriikliku kohtumääruse jõustumisega. Kui siseriikliku pärandi hooldaja tunnistuse eest pärandi hooldajale tasu ei ole kehtestatud, siis Euroopa pärimistunnistuse väljastamine on pärandi hooldaja tõenäoliselt tasuline. Järelikult sõltub tunnistuse olemusest, kui kulukas see tunnistuse taotlejale on, samas tunnistuse väljastamise tähtaja osas see tunnistuse taotlejale ajaliselt kulukam olla ei pruugi.

KOKKUVÕTE

Eestis reguleerib pärimistunnistuse väljastamist PärS ja PärSKord. Pärast 17. augustit 2015 tuleb kohaldada EPM, mida kohaldatakse selliste isikute vara pärimisele, kes surevad 17.08.2015 või hiljem, ning millega luuakse täiesti uus riigiülese iseloomuga instrument – Euroopa pärimistunnistus. Eesti on teavitanud Euroopa Komisjoni, et Eestis hakkavad Euroopa pärimistunnistusi välja andma notarid. Sellest tulenevalt oli magistritöö eesmärk uurida, mille poolest sarnanevad ja erinevad Eesti ning Euroopa pärimistunnistused.

Magistritöös püstitatud hüpotees, et Euroopa pärimistunnistuse eeskujul tuleks Eesti pärimistunnistuse regulatsiooni muuta ja täiendada, leidis kinnitust. Magistritöös selgus, et Eesti notarite poolt väljastatavad pärimistunnistused peavad sisaldama andmeid, mis ei ole tunnistuse eesmärgi täitmiseks vajalikud. Analüüsist nähtus, et ülearused andmed on ainupärija aadress pärimisõiguse tunnistusel, samamoodi annakusaaja, sundosa saaja ja testamenditäitja aadressid neile väljastatavatel tunnistustel. Sellest tulenevalt on töös tehtud ettepanek muuta PärSKorda selliselt, et tunnistuse saaja elukoha märkimise nõudest tuleks loobuda ning notarile tuleks anda võimalus märkida tunnistuse saaja elukoht juhul, kui see on tunnistuse eesmärgi täitmiseks vajalik.

Samas selgus, et testamenditäitja tunnistusel puuduvad olulised andmed, milleks on pärandaja eelnenud nimed; kui pärandaja oli abielus, siis andmed abikaasa, vararežiimi ja abieluvaralepingute kohta. Sellega seoses on töös tehtud ettepanek täiendada PärSKorda ning sätestada nimetatud andmete märkimine testamenditäitja tunnistusel. Autor on muuhulgas teinud kõigi PärS-s nimetatud pärimistunnistuste liikide puhul soovitusel võtta EPM art 68 ja TsMS § 465 lg 4 eeskujuks ehk tunnistustele tuleks andmeid märkida ulatuses, mis on vajalik tunnistuse eesmärgi täitmiseks. Nagu on PärSKord § 19 lg 5 pärimisõiguse tunnistuse kohta märkinud, tuleks see otsesõnu sätestada ka teiste pärimistunnistuste liikide puhul, et tunnistusele võib märkida ka muid olulisi andmeid.

Magistritöö esimeses peatükis määratles autor pärimistunnistuse mõiste. Pärimistunnistuse mõistet saab käsitleda kitsas ja laias tähenduses. Pärimistunnistus üldmõistena hõlmab endas kõiki pärimismenetluse tulemusena väljastavaid tõendeid, mis väljastatakse tõendamaks pärija, annakusaaja, sundosa saaja, testamenditäitja ja pärandi hooldaja õiguslikku seisundit ja/või õigusi. Magistritöös analüüsitud õiguskorrad ei lähtu täpselt samast pärimistunnistuse mõistest, sest erisused on pärimistunnistust välja andvas organis ning selles, kas

pärimistunnistuse väljastamiseks on vajalik eraldi avalduse esitamine. Sõltumata nendest erisustest mõistetakse ühtemoodi Eesti, Saksa, Austria ja Leedu õiguse järgi pärimistunnistust kitsamas tähenduses kui ametlikku dokumenti pärandi vastuvõtnud pärija isiku ja tema pärimisõiguse ulatuse ning tema õiguste piiratuse või piiramatuse kohta.

Käsitledes pärimistunnistuse õiguslikku tähendust jõudis autor järeldusele, et Eesti ja Euroopa pärimistunnistustel on samasugune õiguslik toime, v.a asjaolu, et erinevalt Eesti õigusest on Euroopa pärimistunnistuse puhul sätestatud heauskne toime ning Euroopa pärimistunnistuse koopia õiguslik toime on ajaliselt piiratud. Sellest tulenevalt tegi autor ettepaneku reguleerida tunnistuse heauskne toime otsesõnu PärS-s. Euroopa pärimistunnistuse koopia piiratud kehtivusaega autor ei soovita eeskujuks võtta, sest autori hinnangul ei välista see tunnistuse pahausklikku kasutamist ning seepärast loeb autor tõhusamaks ebaõige tunnistuse tagasikutsumist.

Analüüsid Euroopa pärimistunnistuse olemust selgus, et Euroopa pärimistunnistus on küll ette nähtud kasutamiseks teises liikmesriigis, kuid seda saab kasutada ka siseriiklikult. Samuti ilmnes asjaolu, et Euroopa pärimistunnistuse järele puudub vajadus, kui pärimine ei ole seotud liikmesriigiga või kui liikmesriigis väljastatakse siseriiklik dokument, mida saab käsitleda ametliku dokumendina EPM tähenduses. Euroopa pärimistunnistus on vajalik olukorras, kus siseriiklikku tõendit ei väljastata, kuid isik soovib teostada oma õigusi teises liikmesriigis.

Pärimistunnistuse üldmõistest lähtudes määratles autor pärimistunnistuse erinevad liigid. Olulisim pärimistunnistuse liik on pärijale välja antav tunnistus pärimisõiguse kohta. Eestis on pärimisõiguse tunnistus otseselt seotud pärimismenetluse algatamisega ning see on pärimismenetluse lõppu kajastav dokument. Analüüsi tulemusena selgus, et liikmesriigiti erinevad nõuded, mil viisil saab pärija oma staatust tõendada, mistõttu leidis kinnitust, et Euroopa pärimistunnistus lihtsustab teises EL liikmesriigis isiku õiguste ja staatuse tõendamist, seejuures registrikannete parandamist.

Käsitledes testamenditäitja tunnistust ja testamenditäitjale väljastatavat Euroopa pärimistunnistust leidis autor, et tegemist on mittekohustusliku ametliku tõendiga, mille eesmärk on testamenditäitja ülesannete täitmiseks vajaliku pädevuse tõendamine kolmandate isikute ees. Kui Eestis viitab tunnistuse nimetus otseselt, et tegemist on testamenditäitja tunnistusega, tuleb testamenditäitja volituste tõendamiseks välja antud Euroopa

pärimistunnistuse kindlakstegemiseks lugeda tunnistuselt, mille tõendamiseks on see välja antud. Autor jõudis veendumusele, et siseriikliku testamenditäitja tunnistuse väljastamise järele üldjuhul vajadus puudub. Siseriikliku testamenditäitja tunnistuse järgi on vajadus olukorras, kus on määratud mitu testamenditäitjat või testamenditäitja peab oma õigusi tõendama isikute ees, kes ei ole pärijad. Võrreldavatest õiguskordadest tuntakse testamenditäitjat Saksamaal ja Leedus, kuid Leedu testamenditäitjale tunnistust ei väljastata. Sõltumata sellest saab Leedu testamenditäitja taotluse esitamisel Euroopa pärimistunnistuse.

Annakusaajale väljastatava Euroopa pärimistunnistuse analüüsist selgus, et kõikides võrreldavates õiguskordades ei saa annakusaajale Euroopa pärimistunnistust väljastada, sest annakusaaja on nõudeõiguse omaja ning talle ei kuulu vahetu õigus pärandile. Uurides Eesti annaku olemust selgus, et annakusaaja tunnistust kui tõendit nõudeõiguse kohta on vajalik üksnes siis, kui annakusaaja soovib tagada oma nõuet eelmärkega kinnisasjaõiguse üleandmise tagamiseks, samuti siis kui annakusaaja peab tõendama oma nõudeõigust kolmandate isikute ees, kes ei ole pärijad.

Käsitledes sundosa saaja tunnistuse vajalikkust leidis autor, et antud tunnistusega õiguskäibes midagi ette võtta ei ole, kuid tunnistus on vajalik tõendamaks isiku õigust nõuda sundosa ning täpsustada sundosa suurus mõttelise osana pärandist. Sellest tulenevalt ei ole sundosa saaja pärija, vaid nõudeõiguse omaja, mistõttu Eesti sundosa saajale ei saa Euroopa pärimistunnistust väljastada. Sundosa nõuet reguleeriva PärS § 104 pealkirjaks on „Sundosa pärimine“. Et kehtiva õiguse kohaselt ei ole võimalik sundosa pärida, vaid sundosa on nõue, tuleks PärS § 104 pealkirja muuta „Sundosa nõue“. Kuna EPM kohaldamisega ei ole välistatud, et teine liikmesriik menetleb pärimisasja, millele kohaldatakse Eesti õigust, tuleb nimetatud muudatus kiiremas korras sisse viia, sest Eesti õigust vähetundvale isikule võib jääda arusaam, et sundosa saaja on pärija, nagu seda on näiteks Leedu õiguses.

Pärandi hooldaja tunnistuse olemust uurides ilmnas, et tegemist on ainukesel siseriikliku tõendiga, mille väljastamise pädevus Eestis on kohtul. Erinevalt teistest pärimistunnistuse liikidest väljastab kohus pärandi hooldaja nimetamise kohta määruse automaatselt, kui kohus on otsustanud pärandvara hoiumeetmena rakendada pärandvara valitsemist. Et tegemist on pärimisasja käsitleva dokumendiga saab pärandi hooldaja kohta tehtud määrust samamoodi kasutada ametliku dokumendina EPM tähenduses ehk pärandi hooldajal on võimalik samamoodi valida, kas teises liikmesriigis volituste tõendamiseks kasutada siseriiklikku dokumenti või taotleda Euroopa pärimistunnistus.

Uurides omandiõiguse tunnistuse kohta käivat regulatsiooni ilmnes, et KRS ja TõS vahel on vastuolu. Kui tugineda KRS-le, tuleb ühe abikaasa surma korral omandiõiguse tunnistus välja anda nii ühis- kui lahusvara kohta, TõS korral aga üksnes lahusvara kohta. Seepärast on autor teinud ettepaneku vastuolu kõrvaldamiseks. Autor on pakkunud välja tõlgenduse, et pärimistunnistusel kajastatavad andmed abikaasade ühisvara režiimi kohta tuleb võrdsustada omandiõiguse tunnistusega ühisvara kohta KRS tähenduses. Seega eraldi omandiõiguse tunnistust ühisvara kohta ühe abikaasa surma korral väljastada ei ole vaja.

Pärimistunnistuse sisu analüüsist tuli esile asjaolu, et sõltumata sellest, et EPM ei kohusta pärandaja eelmiste nimede märkimist Euroopa pärimistunnistusel, võib nimetatud andmete märkimine tunnistuse taotlejale olla tunnistuse eesmärgipäraseks kasutamiseks vajalik, mistõttu tuleb Euroopa pärimistunnistusel märkida vajadusel ka sellised andmed. Autor jõudis muuhulgas veendumusele, et olenemata sellest, et PärSKord kohaselt saaks pärimisõiguse tunnistusele märkida pärandvara, tuleks seda mitte teha, sest kui mingi pärandi ese jääb tunnistusest välja, tekitab see segadust. Samas on EPM ja selle rakendusmääruse kohaselt oluline märkida Euroopa pärimistunnistusele vara, mis on tunnistuse taotleja eesmärgi täitmiseks vajalik, see tähendab vara, mille kohta Euroopa pärimistunnistust on taotletud.

Analüüsides PärSKord § 8 tuli esile asjaolu, et vaatamata sellele, et Eestis kehtib loobumissüsteem, mille kohaselt peab isik pöörduma notari poole, kui ta soovib pärandist loobuda, ei järgi PärSKord loobumissüsteemi põhimõtteid täies ulatuses. Kui pärija endast teada ei anna või keegi temast teatanud ei ole, siis PärSKord § 8 lg 1 ja 3 kohaselt ei kajastata isikut pärimisõiguse tunnistusel pärijana, olenemata asjaolust, et notaril võib olla isiku pärimisõigus ja selle ulatus tõendatud. Sellest tulenevalt tegi autor ettepaneku tunnistada kehtetuks PärSKord § 8 lg 1 p 5 ja § 8 lg 3. Ühtlasi tuleks muuta PärSKord § 8 lg 1 p 9 järgmiselt: Pärimisseaduse § 168 lõikes 1 nimetatud teade peab sisaldama vähemalt järgmisi andmeid ja teavet: 9) pärimistunnistus tõestatakse pärijate kohta, kelle pärimisõigus ja selle ulatus on piisavalt tõendatud.

Pärimistunnistuse funktsiooniks on tunnistuses nimetatud isiku õiguste ja piirangute äranäitamine. Kuna siseriiklik pärimisõiguse tunnistus, kuid ka testamenditäitja ja pärandi hooldaja tunnistused on peamised pärimisest tulenevate registrikannete muutmise õigustuse tõendamise vahendid, on kolmandatele isikutele oluline teada, millised on pärija õigused ja piirangud, mis väljendavad õiguslikku toimet kolmandate isikute suhtes. Autor on selgitanud

välja, et õigustega seotud piirangutele viitab tunnistusele puudutatud isikute kohta andmete märkimine. Sellest tulenevalt on autor veendumusel, et vajalik on sätestada PärSKorda lahtine loetelu andmetest, mida saab pärimistunnistustel kajastada.

Käsitledes märkeid tunnistusel märgitud isikute õiguste ja kohustuste kohta, tuli esile asjaolu, et siseriiklikule pärimistunnistusele ei pea märkima seadusest tulenevaid õigusi ja piiranguid. Seadusest tulenevate õiguste ja piirangute ning konkreetse vara märkimine on oluline Euroopa pärimistunnistusel. Euroopa pärimistunnistust kasutatakse liikmesriigis, mis ei pruugi tunda pärimisele kohaldatava riigi õigust, mistõttu antud andmete märkimine kergendab teise riigi isikul, kes pärimisele kohaldatavat õigust ei tunne, teha isiku õigused ja kohustused kindlaks. Seepärast lihtsustab õiguste ja piirangute märkimine Euroopa pärimistunnistusel toimingute läbiviimist teises liikmesriigis. Seega on Euroopa pärimistunnistus muuseas sisult mahukam kui siseriiklik tunnistus.

Uurides pärimistunnistuste väljaandmise eeldusi, saab üldiselt öelda, et pärimistunnistuste väljastamise eelduseks on see, et tunnistust taotleval isikul on seadusest tulenev staatus ja isiku, kelle õiguse tõendamist soovitakse, õigus oleks tõendatud. Käsitledes pärimisõiguse tunnistuse väljaandmise üht olulisimat eeldust – pärimisõiguse piisavat tõendatust – jõudis autor seisukohale, et antud juhul on tegemist määratlemata õigusmõistega ning notarile on antud õigus otsustada, millal ta loeb pärimisõiguse piisavalt tõendatuks. Autor leidis, et isikud saavad oma pärimisõigusest teada eelkõige pärimismenetluse käigus, sealhulgas notari poolt edastatava kirjaga isiku pärimisõiguse kohta. Kuna teate kättetoimetamise ja selle dokumenteerimise osas regulatsioon puudub, võivad tekkida kergesti vaidlused isiku pärimisõiguse tõendatuse üle. Sellest tulenevalt on autor teinud ettepaneku täiendada teadete edastamisega seotud regulatsiooni.

Pärimistunnistuste väljastamise tähtaegade analüüsi tulemusena ilmes, et PärS sätestab kohustusliku minimaalse menetlustähtaja üksnes pärimisõiguse tunnistusele. Autori hinnangul saab pärimistunnistuse väljastamiseks nähtud miinimumtähtaja (ühe kuu Ametlikes Teadaannetes pärimisteate avaldamisest arvates) määrata olukorras, kus kõik pärijad on pärimismenetluse algatajad ning ühtlasi võtavad pärandi vastu või avaldavad, et pärand on neile üle läinud. Vastasel juhul tuleb pärimisõiguse tunnistuse kavandatav tähtpäev seada sõltuvusse sellest, mil pärimismenetluse algatamise avaldust mitte esitanud pärijad saavad eelduslikult kätte notari poolt edastatud teate pärimise kohta. Autori hinnangul ei saa

pärimisõigust lugeda tõendatuks lihtsalt selle põhjal, et pärandaja surmast on möödunud rohkem kui kolm kuud.

Tunnistuse väljastamisega seoses leidis autor, et Euroopa pärimistunnistuse saab üldjuhul väljastada samal ajahetkel, mil siseriikliku pärimistunnistuse. Kuna Eesti pärimisõiguse tunnistus väljastatakse ilma eraldi avalduseta, see tähendab, et piisab üksnes pärimismenetluse algatamise avalduse esitamisest, ning siseriikliku pärimistõendi eest on ette nähtu notari tasu, on pärijal mõttekas teises liikmesriigis õigusliku staatuse tõendamisel kasutada siseriiklikku pärimistõendit ametliku dokumendina EPM tähenduses. Tõenäoliselt on sarnaselt siseriikliku pärimistunnistuse väljastamisele Euroopa pärimistunnistuse väljastamine selle saajale tasuline. Kui testamenditäitja soovib teises liikmesriigis kasutamiseks Euroopa pärimistunnistust, siis tasu siseriikliku pärimistunnistuse puhul maksma ei pea, sest siseriiklik testamenditäitja tunnistus on vabatahtlik tõend ja see väljastatakse üksnes vastava avalduse alusel. Samamoodi ei pea Euroopa pärimistunnistuse saamiseks tasuma siseriikliku tõendi eest pärandi hooldaja – siseriikliku tunnistuse annab kohus kohustuslikus korras. Samas pärandi hooldajale Euroopa pärimistunnistuse väljastamine on tõenäoliselt seotud kuludega.

Seega kui siseriiklik pärandi hooldaja tunnistus väljastatakse pärandi hooldajale tasuta, siis Euroopa pärimistunnistus on pärandi hooldajale tasuline. Järelikult sõltub tunnistuse olemusest, kui kulukas see tunnistuse taotlejale on, samas tunnistuse väljastamise tähtaja osas see tunnistuse taotlejale ajaliselt kulukam olla ei pruugi. Arvestades asjaolu, et EPM kohaselt saab teises liikmesriigis pärimisasjaga seotud õigusi tõendada kas Euroopa pärimistunnistusega või ametliku dokumendiga, näitab aeg ja muudatused regulatsioonides, kas isikul on otstarbekam, s.t odavam kasutada oma õiguste tõendamiseks teises liikmesriigis siseriiklikku dokumenti ametliku dokumendiga või Euroopa pärimistunnistust.

ESTONIAN CERTIFICATE OF SUCCESSION VERSUS EUROPEAN CERTIFICATE OF SUCCESSION: CONCEPT, SUBSTANCE AND PROCEDURE OF ISSUING

Summary

In Estonia the issuing of the certificate of succession is regulated by the Law of Succession Act. From 17.08.2015 Estonian notaries have to start issuing European Certificates of Succession which are issued for use in another European Union Member State. The issuing of the European Certificate of Succession is regulated by Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession.

Because the European Certificate of Succession is a new institute, the main goal of this Master's thesis is to research and identify the similarities and differences between the Estonian and European Certificates of Succession. This Master's thesis studies whether the Estonian legal order is in need of innovations or corrections in relation to the proceedings of the European Certificate of Succession and whether it is necessary to change or upgrade the regulation concerning the Estonian Certificate of Succession in the example of the European Certificate of Succession.

This Master's thesis uses the grammatical, systematic, historical and comparative investigative techniques, with having taken the regulation pertaining the German, Austrian, Lithuanian and Estonian earlier right of succession for comparison.

The first chapter is focused on the concept of the certificate of succession and its species. The principal question is the fact of when to issue certain types of certificates of succession and when not to, how topical are the present certificates of succession and how the species of the Estonian and European Certificates of Succession relate to each other.

In the current Estonian Law the certificates of succession can be classified as the certificate of succession issued to the successor about the Law of Succession Act, the certificate of legatee,

the certificate of recipient of compulsory portion and the certificate of executor of will, based on the fact that it is to do with certifications that are issued within the framework of the succession proceedings. In addition to the above the species of the Law of Succession Act are also the certificate of administration of estate and the European Certificate of Succession with its species. European Certificate of Succession is for use by successors, legatees having direct rights in the succession and executors of wills or administrators of the estate who, in another Member State, need to invoke their status or to exercise respectively their rights as successors or legatees and/or their powers as executors of wills or administrators of the estate.

In Estonia the “succession certificate” designation is known as the succession certificate within the meaning of the Law of Succession Act. It is an official certification about the succession certificate that is issued during the notarial succession proceedings. The succession certificate issued to the successor is directly related to the initiation of succession proceedings and this is the document that reflects the end of the succession proceedings.

Because it is possible to issue certifications within the framework of succession proceedings in addition to the successor also to the legatee, the recipient of compulsory portion, the executor of will and the administrator of the estate, it must be said that the concept of the succession certificate is broader than the definitions previously outlined for the succession certificate. Therefore, the certifications issued as a result of the succession proceedings – certificate of right of succession, certificate of legatee, certificate of recipient of compulsory portion, certificate of executor of will, certificate of administration of the estate and the European Certificate of Succession – can be generally defined as “succession certificate”. The succession certificate is generally an official document issued as a result of according proceedings by a competent authority that proves the legal condition and/or rights of the successor, legatee, the recipient of compulsory portion, the executor of will and the administrator of the estate. While there are different designations given to each species of the succession certificate in Estonia, then under the designation of the European Succession of Certificate the certificate is given similarly to the successor, the legatee, the recipient of compulsory portion, the executor of will and the administrator of the estate.

Comparing the succession certification issued according to the Law of Succession Act to the European Succession Certificate, the discrepancy is in the certificates’ mandatory nature and the period of validity of the copies. The European Succession Certificate is always optional and its copy’s period of validity is limited, the internal succession certificate according to the

Law of Succession Act is not always voluntary, but there are no limits set to the period of validity of the copy of the certificate. It is important to point out that internal succession certificates can be used as authentic instruments and in relation to that the European Certificate of Succession is not only method to prove persons' rights in other EU Member State.

In Estonia the certificate of executor of will is an official certificate issued on the basis of an application which has the purpose of proving the necessary competence to fulfil the tasks of the executor of the will to third parties. Likewise, the purpose of the European Certificate of Succession is to prove the fulfilment of the executor of the will's authorisation, but this in another Member State. Because the executor of the will has extensive authorisation, the certificate is necessary to prove to third parties that the person named in the certificate has the right to fulfil the will and perform the necessary operations in relation to it.

The purpose of the certificate of legatee according to Estonian Law is to prove that the legatee has the right to require the fulfilment of legacy from the executor of legacy, which means it is proved the will determines the legacy order and the executor of legacy has accepted the legacy. In other words the certificate of legatee proves in Estonian Law the formation of a claim against the successor. However the purpose of the European Certificate of Succession issued to the legatee is to prove the legal status of the legatee with the direct right to the estate in another Member State. Therefore an Estonian legatee cannot be issued with the European Certificate of Succession. If the European Certificate of Succession is the base for changing the register entry, then the Estonian certificate of legatee is the base only for the preliminary notation entry to the land register in order to ensure the delivery of the real right in immovable property. In most cases the certificate of legatee is not necessary in practice, because the successor can hand over the legacy without the certificate of legatee.

The certificate of recipient of compulsory portion is according to Estonian Law an official proof that the person named on the certificate has a requirement according to the compulsory portion, which lies in payment of money. It is not possible to issue the European Certificate of Succession to the Estonian recipient of compulsory portion, but the internal certificate can be used as an authentic instrument. Although the purpose of the certification of the recipient of compulsory portion is to prove the existence of the claim of the recipient of compulsory portion, and to show the amount of the compulsory portion, there is nothing to do with the

certification of recipient of compulsory portion in point of law. The given certificate only confirms the existence of a claim, which has to be actively asserted.

The certificate of administration of the estate and the European Certificate of Succession are issued for the use for the administration of the estate and it is necessary for proving the administrator of the estate's rights and authorisations in a reliable way. For example, the certificate of administration of the estate is necessary for proving the third parties' right to take an object that belongs with the estate into their possession, as the certificate is also important for proving the administrator of the estate's right to dispose of the immovable property to the department of county court. If an object belonging with the estate must be taken into the possession or that has to be disposed by the administrator of the estate is in some other European Union Member State, it is necessary to issue the European Certificate of Succession to the Estonian administrator of the estate.

In certain cases an ownership certificate is issued alongside with the succession certificate. The ownership certificate is issued by the notary in case of the death of a spouse. Therefore, the ownership certificate has also a significant importance in addition to the above mentioned species of the succession certificate. If the marriage has ended due to the death of a spouse and the joint property mode is applied on the spouses' property relations, then the ownership certificate is proof of the object belonging to the dead spouse's separate property. The regulation concerning the Estonian ownership certificate needs arrangement, because there are conflicts in the law of issuing of the ownership certificate. If according to the Land Register Act the ownership certificate must be issued regarding both joint- and separate property, then according to the Notarisation Act the ownership certificate must be issued only regarding the separate property, because it is not possible to prove the ownership certification regarding joint property. The author of this Master's thesis has found that the information reflected on the succession certificate about the spouses' joint property mode should be equivalent with the ownership certification regarding joint property within the meaning of the Land Register Act.

The second chapter is focused on the comparison of the content of the nomination ruling of the Estonian certificate of succession and administrator of the estate to the content of the European Certificate of Succession. With all the species of the certificate of succession it is important who is the deceased, the basis for identification is first and foremost the person's name and personal identification code.

According to Estonian Law the estate is not noted on the certificate of succession, because if any objects are left out from the certificate, it will create confusion. The estate is noted on the European Certificate of Succession in case it is important in a country where the certificate is used.

According to the applicable Estonian Law the impression might occur, that regardless that the notary has determined the right of succession of a successor and the extent, it is not necessary to note the successor's information on the certificate of succession if the successor has not made themselves known or someone else has not done it for them either. Because of the waiver system that is valid in Estonia and requires a person to consult a notary if they want to renounce a succession, the regulation concerning the issuing of the certificate of succession should be amended to eliminate the contradiction.

In the author's view it is not necessary to note the residence on the internal certificate of succession in case of a single successor. In the case of several successors noting the residence may be useful because it might give information about the location of the other successors. Therefore it should be considered to abandon the requirement of noting the residence on the certificate of succession and it should be rather opportunity.

Information of the persons concerned has to be noted on the certification of succession, because noting information about them shows that the entitled person may have restrictions on executing their rights. Statutory rights and restrictions do not have to be noted on the internal certificate of succession, but they have to be noted on the European Certificate of Succession, because the Member State using the European Certificate of Succession may not recognise the applicable state law of succession.

Conducting succession proceeding is a prerequisite for issuing the certificate of succession. All the species of the certificate of succession are issued by a notary, except for the certificate of administration of the estate, which is issued in jurisdiction.

In Estonia the premises for the issuing of the certificate of succession to the successor are opening of succession; initiation of succession proceedings application submission; the right of succession of a successor and the extent is sufficiently proved; the passing of at least one month of the certificate of succession publication.

The successors will probably be notified of their right of succession by a respective note from a notary. There are no regulations in place for the transmission of the certificate so it is not excluded that there might easily occur disputes of whether the person has got the note or not, that is to say whether the right of succession of the person can be counted as sufficient proof. The latter refers to the fact, that the regulation might need supplementation.

The time-limits of proceedings are only mandatory in case of the certificate of succession issued to the successor. The European Certificate of Succession mostly can be issued at the same time as the internal certificate of succession. If the successors would like to have the European Certificate of Succession in addition to the internal certificate of succession, they need to take in consideration the bigger cost. If the executor of will wishes to have the European Certificate of Succession for use in other Member State, then the executor of will do not have to pay additional notary fees for the internal certificate of succession, because the internal certificate of executor of will is a voluntary certificate. The internal certificate of administration of the estate is free for administrator of the estate, but on the other hand the administrator of estate probably has to pay for the European Certificate of Succession.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Ananjeva, J., Kask, P., Laasik, E. (toim). Eesti NSV Tsiviilkoodeks. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Eesti Raamat 1969.
2. Berter, D. Die internationale Erbschaftsverwaltung bei schweizerisch-deutschen, österreichischen und englischen Erbfällen. Dissertation zur Erlangung der Würde eines Doktors beider Rechte, vorgelegt der Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität der Freiburg in der Schweiz. Zürich 2001.
3. Brox, H. Erbrecht. 17.Aufl. Köln, Berlin, Bonn, München: Carl Heymanns Verlag KG 1998.
4. Brox, H. Pärimisõigus. Tallinn: Juura 2003.
5. Brox, H., Walker, W. Erbrecht. 23.Aufl. Carl Heymanns Verlag 2009.
6. Fötschl, A. The relationship of the European Certificate to National Certificates. – European Review of Private Law 2010, nr 6.
7. Garb, L., Wood, J. International Succession. Oxford: Oxford University Press 2010.
8. Gassmann, B., Silvet, E. Mida peab teadma pärimisõigusest. Tallinn: Eesti Raamat 1977.
9. Grünberg, E. Pärandi vastuvõtmine ja selle vormistamine. – Juridica 2001, nr 10, lk 701-706.
10. Joamets, R. Tõestamisest tõestamisest. – Juridica 2001, nr 10, lk 679-684.
11. Kama, P., Kullerkupp, K. Vabaabieli *versus* abielu: varalised suhted muutuvate kooseluvormide kontekstis. – Juridica 2002, nr 6, lk 359-368.
12. Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse. Eesti kohtumenetluse võrdluspilt. Tallinn: Juura 2008.
13. Kiris, A. jt. Õigusõpetus. Õpik. 2. vlj. Tallinn: Külim 2009.
14. Laasik, E. Nõukogude tsiviilõigus. Eriosa. Tallinn: Valgus 1975.
15. Lange, H., Kuchinke, K. Lehrbuch des Erbrechts. 4.Aufl. München: Beck 1995.
16. Liin, U. Pärimisõigus. Tallinn: Ilo 2005.
17. Madise, Ü. jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 3. vlj. Tallinn: Juura 2012.
18. Mahhov, I. Notari koht uuenevas pärimismenetluses. – Juridica 2008, nr 7, lk 482-487.
19. Mahhov, I. Pärimise käik uues pärimisseaduse eelnõus. – Juridica 1995, nr 7, lk 288-292.
20. Mahhov, I. Pärimistunnistusest aastal 2009. 08.02.2008. Arvutivõrgus: <http://www.ekei.ee/34049> (29.01.2015).
21. Mereste, U. Oskuskeel ja seaduste keeleline rüü. Tallinn 2000.

22. Meri, M. Keel ja õigus. – Õiguskeel 2001, nr 1.
23. Merusk, K. Õigusriigi printsiip ja normitehnika. Tartu: Eesti Õiguskeskus 1999.
24. Mikiver, M., Roosve, T. Haldusõigus. Üldosa. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2001.
25. Mikk, T. Annak pärandvarast eseme omandamise alusena. Magistritöö. Tartu 2010.
26. Mikk, T. Pärimisõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2004.
27. Mikk, T. Pärimisõigus. 2.tr. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2012.
28. Milva, K. Notar avaliku ameti kandjana Eesti õiguskorras ja Euroopa Kohtu praktikas. Magistritöö. Tallinn 2013.
29. Murumets, V. Uus pärimisseadus: vastuvõtusüsteem vs loobumissüsteem – muinasajast tänapäeva. – Õiguskeel 2008, nr 2.
30. Möistlik, P. Isiku ametlik nimi. – Õiguskeel 2007, nr 2.
31. Nurmela, I. jt. Rahvusvaheline eraõigus. Loengud. Tallinn: Juura 2005.
32. Piirikivi, K. Lühülevaade Eesti notariaadi arengust. – Kinnistusraamatu- ja notaripäevad. Ettekanded. Justiitsministeerium. Tallinn 1998.
33. Plutus, K. Nõukogude pärimisõigus. Tallinn: Eesti Raamat 1965.
34. Press, P. Notari ametikohustused ja vastutus. Magistritöö. Tartu 2006.
35. Pötter, E., Torga, M. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. – Juridica 2013, nr 7, lk 517-525.
36. Saarmets, V. Isikuandmete sulgemine, kustutamine ja hävitamine. – Õiguskeel 2006, nr 3.
37. Scheer, I. Der Erbschein, Erteilung, Einziehung und Änderung. Berlin: Duncker & Humblot 1988.
38. Schlüter, W. Erbrecht. 14.Aufl. München: C.H. Beck 2000.
39. Staudingers, von J. Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Fünftes Buch, Erbrecht: Einleitung; [Paragraphen] 1922-1966, Berlin: Sellier de Gruyter 2000.
40. Sõlg, R. jt (koost). Normitehnika käsiraamat. Tallinn: Juura 2003.
41. Süß, R. Erbrecht in Europa. 2.Aufl. Angelbachtal: Zerb 2008.
42. Tschichoflos, U. Erbrecht in der anwaltlichen Beratung. Neuwied, Kriftel: Luchterhand 1999.
43. Varul, P. jt (koost). Asjaõigusseadus. I, 1.-3. osa (§-d 1-167). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2014.

KASUTATUD KOHTULAHENDID

Kasutatud Riigikohtu lahendid

- 44. RKTKo 3-2-1-12-03.
- 45. RKTKo 3-2-1-13-05.
- 46. RKTKo 3-2-1-120-07.
- 47. RKTKo 3-2-1-86-08.

Kasutatud Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendid

- 48. EIKo 22.02.1994, nr 16213/90, Burghartz vs Šveits.
- 49. EIKo 25.11.1994, nr 18131/91, Stjerna vs Soome.

Kasutatud esimese ja teise astme kohtu lahendid

- 50. TlnRnKm 2-14-16667.
- 51. VMKm 2-14-53421.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

- 52. Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch. Arvutivõrgus: [http://www.jusline.at/Allgemeines Buergerliches Gesetzbuch \(ABGB\) Langversion.html](http://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_(ABGB)_Langversion.html) (03.02.2015).
- 53. Ausserstreitgesetz. Arvutivõrgus: <https://www.ris.bka.gv.at/> (30.03.2015).
- 54. Asjaõigusseadus. – RT I 1993, 39, 590...RT I, 08.07.2014, 7.
- 55. Bürgerliches Gesetzbuch. Arvutivõrgus: www.gesetze-im-internet.de (03.02.2015).
- 56. Eesti notarite eetikakoodeks. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.notar.ee/5948> (01.04.2015).
- 57. Eesti NSV tsiviilkoodeks. – Ametlik tekst muudatuste ja täiendustega seisuga 1. jaanuar 1988. Tallinn: Eesti Raamat 1988.
- 58. Euroopa Komisjoni 09.01.2014.a rakendusmäärus (EL) nr 1329/2014, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. – ELT L 359, 16.12.2014, lk 30 – 84.
- 59. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012.a määrus (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. – ELT L 201, 27.07.2012, lk 107–134.

60. Grundbuchordnung. Arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/gbo/index.html> (31.03.1015).
61. Haldusmenetluse seadus. – RT I 2001, 58, 354...RT I, 23.02.2011, 8.
62. Isikuandmete kaitse seadus. – RT I 2007, 24, 127...RT I, 12.07.2014, 51.
63. Isikukoodide moodustamise, väljajagamise ja andmise kord. ReMm 07.01.2005 nr 4. – RTL 2005, 13, 115...RT I, 06.03.2012, 1.
64. Kinnistusraamatuseadus. – RT I 1993, 65, 922...RT I, 21.06.2014, 33.
65. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksa. Arvutivõrgus: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=404614&p_tr2=2 (03.02.2015).
66. Nimeseadus. – RT I 2005, 1, 1...RT I, 29.06.2014, 109.
67. Notari tasu seadus. – RT I 1996, 23, 456...RT I, 29.06.2014, 48.
68. Notariaadimäärustik. JMm 25.01.2002 nr 5. – RTL 2002, 19, 245.
69. Notariaadimäärustik. JMm 19.06.2009 nr 23. – RTL 2009, 51, 751...RT I, 11.12.2014, 8.
70. Notariaadiseadus. – RT I 2000, 104, 684...RT I, 31.12.2014, 11.
71. Notariaaltoimingute tegemise kord. JMm 03.11.1993 nr 6. – RTL 1994, 8/9, 243...RTL 2000, 48, 738.
72. Perekonnaseadus. – RT I 2009, 60, 395...RT I, 29.06.2014, 104.
73. Postiseadus. – RT I 2006, 18, 142... RT I, 12.07.2014, 107.
74. Pärimisseadus. – RT I 1996,38, 752...RT I 2007, 67, 413.
75. Pärimisseadus. – RT I 2008, 7, 52...RT I, 29.06.2014, 9.
76. Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord. JMm 25.01.2002 nr 4. – RTL 2002, 19, 244...2003, 115, 1820.
77. Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord. JMm 18.12.2008 nr 53. – RTL 2008, 101, 1435...RT I, 07.02.2014, 11.
78. Pärimisseadusest tulenevate notariaaltoimingute tegemise kord. JMm 20.12.1996 nr 34. – RTL 1997,10, 68...RTL 2002, 62, 920.
79. Rahvastikuregistri seadus. – RT I 2000, 50, 317...RT I, 15.03.2014, 42.
80. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197...RT I, 31.12.2014, 5.
81. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216...RT I, 13.03.2014, 103.
82. Tõestamisseadus. – RT I 2001, 93, 564...RT I, 09.10.2013, 12.
83. Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487...RT I, 11.04.2014, 13.

KASUTATUD MUU MATERJAL

84. Beer, C. Ülevaade määruse juurutamisest ja sellega seonduvatest probleemidest Austria pilgu läbi. Euroopa pärimismääruse teemaline seminar Riias 09.05.2014 (materjal autori valduses).
85. Dorsel, C. Euroopa pärimismääruse teemaline seminar Riias 09.05.2014 (materjal autori valduses).
86. Euroopa Parlamendi õiguskomisjoni ettepanek võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste ja ametlike dokumentide tunnustamist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist (KOM(2009)0154 – C7 0236/2009 – 2009/0157(COD)), 23.02.2011. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0254+0+DOC+XML+V0//ET> (03.02.2015).
87. Hess, B., Mariottini, C., Camara, C. Euroopa Parlament. Õigusküsimused. 2012. aasta juuli määrus (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning ametlike dokumentide tunnustamist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. Kokkuvõte. 2012. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201301/20130110ATT58883/20130110ATT58883ET.pdf> (03.02.2015).
88. Justiitsministeeriumi vastus selgitustaotlusele 20.04.2015 (kiri autori valduses).
89. Justiitsministri määruse „Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise ja pärimisregistri pidamise kord“ eelnõu seletuskiri. 08.12.2008. Arvutivõrgus: <http://eelnoud.valitsus.ee/main#SR3ERsqT> (03.02.2015).
90. Kinnistusraamatuseaduse, pärimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 15.03.2010. Arvutivõrgus: <http://eelnoud.valitsus.ee/main#pNNeVGik> (03.02.2015).
91. Leszay, L. Content and effects of the European Certificate of succession as proposed in the Proposal for a Regulation on Succession and Wills. Note. European Parliament, Brussels 2010. Arvutivõrgus: http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-JURI_NT%282010%29432734 (01.04.2015).
92. Notarite Koja koolitus 14.03.2014 (materjal autori valduses).
93. Notarite Koja koolitus: perekonna- ja pärimisõigus notariaalpraktikas 27.04.2013 (materjal autori valduses).

94. Pötter, E. European Succession Certificate. Cross-border activities in the EU. Making life easier for citizens. Workshop for the Juri Comitee 2015. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/committees/et/juri/home.html> (26.04.2015).
95. Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri. 21.09.2005. Arvutivõrgus: <http://eelnoud.valitsus.ee/main#zPAV3yiy> (03.02.2015).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Gethe Rudissaar (sünnikuupäev: 11.06.1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Eesti pärimistunnistus *versus* Euroopa pärimistunnistus: mõiste, sisu ja väljaandmise menetlus“, mille juhendaja on Urve Liin,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 04.05.2015